

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра обліку у виробничій сфері

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Формування інвестиційної політики підприємства та
відображення її об'єктів в обліково-аналітичній системі**

Спеціальність : 071 – Облік і оподаткування
Магістерська програма – Облік і оподаткування

Виконала: студентка групи
ОПДм-21
Панас Г.В.

Науковий керівник :
к.е.н., доцент П.Н.Денчук

Тернопіль -2018

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 Принципи інвестиційної політики підприємства та її роль в обліково-аналітичному процесі .....

1.1. Економічна сутність інвестиційної політики підприємства: проблеми та шляхи її реалізації в Україні.....

1.2. Формування інвестиційної політики підприємства та її зв'язок з обліково - аналітичною системою.....

1.3. Оцінка та класифікація об'єктів інвестиційної політики підприємства.....

Висновки до розділу 1.....

РОЗДІЛ 2. Методика обліку об'єктів інвестиційної політики

2.1. Облік реальних інвестицій та інвестицій в нематеріальні активи.....

2.2 Облік фінансових інвестицій.....

2.3. Методика обліку об'єктів інвестиційної політики в зарубіжних країнах.....

2.4. Відображення об'єктів інвестиційної політики у фінансовій звітності.....

Висновки до розділу 2.....

РОЗДІЛ 3 Аналіз й аудит об'єктів інвестиційної політики підприємства.....

3.1. Методика аналізу ефективності інвестиційних проектів.....

3.2. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства .....

3.3. Організація аудиту об'єктів інвестиційної політики.....

Висновки до розділу 3.....

ВИСНОВКИ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Прискорені темпи запровадження науково-технічного прогресу, рівень соціально-економічного розвитку країни в цілому, та продуктивність роботи підприємства зокрема залежать від ефективності багатьох основоположних процесів, які відбуваються в суспільстві, і важливими із яких виступають інвестиційні процеси. В свою чергу, інвестування як на макро-, так і на макрорівні є дуже чутливим до багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, їх вплив визначає передумови та особливості протікання інвестиційної діяльності як в окремих регіонах країни, галузях, так і на окремих підприємствах.

За фінансовим визначенням, інвестиції – грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

За економічним визначенням інвестиції можна сформулювати таким чином: інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал.

Інвестиційна діяльність підприємства підпорядкована певній інвестиційній політиці, розробленій підприємством в складі його фінансової стратегії. Основною ціллю інвестиційної політики є забезпечення найефективніших шляхів розширення активів підприємства з позицій перспектив його розвитку і збільшення його ринкової вартості. Таким чином, можна стверджувати, що інвестиційна діяльність має в пріоритеті збільшення активів підприємства і від того, наскільки чітко буде налагоджена система збору інформації в обліковій системі, стосовно такої діяльності буде залежати ефективність управлінських рішень.

Однак в економічній літературі все ще дуже мало досліджень, присвячених взаємозв'язку облікової підсистеми та інвестиційних процесів, що і визначило актуальність обраної теми.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі опрацьованої літератури (посібників, журналів, наукових праць тощо) здійснити комплексний аналіз сутності інвестиційної діяльності, визначити методи опрацювання інформації стосовно неї в обліковій підсистемі, а також визначити аналітичні методи, які дозволяють виміряти ефективність такого виду діяльності підприємства.

Поставлена мета зумовила формулювання таких **завдань**:

- визначити економічну сутність інвестиційної політики підприємства;
- дослідити формування інвестиційної політики підприємства та її зв'язок з обліковою системою підприємства;
- визначити методи оцінки і класифікації об'єктів інвестиційної політики підприємства;
- дослідити облік реальних інвестицій та інвестицій в нематеріальні активи;
- розкрити методичку обліку об'єктів інвестиційної політики в зарубіжних країнах;
- розкрити методичку відображення інвестиційної політики у фінансовій звітності;
- визначити методичку аналізу ефективності інвестиційних проектів;
- провести аналіз інвестиційної діяльності підприємства;
- визначити підходи до організації аудиту об'єктів інвестиційної політики.

Об'єктом дослідження обрано економічну діяльність товариства з обмеженою відповідальністю «Шумський маслозавод».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні положення щодо обліку об'єктів інвестиційної політики підприємства у вітчизняній та зарубіжній практиці, методика їх аналізу й аудиту .

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в комплексному підході до розгляду взаємозв'язку інвестиційної та облікової політики підприємства, визначені показників ефективності її здійснення.

Практична значущість полягає у проведенні аналізу інвестиційної діяльності підприємства, та вироблення шляхів оцінки її ефективності. Пропонована методика аудиту дозволить покращити рівень контрольної роботи на підприємстві.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

Результати дослідження опубліковані в студентському збірнику праць. Тема дослідження: «Відображення реальних інвестицій у вітчизняній та міжнародній обліковій практиці».

РОЗДІЛ 1

ПРИНЦИПИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ РОЛЬ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1 Економічна сутність інвестиційної політики підприємства: проблеми та шляхи її реалізації в Україні

Успішність реалізації інтеграційних намірів України в світову економіку, прискорені темпи запровадження науково-технічного прогресу, рівень соціально-економічного розвитку країни залежать від ефективності багатьох основоположних процесів, які відбуваються в суспільстві, і важливими із яких виступають інвестиційні процеси. В свою чергу, інвестування як на макро-, так і на макрорівні є дуже чутливим до багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, їх вплив визначає передумови та особливості протікання інвестиційної діяльності як в окремих регіонах країни, галузях, так і на окремих підприємствах.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» в статті 1 зазначено, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [48].

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);

- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності.

Інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень.

Відповідно до ст. 326 Господарського кодексу України інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту.

У Податковому кодексі України, зазначено, що інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін активів на кошти або майно. Дане визначення не враховує інвестиційних вкладень в оборотні засоби. Крім цього, обмін коштів на майно, чи майна на майно може означати лише зміну форми активів, а не нову інвестицію [87].

Водночас таке визначення є дещо спрощене, оскільки інвестиції - це не обмін активів на кошти або майно, а, навпаки, вкладання коштів у фінансові, матеріальні та нематеріальні активи; *по-друге* - це не господарська операція, а капітал, кошти, які вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності.

Інвестиції – це те, що «відкладають» на завтрашній день, для того, щоб мати можливість більше споживати в майбутньому. Одна частина інвестицій – це споживчі блага, які не застосовуються в поточному періоді, а відкладаються в запас (інвестиції на збільшення запасів). Інша частина – це ресурси, які направляються на розширення виробництва (вклади в споруди, машини та будівлі).

Таблиця 1.1.

Визначення категорії «інвестиції» в науковій літературі

Таким чином, інвестиціями вважаються ті економічні ресурси, які направлені на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату.

Отже, результат досліджень трактувань та основоположних підходів визначення сутності інвестицій вченими свідчить про те, що під інвестиціями слід розуміти капітал (власний, залучений, запозичений), який у вигляді монетарних, матеріальних і нематеріальних активів на довгостроковий період вкладається у господарську діяльність чи різні об'єкти з метою отримання прибутку, або досягнення іншого економічного, екологічного чи соціального ефекту.

Під монетарними активами традиційно слід розуміти грошові кошти, депозити, короткотермінові фінансові вкладення і засоби в розрахунках.

Інвестиційна діяльність у світовій і вітчизняній практиці поняття інвестиційної діяльності трактується неоднозначно. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» під такою діяльністю розуміють сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [48]. Таке формулювання характеризує найбільш загальні риси інвестиційної діяльності на державному, макроекономічному рівні.

Важливо визначити суть і сферу інвестиційної діяльності, що стосується окремих підприємств, фірм, компаній. Бланк І.О. характеризує інвестиційну діяльність «... як процес обґрунтування і реалізації найбільш ефективних форм

вкладення капіталу, спрямований на розширення економічного потенціалу підприємства» [8, С.290]. Дацій Н.В. ототожнює дане поняття з терміном «інвестиційний процес», виділяючи такі його основні стадії як мотивацію та прогнозування інвестиційної діяльності, обґрунтування доцільності, планування, страхування інвестицій, державне регулювання і фінансування, проектування, забезпечення матеріально-технічними ресурсами, освоєння інвестицій, передача об'єкта в експлуатацію [42, С.13].

Деякі автори діяльність щодо інвестування зводять лише до операцій, пов'язаних з використанням грошових коштів (виплатою грошей) [46]. З цим не можна погодитися, тому що, по-перше, не всі грошові виплати можна назвати інвестиціями. По-друге, крім операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів, інвестиційна діяльність охоплює багато інших господарських операцій. Відомі російські вчені Палій В.Ф. і Соколов Я.В. відзначають, що діяльність будь-якого суб'єкта складається з багатьох фактів господарської діяльності, які призводять до змін у складі господарських засобів, характеризують певні процеси в господарському житті, наслідком яких є зміна господарсько-правових відносин.

Відповідно до П(С)БО 1 інвестиційна діяльність визначається як придбання та реалізація тих необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. У свою чергу, даний стандарт визначає еквіваленти грошових коштів як короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [83].

Як бачимо, в самих визначеннях виникає суперечність. Перше визначення не включає короткострокові вкладення до інвестиційної діяльності. Водночас у другому визначенні дані вкладення зараховані до фінансових інвестицій. Як відзначалося вище, строки, на які вкладає кошти інвестор, не повинні бути критерієм при розмежуванні сфери інвестиційної та операційної діяльності.

Загальноприйняті принципи обліку США включають до інвестиційної діяльності цілу систему різнобічних операцій, зокрема, одержання і видачу кредитів; придбання і продаж боргових і дольових фінансових інструментів; придбання і продаж нерухомості, основних засобів, устаткування та інших активів, що не належать до оборотних засобів [35].

Інвестиційна діяльність підприємства підпорядкована певній інвестиційній політиці, розробленій підприємством в складі його фінансової стратегії (для інституційних інвесторів - інвестиційних компаній, інвестиційних фондів і т.п. - вона розробляється, як самостійна інвестиційна стратегія). Основною ціллю інвестиційної політики є забезпечення найефективніших шляхів розширення активів підприємства з позицій перспектив його розвитку і збільшення його ринкової вартості.

Рис.1.1 Структурні складові інвестиційного проекту [12].

З врахуванням цієї цілі зміст політики управління інвестиціями підприємства можна сформулювати наступним чином: інвестиційна політика представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає у виборі і реалізації найефективніших шляхів розширення об'єму його активів для забезпечення основних напрямків його розвитку.

Необхідно також зазначити, що попит на іноземні інвестиції у світі, в цілому, значно перевищує їхню пропозицію. Тому поява України на світовому інвестиційному ринку передбачає боротьбу за залучення цих капіталовкладень.

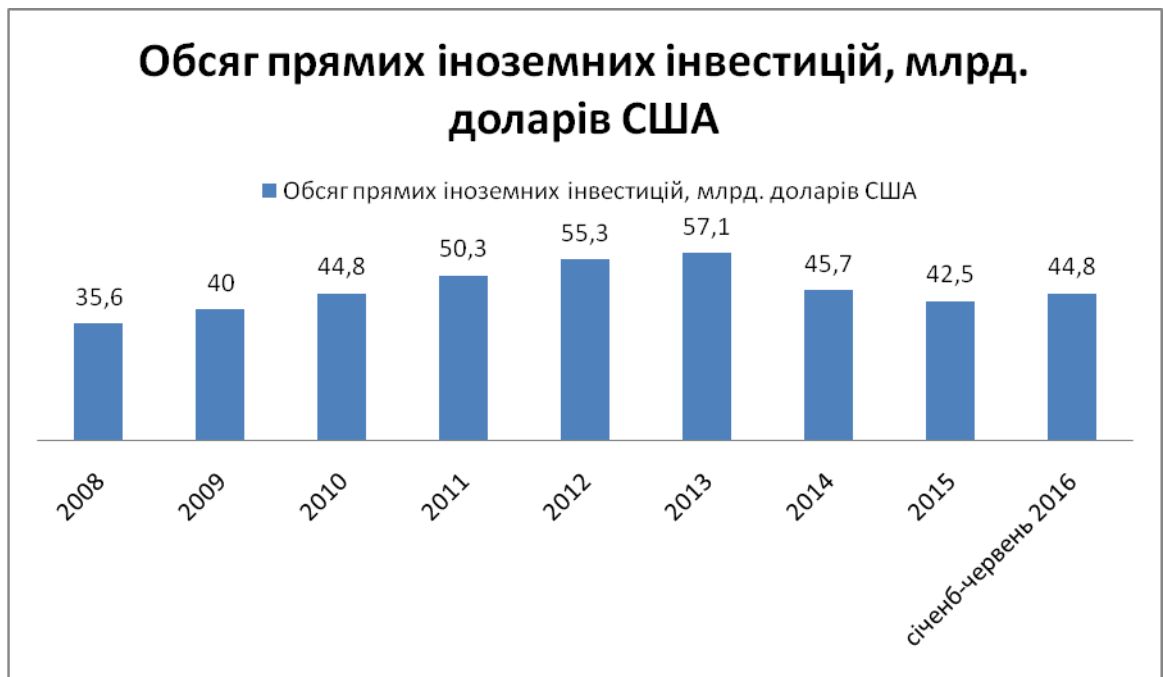
Слід також зазначити, що політичні події останніх років (анексія Криму, антитерористичні дії на сході України) негативно вплинули на стабілізацію економічної системи країни, призвели до її глибоких структурних деформацій.

Таблиця 1.1
Аналіз інвестиційної значущості галузей України [44]

	Довгострокова привабливість

		Висока	Між низькою та середньою
Відносна конкурентна перевага	Висока	Перспективні галузі, які потребують інвестицій для модернізації вітчизняних виробничих потужностей	Галузі з високим рівнем зрілості, що генерують значні ресурси для економічного розвитку і національного інвестування
		Металургія, сільгосппереробка, машинобудування	Добувна галузь (нафта, газ, мінерали), хімічна промисловість
		Інвестиційна стратегія: досягнення провідних позицій на ринках, що розвиваються	Інвестиційна стратегія: запровадження новітніх технологій із забезпеченням тривалих капіталовкладень
	Між низькою та середньою	Перспективні галузі, що діють в умовах жорсткої конкуренції інших великих ринків	Галузі з низькою конкурентною перевагою, що потребують постійних субсидій для отримання доходів
		Фінанси, аграрний сектор, харчова промисловість, транспорт, логістика, електроенергетика	Туризм, фармацевтична індустрія та медицина, нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації
		Інвестиційна стратегія: зниження залежності від альтернативного імпорту	Інвестиційна стратегія: надання державної підтримки, модернізація виробництва для покращення конкурентних переваг

Як наслідок, суттєво зменшились обсяги іноземних інвестицій в економіку країни (рис. 1.2) починаючи із 2014 року, хоча в першій половині 2016 року ситуація дещо покращується.

Рис. 1.2. Динаміка вкладення інвестицій в економіку України [96]

Так, у січні-червні 2016 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2859,1 млн. дол. США та вилучено 330,1 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), у січні-червні 2015 року - 1042,4 млн. дол. США та 351,3 млн. дол. США відповідно. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій за весь час інвестування станом на 31 грудня 2015 р. становив 51 195,6 млн дол., з них - 43 371,4 млн дол. акціонерного капіталу. При цьому необхідно враховувати, що зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок переоцінки, утрат та перекласифікації відбулось на суму 5 245,8 млн дол., у т.ч. за рахунок курсової різниці 5 024,3 млн дол. [96].

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83,5% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр - 11091,7 млн. дол. США, Нідерланди - 5769,0 млн. дол. США, Німеччина - 5447,4 млн. дол. США, Російська Федерація - 4740,4 млн. дол. США, Австрія - 2629,8 млн. дол. США, Велика Британія - 1969,0 млн. дол. США, Віргінські Острови (Брит.) - 1719,5 млн. дол. США, Франція - 1526,0 млн. дол. США, Швейцарія - 1476,5 млн. дол. США та Італія - 964,9 млн. дол. США [96].

Інвестиційні можливості кожної країни залежать від економічної ситуації, що склалася на даний момент. Так, в умовах економічного зростання можна

очікувати збільшення інвестиційних потоків. Важлива інформація для прогнозування інвестиційних можливостей міститься в даних торговельних балансів країн, структура яких дозволяє виявити галузі з високими експортними частками, де й можуть визначитися потенційні інвестори.

Для країни, що приймає іноземний капітал, важливим є здатність та бажання інвестора інтегруватися в національну економіку, співпрацювати з місцевими виробниками. При визначенні схильності компанії до такого партнерства слід орієнтуватися на «індекс інтернаціоналізації», який визначається виходячи з обсягів іноземних активів компанії, суспільної зайнятості й товарообігу.

Розрахунки індексу демонструють, що ТНК з невеликих країн, таких як Бельгія, Швейцарія, Нідерланди, на відміну від ТНК великих держав, здебільшого проводять свою діяльність на зовнішніх ринках. Відповідно й Україні у своїй політиці залучення інвестицій, на наш погляд, необхідно орієнтуватися не тільки на крупні інвестиційні країни, але й на невеликі держави.

НБУ необхідно спростити правила залучення інвестицій в Україну, які передбачають відкриття місцевих рахунків в українських банках та використання українських посередників.

У перспективі важливим є створення механізму трансформування заощаджень в інвестиції, тому широкою підтримкою користується система гарантованих вкладів населення в комерційних банках. До того ж слід продовжувати ініціативи, спрямовані на розвиток іпотечного кредитування, що створює прозорий ринок кредитування придбання особистого майна й активізує інвестиційні процеси в Україні.

У цьому контексті потребує вдосконалення законодавча база у сфері фінансового інвестування. Інвестори продовжують стикатися з проблемами перехідних стандартів бухгалтерського обліку, відсутністю достовірної інформації про компанії, недостатнім правовим захистом акціонерів, випадками подвійної реєстрації випуску акцій.

Вважаємо за необхідне провести реформування двох державних депозитаріїв — Міжрегіонального фондового союзу та Національного депозитарію України — з метою їх злиття і формування єдиного Центрального депозитарію. Важливо стимулювати створення професійними учасниками ринку цінних паперів компенсаційних фондів, з яких відшкодовувались би збитки інвесторів, що виникли з вини брокерів, реєстраторів, депозитаріїв та ін.

Слід також запровадити просту і зрозумілу систему оподаткування, яка б передбачала формалізований, а не індивідуальний (з урахуванням бізнес-інтересів) характер стягнення податків. Заборгованість з відшкодування ПДВ для експортерів — теж важлива проблема, яка потребує негайного вирішення, оскільки затримки з виплатою такого відшкодування створюють умови для поширення корумпованості серед податківців і стають важливим фактором непередбачених втрат для багатьох іноземних компаній. Це, у свою чергу, серйозно позначається на рентабельності планованих інвестицій. Важливе місце у розв'язанні цих питань відводиться створенню технологічних парків, що передбачає державну фінансову підтримку, цільові субсидії та податкові пільги для іноземного капіталу.

1.2.Формування інвестиційної політики підприємства та її зв'язок з обліково - аналітичною системою

З переходом на ринкові основи господарювання зростає роль фінансової діяльності підприємств. Пошук фінансових джерел розвитку підприємств у напрямку найефективнішого інвестування фінансових ресурсів, операцій із цінними паперами та інші питання фінансової діяльності набувають важливого значення для фінансових служб підприємств.

Інвестиційна політика містить такі етапи: формування нагромаджень → вкладення ресурсів (інвестування) → одержання прибутку. Отримання достатнього прибутку та приросту капіталу є цільовою установкою інвесторів.

Згідно з метою інвестиційної політики, підприємство у ринкових умовах вирішує три типи інвестиційних завдань: по-перше, вибір інвестиційних проектів та розміщення капіталів згідно з обраними проектами; по-друге, оптимізацію або безперервне коригування капітальної структури фірми шляхом залучення джерел зовнішнього фінансування (емісія цінних паперів, кредити банків) та, по-третє, формування нагромаджень і розподіл дивідендів, оптимізацію пропорцій між інвестиціями та дивідендами.

В основі інвестиційної діяльності лежать перетворення інвестицій, що постійно повторюються:

приріст нагромаджень → витрати → приріст капітального майна →
прибуток → інвестиції (нагромадження)

Постійне відтворення даного ланцюжка перетворень являє собою кругооборот інвестицій. Проте в кругообороті виробничих (реальних) та фінансових інвестицій існують особливості. Кругооборот виробничих інвестицій, поділяючись на окремі стадії, породжує кругооборот фінансових інвестицій. Кругооборот фінансових інвестицій виявляє зворотній вплив на кругооборот реальних інвестицій.

У кінцевому підсумку це призводить до злиття, неподільності потоків виробничих та фінансових інвестицій за межами даного підприємства на локальних та національних ринках капіталів. Для більшої ясності кругооборот інвестицій показано у схематичному вигляді на рис.1.3.

На рис.1.3 виділяються основні етапи руху інвестицій або інвестиційного процесу, це, по-перше, реалізація інвестиційного попиту (нагромадження), тобто процесу створення виробничих потужностей; по-друге, процес виробництва продукції (інвестиційних або споживчих товарів, робіт, послуг); по-третє, реалізація продукції, одержання прибутку; по-четверте, розподіл прибутку, формування інвестиційного попиту. Сукупність вказаних стадій руху інвестицій представляє собою їх кругооборот.

Зі схеми також видно, що інвестиційна діяльність відбувається як у сфері виробництва, так і у сфері обігу (обміну). У сфері виробництва інвестиційна

діяльність являє собою створення нових інвестиційних товарів, що мають матеріально-речову форму. Зазначена інвестиційна діяльність входить до складу кругообороту інвестицій конкретного підприємства тільки за умови її здійснення для власних виробничих цілей. Якщо ж нові інвестиційні товари виробляються для інших економічних суб'єктів, то це різновид основної діяльності підприємства.

Рис.1.3. Схема кругообороту виробничих інвестицій

В умовах високого рівня розвитку продуктивних сил, постійного поглиблення поділу праці, що зумовлює підвищення її ефективності, істотно зменшується необхідність створення інвестиційних товарів для організації власного виробничого процесу. Звичайно, необхідні товари та послуги купуються на ринках інвестиційних товарів. Отже, інвестиційна діяльність у сучасних умовах проходить переважно у сфері обміну та виражається у формі купівлі-продажу товарів та послуг на ринках інвестиційних товарів.

Навіть за умови рівномірного розширення кругообороту інвестицій, продукту та прибутку на даному підприємстві, тривалість кругооборотів на різних підприємствах залишається різною. Окрім того, при безперервному осіданні інвестицій (формуванні нагромадження) в межах даного підприємства нові інвестиційні проекти будуть реалізуватися ними дискретно, у випадкові проміжки часу. Наслідком цього буде невідповідність нагромаджень обсягові реалізованих інвестицій. У результаті це призведе до нерівномірного зростання кругооборотів інвестицій, продукту та прибутку. Нерівномірність зростання відіб'ється на капітальній структурі підприємства, яка стане неоптимальною з точки зору максимізації прибутку. В умовах конкурентних ринків покупців це може призвести до втрат позицій на ринку і навіть банкрутства. Таким чином, різна тривалість кругооборотів інвестицій на різних підприємствах, а також нерівномірність їх кругооборотів, продукту та прибутку в межах одного, окремо взятого, підприємства зумовлює необхідність поширення

інвестиційного процесу за межі підприємства, формування на базі одиничних, окремих кругооборотів інвестицій єдиної інвестиційної системи.

Створення єдиної інвестиційної системи стає можливим у міру розвитку кредитної системи та інститутів ринку цінних паперів (фондового ринку).

Усі фінансові інвестиції оцінюються за прибутком, що приноситься ними. З цієї точки зору всі цінні папери однорідні, усі вони зрештою являють собою право на прибуток, незалежно від того, в яку галузь або сферу економіки посвідчують вони вкладення позикового капіталу. Капіталізована оцінка прибутку, що приноситься цінними паперами і є, власне, ціна або курс даних паперів.

В останній час серед бухгалтерів ідуть дискусії стосовно практики оцінки активів за справедливою вартістю, а не за вартістю їх придбання або початковою вартістю. Проблема виникає там де немає активного ринку стосовно активу, а саме ринок є основою для застосування справедливої вартості. При його відсутності бухгалтери змушені були застосовувати суб'єктивні моделі, які не відображали адекватно реалії, що і спричинило різке падіння фондових індексів. З іншого боку, використання початкової вартості призвело до стагнації позик і недостатку прозорості в економіках Азійсько-Тихоокеанського регіону, що продемонструвала криза 1997-1998 років. Романів Р.В. зазначає, що проблема не у стандартах, а у відсутності чітких методик щодо їх застосування і впровадження. Проте певні зрушення в цьому напрямку є. Рада по стандартах фінансового обліку США (РСФО) випустила відповідну методику з обліку за справедливою вартістю в умовах неліквідних ринків [93, С.315].

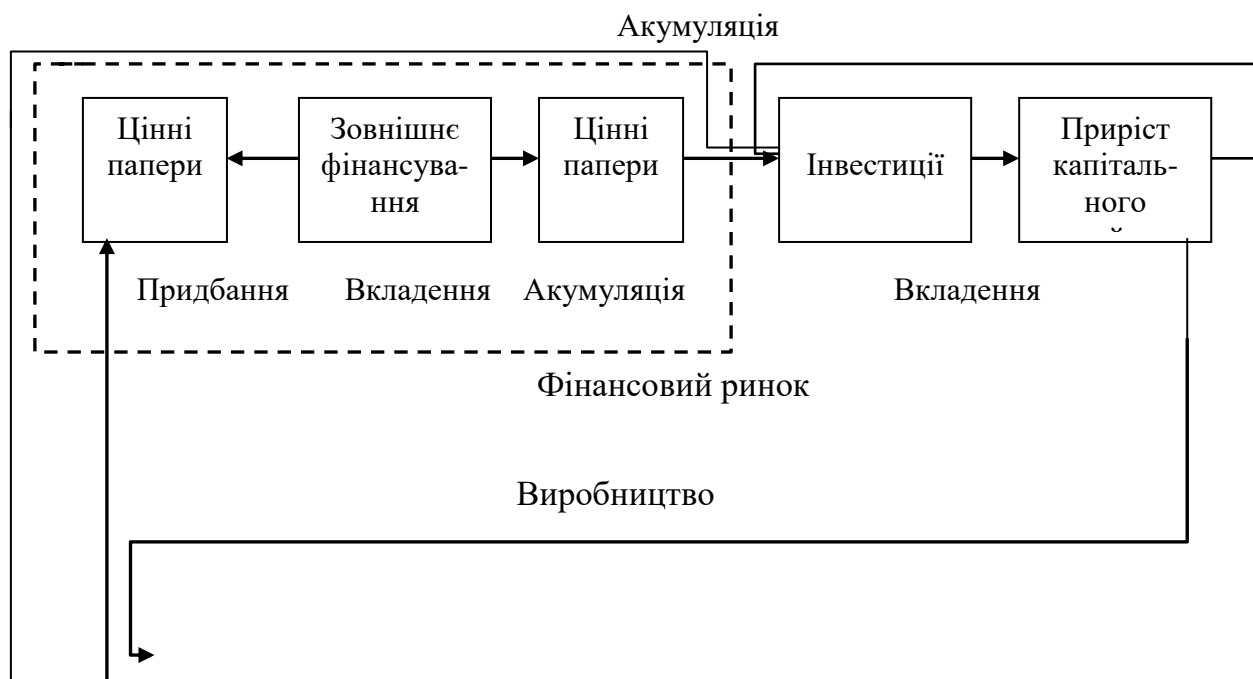
Динаміка курсу цінних паперів відбиває, з одного боку, стан та найближчі перспективи розвитку економіки в цілому (фаза циклу, рівень інфляції, стан платіжного балансу, дефіцитність держбюджету і т. ін.), а з іншого боку – фінансовий стан конкретного підприємства – емітента даних цінних паперів. Таким чином, реалізується суспільний взаємозв'язок ринків капіталів, ринків

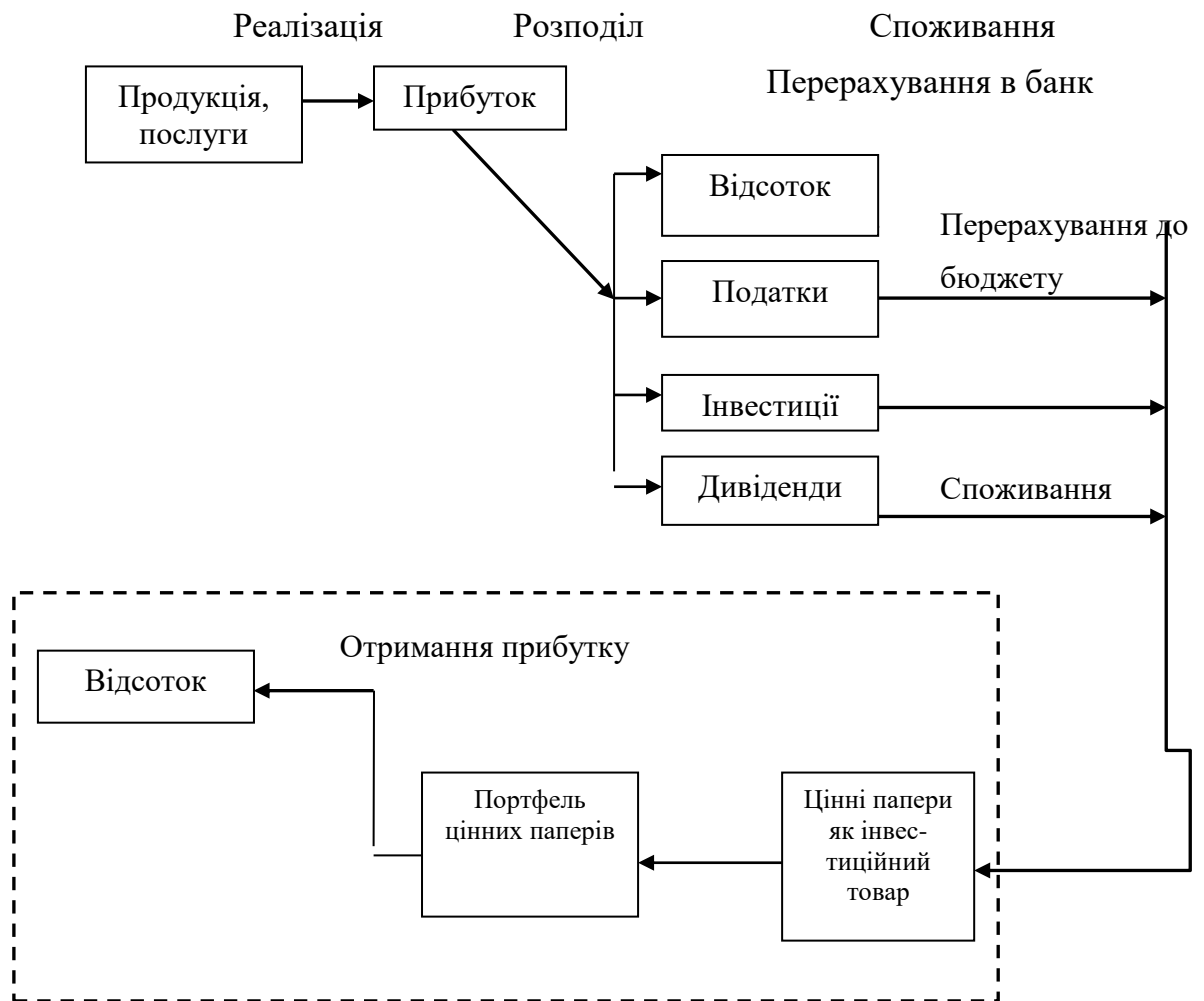
інвестиційних товарів та рух реальних активів (дійсного капіталу) в процесі відтворення.

Звідси випливає, що замкнений кругообіг фінансових інвестицій у межах одного підприємства неможливий. Рух фінансових інвестицій – це відкрита система стосовно конкретного товару виробника. Розглядаючи рух фінансових інвестицій у межах окремо взятого підприємства, тільки як частину їх суспільного кругообіг, можна відобразити цю частину кругообіг на схемі таким чином (рис.1.4).

Це зумовлюється, перш за все тим, що емісія та розміщення власних цінних паперів серед визначеного кола інвесторів є основним джерелом зовнішнього фінансування, особливо у фазах спадання та кризи. Цінні папери за рядом своїх характеристик виявляються більш гнучким інструментом, ніж традиційний банківський кредит.

Окрім того, шляхом емісій цінних паперів забезпечується найбільш оптимальна структура капіталів фірми, якої неможливо досягнути, якщо орієнтуватись тільки на одне фінансове джерело, наприклад, самофінансування за рахунок внутрішніх нагромаджень, короткострокові та середньострокові банківські кредити і т. ін. Досвід підприємств розвинених країн показує, що оперативна перебудова капітальної структури фірми з метою підвищення (максимізації) її оцінки може бути досягнута тільки при комплексному використанні різноманітних джерел фінансування.

Рис. 1.4. Схема кругообороту фінансових інвестицій підприємств нефінансового сектора.

Окрім того, шляхом емісії цінних паперів забезпечується найбільш оптимальна структура капіталів фірми, якої неможливо досягнути, якщо орієнтуватись тільки на одне фінансове джерело, наприклад, самофінансування за рахунок внутрішніх нагромаджень, короткострокові та середньострокові банківські кредити і т. ін.

Як бачимо, на всіх етапах здійснення інвестиційної діяльності інформація щодо обліку таких операцій, повинна відображатись у фінансовій звітності підприємства.

На етапі акумуляції - у Балансі підприємства (Звіті про фінансовий стан) та Звіт про рух грошових коштів. На етапі отримання прибутку - у Звіті про фінансові результати (звіт про сукупний дохід).

1.3. Оцінка та класифікація об'єктів інвестиційної політики підприємства

За фінансовим визначенням, інвестиції – грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

За економічним визначенням інвестиції можна сформулювати таким чином: інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал.

Інвестиції в об'єкти підприємницької діяльності здійснюються в різних формах. З метою обліку, аналізу та планування інвестиції класифікують за різними ознаками (рис. 1.5). [42, С.344].

1. За об'єктами вкладень виділяють реальні, фінансові інвестиції та інвестиції в інноваційну діяльність.

Під *реальними* інвестиціями розуміють вкладення коштів у реальні активи – як матеріальні, так і нематеріальні (іноді вкладення коштів у нематеріальні активи, пов'язані з науковим прогресом, характеризується як інноваційні інвестиції).

Під *фінансовими* інвестиціями розуміють вкладення коштів у різні фінансові активи, серед яких найбільш значущу частку посідають вкладення коштів у цінні папери.

Під інвестиціями *в інноваційну діяльність* (ноу-хау) розуміють вкладення засобів в нематеріальні активи, що забезпечують впровадження сучасних наукових досягнень в практику діяльності підприємства.

2. За характером участі в інвестуванні виділяють прямі та непрямі інвестиції.

Під *прямими* інвестиціями розуміється безпосереднє вкладення коштів інвестором в об'єкти інвестування.

Під *непрямими* інвестиціями розуміється інвестування, опосередковане іншими особами (інвестиційними або фінансовими посередниками).

3. За періодом інвестування розрізняють короткострокові та довгострокові інвестиції.

Під *короткостроковими* інвестиціями розуміють вкладення капіталу на період, не більше одного року.

Під *довгостроковими* інвестиціями розуміють вкладення капіталу на період більше одного року.

4. За рівнем інвестиційного ризику виділяють такі види інвестицій:

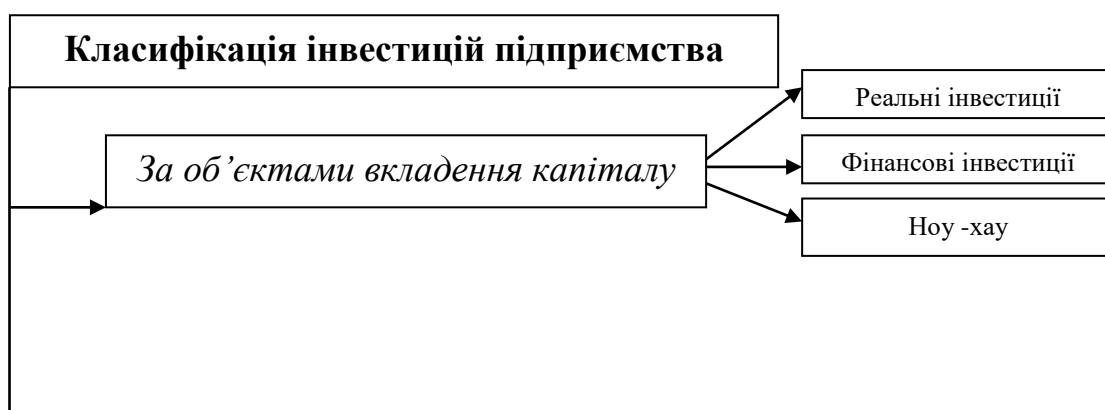
- Безризикові інвестиції. Вони характеризують вкладення коштів в такі об'єкти інвестування, за якими відсутній реальний ризик втрати капіталу чи очікуваного прибутку і, практично, гарантоване отримання розрахованої реальної суми інвестиційного доходу.

- Низькоризикові інвестиції характеризують вкладення капіталу в об'єкти інвестування, ризик у яких значно нижче середньоринкового.

- Середньоризикові інвестиції. Рівень ризику у суб'єктів інвестування цієї групи приблизно відповідає середньоринковому.

- Високоризикові інвестиції. Рівень ризику у об'єктів інвестування цієї групи перевищує середньоринковий.

- Спекулятивні інвестиції. Вони характеризують вкладення капіталу в найбільш ризикові інвестиційні проекти чи інструменти інвестування, за якими очікується найвищий рівень доходу.

Рис. 1.5. Класифікація інвестицій підприємства за основними ознаками

5. За формами власності інвестованого капіталу виділяють приватні та державні інвестиції.

Приватні інвестиції характеризують вкладення коштів фізичними особами, а також юридичними особами недержавних форм власності.

Державні інвестиції характеризують вкладення капіталу державними підприємствами, а також коштів державного бюджету різних рівнів і державних позабюджетних фондів.

6. За регіональною ознакою виділяють національні (внутрішні) та іноземні інвестиції.

Національні (внутрішні) інвестиції характеризують вкладення резидентами (юридичними чи фізичними особами) даної країни в об'єкти інвестування на її території.

Іноземні інвестиції характеризують вкладення капіталу нерезидентами (юридичними чи фізичними особами) в об'єкти інвестування даної країни.

Відповідно до існуючого законодавства, підґрунтям визнання підприємницьких ризиків в системі бухгалтерського обліку виступає принцип обачності, який передбачає при відображенні наданої у звітності інформації запобігання завищенню оцінки активів та доходів чи заниженню оцінки витрат та зобов'язань підприємства, спричинених існуванням факторів невизначеності. Зокрема, вплив невизначеності має враховуватись підприємством при визнанні доходу і витрат, участі у спільній діяльності, оцінці активів та її зміни, обліку фінансових інструментів.

Як зазначає Р.В.Романів, професійні ризики в процесах інтерпретації фактів бухгалтерським персоналом виникають на різних етапах обробки облікової інформації, зокрема, на етапі здійснення оцінки та вимірювання та реєстрації даних, перетворення їх в бухгалтерську інформацію, передача такої інформації для інтерпретації фактів господарського життя управлінського персоналу та формування облікової і нефінансової звітності [92, С. 206].

Дослідження бухгалтерських стандартів засвідчило, в національному законодавстві поняття облікового ризику взагалі є відсутнім. Лише в П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» дається визначення валютного, відсоткового ризиків, ризиків грошового потоку, ліквідності, які мають непряме відношення до досліджуваного поняття і пов'язані, скоріше, з трактуванням підприємницького ризику. Подібні визначення наведені і в МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». Негативним моментом як вітчизняних, так і зарубіжних стандартів є той факт, що визначення саме бухгалтерського ризику не дається ні в якій площині, хоча він має один з вирішальних впливів на фінансову звітність. Коли йдеться про бухгалтерський ризик в загальному вигляді, то слід розуміти, що це ризики недостовірності обліку і звітності, тобто ризики, що несуть загрозу для якості звітної інформації для ухвалення управлінських рішень. Тому бухгалтерські ризики - це загрози не фінансовому стану підприємства, а достовірній інформації про такий стан.

Оскільки, однією з умов визнання інвестицій активом і можливості їх відображення на рахунках фінансового обліку є те, що оцінка їх може бути достовірно визначена, то, відповідно, розглянемо види оцінок.

Що стосується оцінки реальних інвестицій та інвестицій в «ноу-хау», то їх оцінка співпадає з оцінкою необоротних матеріальних і нематеріальних активів.

Стосовно фінансових інвестицій існує декілька видів їх оцінки:

1. за номінальною вартістю (вартість, яка зазначена на бланку цінного паперу);
2. емісійною вартістю (ціна первинного розміщення цінного паперу);
3. курсовою (ринковою) вартістю;
4. ліквідаційною вартістю;
5. викупною вартістю (сума, яку сплачує акціонерне товариство за придбання власних акцій або при довгостроковому погашенні облігацій);
6. балансовою вартістю (вартість майна акціонерного товариства, створеного за рахунок власних джерел, поділена на кількість випущених акцій);
7. обліковою вартістю (вартість, за якою цінні папери обліковуються на балансі підприємства на даний час).

Оцінка фінансових вкладень визначається їх видами:

- вкладен

фінансових вкладень можуть бути: суми, які сплачуються згідно з договором продавцю; суми, сплачуються спеціалізованим підприємством, іншим підприємством і особам за інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з придбанням цінних паперів; винагороди, які сплачуються посередницьким організаціям, за ередникам тощо).

Оцінка інвестицій на дату балансу. При складанні звітності застосовують наступні методи оцінки: за справедливою вартістю, за амортизованою собівартістю і за методом участі в капіталі.

За *справедливою вартістю* відображаються всі інвестиції, крім інвестицій, що утримуються підприємством до їх погашення або обліковуються за методом участі в капіталі, а також інвестиції, справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо (з врахуванням зменшення корисності інвестицій).

В останній час серед бухгалтерів ідуть дискусії стосовно практики оцінки активів за справедливою вартістю, а не за вартістю їх придбання або початковою вартістю. Як зазначає Р.В.Романів, проблема виникає там де немає активного ринку стосовно активу, а саме ринок є основою для застосування справедливої вартості [93, С.315]. При його відсутності бухгалтери змушені були застосовувати суб'єктивні моделі, які не відображали адекватно реалії, що і спричинило різке падіння фондових індексів. З іншого боку, використання початкової вартості призвело до стагнації позик і недостатку прозорості в економіка х Азійсько-Тихоокеанського регіону, що продемонструвала криза 1997-1998 років. Прихильники застосування початкової вартості критикують справедливу вартість, посиляючись на те, що в результаті обвалу фінансових ринків власники знецінених активів, які обраховували їх за справедливою вартістю, були вимушені списувати сотні мільйонів доларів за рахунок прибутків. Це, у свою чергу, значно погіршило звіти і збільшило фінансові ризики. У цих умовах деякі експерти особливо у США пропонують тимчасово припинити дію правил оцінки за справедливою вартістю і дозволити використовувати внутрішні оцінки за вартостями.

Визначення справедливої вартості відбувається наступним чином (рис.1.7).

За *амортизованою собівартістю* відображаються інвестиції не призначені для продажу, вони включають інвестиції в боргові цінні папери та акції.

Як правило, інвестиції в боргові цінні папери придбаваються з метою одержання доходу у вигляді відсотків і утримуються підприємством до

погашення (інвестиції в облігації, векселі), тому вони оцінюються за амортизованою собівартістю.

Рис. 1.6. Оцінка фінансових інвестицій при їх придбанні

При цьому, якщо інвестицію придбано дешевше, то вона придбана з дисконтом, а якщо покупець заплатив суму, що перевищує номінальну вартість інвестицій, він купив її з премією.

Різниця між собівартістю і вартістю погашення фінансових інвестицій (дисконт або премія при придбанні) амортизується інвестором протягом періоду з дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка. Ефективна ставка відсотка визначається діленням суми річного відсотка та дисконту (або різниці річного відсотка та премії) на середню величину собівартості інвестиції (або зобов'язання) та вартості погашення.

Рис. 1.7. Порядок визначення справедливої вартості

Метод участі в капіталі – метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта ш низькою з двох оцінок – собівартістю або ринковою вартістю.

Оцінка фінансових інвестицій при вибутті. При вибутті (продажу, обміні тощо) цінних паперів можуть застосовуватися наступні методи їх оцінок:

- за вартістю одиниці кожного цінного паперу (або одного виду);
- за середньою вартістю;
- за вартістю перших за часом закупок (метод ФІФО).

Як правило, метод ФІФО використовуються підприємствами, що є професійними учасниками ринку цінних паперів.

Поточні активи не повинні оцінюватись дорожче їх чистої вартості реалізації, що дорівнює сумі грошових коштів, які отримає підприємство після їх продажу, мінус витрати, необхідні для їх підготовки до продажу і організації самого процесу продажу.

Порядок прийняття рішень щодо здійснення довгострокових фінансових інвестицій залежить від мети та об'єкта вкладень. Якщо головною метою інвестицій є безпосереднє отримання прибутку, то відповідні рішення приймаються після ретельного аналізу інвестиційної привабливості відповідного об'єкта, оцінки діяльності вкладень з погляду їх ризиковості та прибутковості, аналізу альтернативних можливостей використання капіталу.

Інвестиційні рішення можуть прийматися лише за наявності відповідних фінансових джерел. У противному разі інвестор може стати неплатоспроможним з усіма наслідками, які з цього випливають. Довгострокові інвестиційні вкладення доцільно здійснювати за рахунок власного капіталу, довгострокових позичок чи коштів, які вивільняються в результаті дезінвестицій.

На відміну від довгострокових фінансових інвестицій, поточне інвестування не потребує наявності відповідних фінансових джерел, зокрема прибутку, інших позицій власного капіталу чи довгострокових позичок. Основою прийняття рішень про поточні фінансові інвестиції є інформація, наведена в оперативному фінансовому плані (бюджеті ліквідності). Якщо з плану випливає, що в окремих періодах у підприємства очікується тимчасовий надлишок грошових коштів, то слід прийняти рішення стосовно їх раціонального використання, зокрема вкладення в ліквідні прибуткові інвестиції.

Висновки до розділу 1.

1. Результат досліджень трактувань та основоположних підходів визначення сутності інвестицій вченими свідчить про те, що під інвестиціями слід розуміти капітал (власний, залучений, запозичений), який у вигляді монетарних, матеріальних і нематеріальних активів на довгостроковий період

вкладається у господарську діяльність чи різні об'єкти з метою отримання прибутку, або досягнення іншого економічного, екологічного чи соціального ефекту.

Інвестиційна політика представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає у виборі і реалізації найефективніших шляхів розширення об'єму його активів для забезпечення основних напрямків його розвитку.

2. В процесі формування інвестиційної політики підприємства, як правило, виділяють три основні напрямки: 1) реальні інвестиції; 2) фінансові інвестиції; 3) інноваційні інвестиції.

3. На всіх етапах здійснення інвестиційної діяльності інформація щодо обліку таких операцій, повинна відображатись у фінансовій звітності підприємства.

На етапі акумуляції - у Балансі підприємства (Звіті про фінансовий стан) та Звіті про рух грошових коштів. На етапі отримання прибутку - у Звіті про фінансові результати (звіт про сукупний дохід).

4. З метою обліку, аналізу та планування інвестиції повинні класифікувати за такими ознаками.

- а) за об'єктами вкладень: реальні, фінансові інвестиції та інвестиції в інноваційну діяльність;
- б) за характером участі в інвестуванні виділяють прямі та непрямі інвестиції. Під *прямими* інвестиціями розуміється безпосереднє вкладення коштів інвестором в об'єкти інвестування. Під *непрямими* інвестиціями розуміється інвестування, опосередковане іншими особами (інвестиційними або фінансовими посередниками);
- в) за періодом інвестування розрізняють короткострокові та довгострокові інвестиції;
- г) за рівнем інвестиційного ризику виділяють: безризикові, низькоризикові, середньо ризикові, спекулятивні інвестиції;

- д) за формами власності інвестованого капіталу виділяють приватні та державні інвестиції;
- е) за регіональною ознакою виділяють національні (внутрішні) та іноземні інвестиції.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОБ'ЄКТІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Облік реальних інвестицій та інвестицій в нематеріальні активи

Довгострокові інвестиції в нематеріальні активи призначені для розширення науково-технічних ресурсів (потенціалу) організацій (підприємств). Ці ресурси належать організації (підприємству) по праву власності і здатні приносити прибуток (дохід).

Згідно П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» під терміном «незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи» розуміють – капітальні інвестиції у придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося [91].

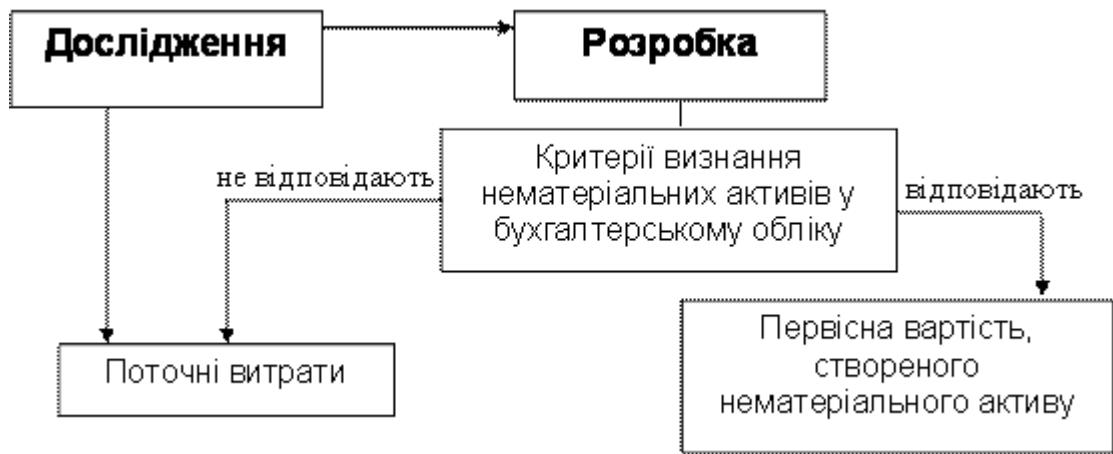
Характерні особливості нематеріальних активів такі:

- відсутність матеріально-речової (фізичної) форми;
- використання у виробництві продукції (робіт і послуг) або для управлінських потреб;
- можливість ідентифікації (виділення, відділення від іншого майна організації (підприємства));
- використання протягом тривалого періоду часу, тривалістю понад один рік;
- недоцільність подальшого перепродажу;
- здатність приносити організації (підприємству) економічну вигоду (прибуток, дохід) у майбутньому;
- наявність правильного і з достатньою повнотою оформлення документів, що підтверджують існування цих активів і виняткових прав організації (підприємства) на результати інтелектуальної діяльності (право на патент, право на свідоцтво, право на товарний знак та ін.).

Процес створення на підприємстві нематеріальних активів при відображенні в бухгалтерському обліку ділиться на два етапи: дослідження та розробка.

Витрати на дослідження не визнаються активами та відображаються у складі витрат операційної діяльності (субрахунок 941 «Витрати на дослідження і розробки») того звітного періоду, в якому вони були понесені незалежно від того, слугуватимуть у подальшому результати дослідження приводом для розробок, чи ні.

Принципові підходи до визнання витрат, понесених замовником при створенні об'єктів нематеріальних активів, капітальними чи поточними витратами подано на рис. 2.1

Рис.2.1 Порядок визнання в обліку витрат на створення нематеріальних активів

Це відповідає П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», оскільки, на етапі дослідження підприємство не може визначити та продемонструвати нематеріальний актив. Так, нематеріальний актив, який виникає на етапі розробок, визнається активом, якщо виконуються всі критерії визнання, наведені у П(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Відповідно до пункту 9 даного документу не визнаються нематеріальним активом витрати на створення торгових марок (товарних знаків). Вони підлягають відображенню у складі здійснених підприємством витрат. Вважаємо за доцільне включати витрати на створення торгових марок (товарних знаків) до первісної вартості цих об'єктів нематеріальних активів (торгових марок, товарних знаків) з їх подальшою капіталізацією, оскільки є можливість одержання офіційного охоронного документу на ім'я підприємства-розробника на означені нематеріальні об'єкти - свідоцтва на знак для товарів і послуг, що видається від імені держави Департаментом інтелектуальної власності. Цей документ гарантує виключні права власності на створені об'єкти нематеріальних активів. Тому, на наш погляд, доцільно із пункту 9 П(С)БО 8 виключити «витрати на створення торгових марок (товарних знаків)».

Незалежно від способу придбання нематеріального активу він повинен бути оприбуткований на підставі первинного документа. В останньому має

бути наведена детальна характеристика об'єкта, його первісна вартість, строк корисного використання, норма амортизації (зносу), підрозділ, у якому використовуватиметься об'єкт, підписи осіб, які прийняли об'єкт. До первинного документа додаються такі, що містять інформацію про самий об'єкт або порядок його використання, а також документи, що підтверджують ті чи інші майнові права підприємства (свідоцтва).

Зарахування нематеріального активу на баланс відбувається на підставі акту про його отримання, який складається після оформлення картки обліку нематеріальних активів, що ведуться за кожним об'єктом нематеріального активу. До таких документів відносяться, насамперед, документи, що описують нематеріальний актив або порядок його використання, а також документи, що підтверджують ті чи інші майнові права підприємства.

Придбання (виготовлення) нематеріального активу обліковується як капітальні інвестиції з використанням субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів».

Придбаваючи нематеріальний актив за грошові кошти, підприємство включає до його первісної вартості ціну придбання, сплачену постачальнику, за вирахуванням непрямих податків (ПДВ), що відшкодовуються підприємству, та інші витрати, безпосередньо пов'язані з його придбанням і доведенням до стану його можливого використання за призначенням.

Нематеріальні активи можуть бути виготовлені силами підприємства (господарським способом), У даному разі всі фактичні витрати на підставі первинних документів відображаються за дебетом субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» і кредиту різних рахунків: 20, 66, 65 та інших, — а потім на фактичну собівартість таких об'єктів дебетується рахунок 12 і кредитується рахунок 154.

Таблиця 2.1

Документування операцій з нематеріальними активами

Вид нематеріального активу	Документ

1	2
Право користування землею	Оформлена відповідно до встановленого законодавством порядку документація, що підтверджує право підприємства на земельну ділянку
Право на винахід, корисні моделі, промислові зразки	Патенти на ліцензійні договори
Ноу-хау	Повний вербальний або винахідний опис
Право на торговий знак	Свідоцтво або договір уступки, зареєстрований належним чином
Геологічна та інша інформація про надра	Геологічні звіти, карти та інші матеріали
Авторські права	Юридичне оформлений та такий, що набрав чинності, договір із юридичною особою- продавцем авторських прав

Придбання нематеріальних активів може здійснюватись у результаті обміну на подібні й неподібні об'єкти.

При обміні нематеріального активу на подібні об'єкти первісна вартість такого активу дорівнює залишковій вартості переданого нематеріального активу, яка визначається як різниця між первісною вартістю переданого нематеріального активу та сумою нарахованого зносу. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то в цьому випадку первісна вартість отриманого нематеріального активу дорівнює справедливій вартості переданого активу. Різниця між справедливою й залишковою вартістю нематеріального активу буде включена до фінансових результатів (витрат) звітнього періоду.

Первісна вартість нематеріального активу, отриманого в обмін (або частковий обмін) на неподібний об'єкт, дорівнює справедливій вартості переданого нематеріального активу, збільшеній (зменшеній) на суму грошових коштів або їх еквівалентів, передану (отриману) при обміні

Нематеріальні активи, отримані безоплатно, оцінюються за первісною вартістю, яка дорівнює справедливій вартості на дату отримання цих активів.

Первісною вартістю нематеріальних активів, що внесені до статутного капіталу визнається узгоджена засновниками (учасниками) підприємства справедлива вартість.

На сьогодні в Україні великого значення набувають інвестиції в основний капітал, оскільки вони виступають свідченням зростання матеріально-технічного забезпечення економіки країни (табл. 2.2). Коливання обсягів інвестицій, їх суттєве зменшення в роки поглиблення економічної кризи відображають чутливість інвестиційного мікроклімату до негативних явищ у суспільстві, які відбуваються під впливом кризи, та невпевненість інвесторів у поверненні інвестиційних ресурсів. Збільшення капітальних інвестицій у січні-вересні 2016 року у порівнянні із січнем-вереснем 2015 року пояснюється заходами державного рівня щодо активізації вітчизняного інвестиційного ринку.

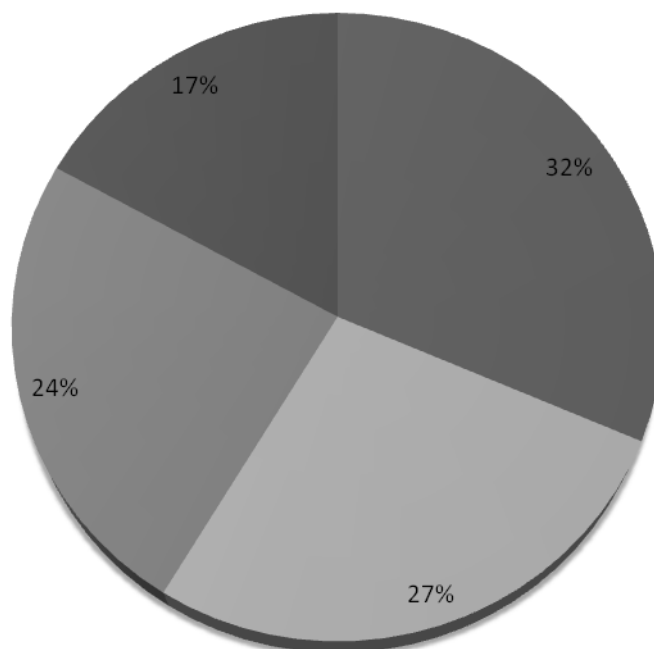
У січні-вересні 2017р. підприємствами та організаціями Тернопільської області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 4380,1 млн.грн капітальних інвестицій, що у порівняльних цінах на 49,9% більше від обсягу січня-вересня 2016р.

На одну особу в цілому по області освоєно 4135,3 грн капітальних інвестицій (у січні-вересні 2016р. - 2657,7 грн).

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 54,7% загального обсягу інвестицій. Частка коштів населення на будівництво житла становила 20,7%, кредитів банків та інших позик - 12,8%. З державного місцевих бюджетів інвестовано 7,0%. Структура капітальних інвестицій за галузями економіки представлена на рис. 2.2.

Капітальні інвестиції в Тернопільській області (січень-вересень 2017)

■ сільське господарство ■ промисловість ■ будівництво ■ інші

Рис.2.2 Капітальні інвестиції в Тернопільській області [101].

У житловому будівництві освоєно 1049,1 млн.грн капітальних інвестицій що на 37,1% більше, ніж у січні-вересні 2016р. Питома вага інвестиційу житлові будівлі становила 24,0%.

Верховною Радою України 24.11.2015р. прийнято закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні», основними положеннями якого створено більш ефективні механізми для співробітництва між державою і територіальними громадами (державними партнерами) та приватними партнерами в рамках державно-приватного партнерства. Також запроваджено міжнародний досвід підготовки проектів

державно-приватного партнерства в частині визначення механізмів справедливого розподілу ризиків між державним та приватним партнерами, з цією метою прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 713 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232». Постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 р. № 130 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. № 639» удосконалено порядок розрахунку концесійних платежів, що забезпечить об'єктивність їх розрахунку та визначення розміру інвестицій концесіонера в об'єкт концесії [13].

Таблиця 2.2

Капітальні інвестиції по Україні, млн. грн. [96]

Інвестиції в нематеріальні активи, так як і реальні (капітальні), на жаль, на сьогодні не охоплені вітчизняними стандартами. Якщо методика обліку фінансових інвестицій регламентується окремим П(С)БО 12, методика обліку доходів і витрат від інвестиційної діяльності регламентується відповідно стандартами 15 «Дохід» і 16 «Витрати», то порядок ведення обліку капітальних (реальних) інвестицій ще донедавна відображався фактично лише в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 (далі – Інструкція № 291).

Частково принципи оцінки капітальних інвестицій розкрито в П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», оскільки саме через здійснення капітальних інвестицій в основному придбаваються такого роду необоротні активи. Водночас, слід зазначити, що сам термін «капітальні інвестиції» в цих стандартах ще донедавна не використовується.

Якщо глянути на П(С)БО 7 «Основні засоби», то в ньому тільки нещодавно з'явилася додаткова інформація щодо обліку капітальних

інвестицій, зокрема, стандарт доповнений таким новим терміном як «незавершені капітальні інвестиції» (п.4 доповнений абзацом шістнадцятим). Аналогічним терміном доповнений стандарт бухгалтерського обліку № 8 «Нематеріальні активи».

Таким чином, згідно П(С)БО 7 під терміном «незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи» розуміють – капітальні інвестиції у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання об'єктів необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, а також авансові платежі для фінансування будівництва.

На наш погляд, у вищезгаданих стандартах є не зовсім вдало вжитий термін «незавершені капітальні інвестиції», оскільки поява останніх передбачає наявність терміну «завершені». Якщо капітальні інвестиції в об'єкти необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, вважаються незавершеними, то об'єкт, який введений в експлуатацію, не можна вважати завершеною капітальною інвестицією, тому що, дана операція не буде такою інвестицією. Отже, цілком виправдано було замінити в П(С)БО 7, 8 термін «незавершені» на інший, або просто дати загальне визначення капітальним інвестиціям.

Заслуговує на увагу і інший момент. На нашу думку, є неточністю віднесення незавершених капітальних інвестицій і виділення їх окремою групою в класифікації основних засобів. Взагалі, під класифікацією розуміють розподіл, розміщення чогось за однорідними групами. Основні засоби та інвестиції – це різні за суттю та змістом економічні елементи. Якщо основні засоби – це матеріальні активи (реальні об'єкти), то незавершені капітальні інвестиції – це капітальні інвестиції, під якими у свою чергу розуміють операції (процес) з вкладення грошових і матеріальних ресурсів у будівництво та придбання основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів. А тому, з метою раціональної організації і ведення бухгалтерського обліку вважаємо за доцільне класифікувати основні засоби без виділення в їх складі такого елемента, як незавершені капітальні інвестиції.

Звичайно, доповнення П(С)БО 7, 8 терміном, який безпосередньо стосується обліку капітальних інвестицій є тільки позитивним моментом в сторону покращення розкриття інформації в стандартах. Проте, це не вирішило основної проблеми. І на далі, для встановлення правил обліку капітальних інвестицій необхідно керуватися багатьма нормативними документами, що регулюють організацію бухгалтерського обліку об'єктів капітальних інвестицій, а саме, вже вище згадані П(С)БО 7, П(С)БО 8, П(С)БО 16; і на далі облік капітальних інвестицій окремим стандартом не регламентується, на відміну від фінансових інвестицій, облік яких регламентується П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [90].

На нашу думку, обмеженість інформації щодо обліку капітальних інвестицій в національних стандартах пояснюється наближеністю останніх з кожним роком до міжнародних правил і принципів, що склалися в передових країнах з ринковою економікою.

Капітальні інвестиції в системі обліку і звітності оцінюються за різними методами, про які зазначалося раніше. Оцінка реальних, капітальних інвестицій може здійснюватись за 3-ма методами:

- 1) *затратним* - оцінка здійснюється за історичною собівартістю - використовується у бухгалтерському обліку;
- 2) *оцінка з позиції справедливої вартості* - проводиться шляхом переоцінки;
- 3) *оцінка з позиції майбутніх доходів (майбутньої вартості)* - проводиться шляхом прогнозування майбутніх доходів, їх оцінки з врахуванням вартості грошей, а також шляхом дисконтування грошових потоків. Даний метод, практично, не використовується, в системі бухгалтерського обліку. Цей метод більш характерний на етапі планування, прогнозування об'єктів, при виборі інвестиційних проектів.

Затратний метод трактування та обліку інвестицій превалював до кінця 80-х років. За ним спрямування коштів на розвиток підприємства розцінювалося як капітальні вкладення, тобто затрати на будівництво,

розширення, реконструкцію і придбання основних засобів. Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та прийнятими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку серед головних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності є пріоритетність оцінки активів за історичною (фактичною) собівартістю, тобто витратами на їх виготовлення чи придбання.

Незважаючи на це, згаданими законодавчими і нормативними актами вводяться у вітчизняну практику обліку ряд нових ринкових методів визначення справедливої вартості, за якою може бути здійснений обмін активів,

засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» оцінка капітальних інвестицій, яка після введення об'єктів трансформується у їх первісну вартість включає:

- витрати, сплачені постачальникам активів та підрядникам за виконані будівельно-монтажні роботи;
- реєстраційні збори, державне та ввізне мито;
- суми непрямих податків (ПДВ, акцизний збір), якщо вони не відшкодовуються підприємству;
- витрати на доставку обладнання та страхування ризиків в дорозі;
- витрати на установку, монтаж, налагодження основних засобів;
- витрати на одержання ліцензій, допусків, інші фінансові витрати, що пов'язані з введенням в експлуатацію об'єктів основних засобів, інших необоротних активів і підлягають капіталізації.

Виключення складає придбання за товарообмінними (бартерними) контрактами, оцінка таких придбаних об'єктів проводиться за справедливою вартістю переданих в замін придбаних активів. Безкоштовно одержані необоротні активи оцінюються за справедливою вартістю аналогічних активів.

1. *На дату балансу* оцінка може здійснюватися за різними методами: фактичною собівартістю, собівартістю з врахуванням зменшення корисності, справедливою вартістю, ринковою вартістю та іншими.

Отже, до основних положень концептуального підходу до організації і методики обліку капітальних інвестицій можна віднести такі:

1. Для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів, а також обладнання для встановлення призначений рахунок 15 «Капітальні інвестиції».

2. Аналітичний облік капітальних інвестицій здійснюється за видами основних засобів, іншими матеріальними необоротними активами, нематеріальними активами і за окремими об'єктами капітальних вкладень (інвентарними об'єктами) на субрахунках: 151 «Капітальне будівництво», 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів», 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів», 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів», 155 «Формування основного стада».

3. Балансова вартість капітальних інвестицій дорівнює сумі фактично здійснених витрат, пов'язаних із придбанням (виготовленням) або будівництвом об'єкта основних засобів.

4. Цільове фінансування, яке залучається для здійснення капітальних інвестицій у будівництво (виготовлення) об'єктів основних засобів, зараховується до складу доходів майбутніх періодів записом за кредитом рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів» у кореспонденції з дебетом рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження».

5. Реєстрація відомостей про реалізацію необоротних активів (у тому числі об'єктів незавершеного будівництва) орієнтована на окреме узагальнення інформації про собівартість їх реалізації на субрахунку 972 «Собівартість реалізованих необоротних активів», а про виручку (доходи) – на субрахунку 742 «Дохід від реалізації необоротних активів».

6. Інформація про капітальні інвестиції підлягає розкриттю:

- у Балансі (Звіт про фінансовий стан) – за статтею «Незавершені капітальні інвестиції» за вартістю незавершених капітальних інвестицій (включаючи обладнання для монтажу), що здійснюється для власних потреб підприємства, а також у сумі авансових платежів для фінансування;

- у Звіті про фінансові результати – за статтями «Інші доходи» та «Інші витрати» відповідно в розрізі доходів і собівартості реалізації необоротних активів;

- у Звіті про рух грошових коштів – за статтями «Реалізація необоротних активів» – у сумі грошових коштів, що надійшли від продажу необоротних активів; «Придбання необоротних активів» – у сумі виплат грошових коштів для придбання таких активів; «Інші надходження» – у сумі інших надходжень грошових коштів, що не можуть бути класифіковані як фінансова діяльність (цільові надходження для фінансування капітальних інвестицій);

- у Звіті про власний капітал – за статтею «Капітал в дооцінках» у сумі даних, що відображають відповідно збільшення або зменшення власного капіталу в результаті переоцінки незавершених капітальних інвестицій;

- у Примітках до фінансової звітності – облікова політика щодо принципів оцінки капітальних інвестицій і методів їх обліку; інформація про капітальні інвестиції, що не включається безпосередньо у фінансові звіти, однак є обов'язковою для розкриття відповідно до вимог П(С)БО.

2.2. Облік фінансових інвестицій

Більшість підприємств маючи в своєму розпорядженні тимчасово незайняті грошові кошти (крім тих мінімальних коштів, які необхідні для здійснення щоденних операцій) може інвестувати їх в окремі об'єкти різних галузей економічної діяльності з метою отримання прибутку.

Фінансові інвестиції пов'язані з вкладенням коштів та інших активів у цінні папери суб'єктів господарської діяльності з метою отримання у майбутньому прибутку, обміну вільних грошових коштів на високоліквідні цінні папери, які приносять дивіденди, встановлення контролю над підприємством-емітентом у випадку придбання контрольного пакета.

Методологія обліку фінансових інвестицій і порядок розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначається П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»[90].

Вкладення підприємством, з метою отримання додаткових доходів, вільних ресурсів, включаючи грошові кошти, в активи, не пов'язані з виробництвом продукції (робіт і послуг) і створенням об'єктів тривалого користування, називаються фінансовими вкладеннями. Фінансові інвестиції характеризуються певними особливостями, основними з яких є:

1) використання у двох напрямках: перший — отримання додаткового інвестиційного доходу у процесі користування вільними грошовими активами; другий — їх протиінфляційний захист;

2) надання суб'єкту підприємницької діяльності вибору широкого діапазону інструментів інвестування за шкалою «дохідність — ризик» та «дохідність — ліквідність»;

3) виходячи з багатогранної інфраструктури фінансового ринку, пильніший та змістовніший моніторинг у процесі фінансового інвестування. Суб'єкт підприємницької діяльності може здійснювати фінансове інвестування у таких формах:

1) вкладення капіталу до статутних капіталів спільних підприємств;

2) вкладення капіталу у прибуткові види грошових інструментів;

3) вкладення капіталу у прибуткові види фондових інструментів.

У обліку фінансові інвестиції групуються за багатьма ознаками (рис. 2.3).

За терміном утримання інвестиції поділяються на довгострокові (що утримуються більше року, а також усі інші інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент), поточні (на строк, що не перевищує один рік, і ті, що можна вільно реалізувати на ринку).

За відношенням до власності можна виділити інвестиції, що засвідчують право власності, і такі, що не засвідчують такого права.

До першої групи належать інвестиції, що:

– засвідчують право власності інвестора на частку у капіталі об'єкта інвестування;

– виступають у формі придбаних цінних паперів чи здійснених внесків у статутний капітал інших підприємств;

- не обмежені конкретними термінами повернення інвестицій;
- утримуються з метою одержання доходу, а не продажу.

Рис. 2.3. Структура фінансових інвестицій

Зазначені інвестиції ще називають корпоративними, оскільки вони надають інвестору право брати участь в управлінні спільною власністю, діяльністю об'єкта інвестування. Таке управління здійснюється через прийняття рішень на загальних зборах засновників (учасників, акціонерів), в інших формах, передбачених статутом підприємства. Ступінь впливу окремого інвестора на прийняття корпоративних рішень є тим більшим, чим більшу частку він має у зареєстрованому статутному капіталі об'єкта інвестування.

До другої групи включаються інвестиції, що мають боргову природу:

- є видом боргових цінних паперів або договорів, що засвідчують відносини позики;
- утримуються підприємством до їх погашення з метою отримання доходів (відсотків) або для перепродажу;
- за ними встановлені конкретні терміни повернення.

За ступенем впливу на об'єкт інвестування виділяють інвестиції з незначним впливом (якщо інвестор контролює до 25 % капіталу об'єкта інвестування); з суттєвим впливом (якщо інвестор придбав блокувальний пакет – 25–50 % акцій об'єкта інвестування); повний контроль (якщо інвестор контролює понад 50 % акцій об'єкта інвестування).

Відносини між інвестором та інвестованим підприємством, якщо перша сторона контролює понад 25 % акцій об'єкта інвестування, кваліфікуються як відносини між пов'язаними сторонами. До них належать інвестиції у спільну діяльність, дочірні та асоційовані підприємства.

За призначенням фінансові інвестиції поділяються на ті, що призначені для продажу, і такі, що призначені для утримання. У першому випадку

інвестиції розглядаються як звичайний товар, що підлягає реалізації. Наслідком інвестицій, що придбані з метою їх подальшого утримання, є одержання частини прибутку (дивідендів) від інвестованого суб'єкта, участь в управлінні цим суб'єктом.

За формою здійснення вкладень розрізняють внески до зареєстрованого (статутного, пайового) капіталу інших суб'єктів: тоді інвестор стає учасником, приймає участь в управлінні, претендує на частину прибутку та іншого майна пропорційно до внесеної частки. Найбільш поширеною формою фінансового інвестування є придбання цінних паперів (акцій, облігацій, ощадних та депозитних сертифікатів) з метою одержання дивідендів, відсотків.

Іншими фінансовими інструментами, що мають інвестиційну природу, приносять вигоду, в окремих випадках можуть бути ф'ючерсні операції, опціони, лізингові контракти, операції з інвестиційною нерухомістю тощо.

Загалом відповідно до П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» усі фінансові інструменти поділяються на фінансові активи, фінансові зобов'язання, інструменти власного капіталу, похідні фінансові інструменти.

Фінансові активи включають: грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти; дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу; фінансові інвестиції, що утримуються до погашення; фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи.

Фінансові зобов'язання включають фінансові зобов'язання, призначені для перепродажу, та інші фінансові зобов'язання (що виникають внаслідок випуску фінансового інструмента з метою подальшого продажу для отримання прибутку від короткотермінових коливань його ціни або внаслідок винагороди посередника).

До інструментів власного капіталу належать прості акції, частки та інші види власного капіталу.

Похідні фінансові інструменти – фінансовий інструмент, розрахунки за яким провадитимуться у майбутньому та вартість якого змінюється внаслідок змін відсоткової ставки, курсу цінних паперів, валютного курсу, індексу цін,

кредитного рейтингу (індексу) або інших базисних змінних. Вони не потребують початкових інвестицій. До них включають ф'ючерсні контракти, форвардні контракти та інші похідні фінансові інструменти.

Довгострокові фінансові інвестиції – це витрати підприємства на придбання цінних паперів, вкладення коштів в дочірні та інші підприємства, а також в довгострокову дебіторську заборгованість (довгострокові інвестиції здійснюють на тривалий термін з метою участі в розподілі прибутку, отриманні процентів та дивідендів). До них відносяться довгострокові фінансові вкладення в боргові цінні папери, акції та інші корпоративні права.

Поточні фінансові інвестиції (фонди та акції інших підприємств) мають наступні ознаки: встановлений строк їх погашення не перевищує одного року або вкладення здійснені без наміру отримувати доходи по них більше одного року. Ці інвестиції згідно з П(С)БО 12 поділяються на еквіваленти грошових коштів та інші поточні фінансові інвестиції.

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком вартості. Інвестиції, які визнані еквівалентами грошових коштів, відображають на балансі не стільки для отримання доходу або контролю за діяльністю компанії – об'єкту інвестицій, скільки для забезпечення виконання короткострокових зобов'язань.

Як правило, до *еквівалентів грошових коштів* відносяться інвестиції зі строком погашення не більше трьох місяців з дати придбання. Інвестиції в акції інших підприємств не відносяться до грошових еквівалентів, за винятком тих випадків, коли вони по своїй суті ідентичні грошовим коштам (наприклад, привілейовані акції, придбані незадовго до встановленої дати погашення). Крім того до грошових коштів може бути віднесено банківський овердрафт (форма короткострокового кредиту, який видається клієнту при відсутності у нього коштів за оплату рахунків постачальників).

За П(С)БО 12 у момент придбання, інвестиції оцінюються за їх фактичною собівартістю. Собівартість фінансових інвестицій складається з

ціни їх придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших зборів, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансових інвестицій [90].

Якщо придбання інвестицій здійснюється не за гроші, а в обмін на інші активи, то первісна вартість їх придбання встановлюється на рівні справедливої вартості переданих взамін цінних паперів власної емісії або відпущених за бартерним контрактом інших активів, які обмінюються на інвестиції.

Аналогічно проводиться оцінка інших фінансових інструментів. Первісно їх оцінюють та відображають за фактичною собівартістю, яка складається із справедливої вартості активів, зобов'язань або інструментів власного капіталу, наданих або отриманих в обмін на відповідний фінансовий інструмент, і витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням або вибуттям фінансового інструмента (комісійні, обов'язкові збори та платежі при передачі цінних паперів тощо), у подальшому – за справедливою вартістю або іншими методами.

З метою повної або часткової компенсації зміни справедливої вартості фінансових інструментів, або пов'язаних з ними грошових потоків проводиться хеджування фінансових інвестицій та інших інструментів. Хеджування – це засіб зменшення ризику шляхом укладання протилежної (зустрічної) угоди, форма страхування вартості активів чи зобов'язань.

Також інвестиції, що утримуються, можна оцінювати на дату складання балансу за іншими видами оцінки. Методи оцінки інвестицій залежать від того, чи призначені вони для продажу, чи будуть утримуватися з метою одержання прибутку. У першому випадку оцінка інвестицій на дату балансу здійснюється за справедливою вартістю або за собівартістю з урахуванням зменшення корисності. Фінансові інвестиції, справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо, мають відображатися в обліку за їх собівартістю з урахуванням зменшення корисності таких інвестицій.

У вітчизняній, як і у світовій практиці застосовуються різні методологічні підходи до оцінки вартості інвестицій, насамперед довгострокових з терміном утримання понад один рік. Слід розрізняти методи оцінки, що застосовуються

на момент придбання інвестицій та інших фінансових інструментів і формують їх первісну вартість, а також оцінку на дату складання балансу (рис.2.4).

За П(С)БО 12 у момент придбання, інвестиції оцінюються за їх фактичною собівартістю. Собівартість фінансових інвестицій складається з ціни їх придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших зборів, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансових інвестицій.

Якщо придбання інвестицій здійснюється не за гроші, а в обмін на інші активи, то первісна вартість їх придбання встановлюється на рівні справедливої вартості переданих взамін цінних паперів власної емісії або відпущених за бартерним контрактом інших активів, які обмінюються на інвестиції.

Рис. 2.4. Оцінка фінансових інвестицій за первісною вартістю і на дату балансу

Якщо інвестиції не призначені для продажу, а утримуються з метою одержання прибутку, то крім названих способів, можуть використовуватися й інші методи, зокрема оцінка за амортизованою собівартістю або за методом участі в капіталі.

Метод участі в капіталі – це метод обліку фінансових інвестицій, що засвідчують право на частку у власності, згідно з яким балансова вартість останніх (облікова вартість на рах. 14.1) збільшується / зменшується, відповідно, на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. Зміни в капіталі об'єкта інвестування, що є результатом операцій між інвестором та об'єктом інвестування, в обліку не відображаються.

Згідно з методом участі у капіталі балансова вартість інвестицій збільшується (зменшується) на суму, що є часткою інвестора в чистому прибутку (збитку) об'єкта інвестування за звітний період, із включенням цієї суми до складу доходу (втрат) від участі в капіталі.

Крім цього, балансова вартість фінансових інвестицій зменшується на суму визнаних дивідендів від об'єкта інвестування. Також балансова вартість

фінансових інвестицій може збільшуватися (зменшуватися) на частку інвестора в сумі інших змін у власному капіталі об'єкта інвестування за звітний період (крім змін за рахунок прибутку або збитку) із включенням (виключенням) цієї суми до відповідних статей власного капіталу інвестора.

Якщо сума зменшення частки капіталу інвестора більша від суми відповідної статті власного капіталу інвестора, то на таку різницю зменшується (збільшується) нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

При цьому зменшення балансової вартості фінансової інвестиції внаслідок зменшення власного капіталу інвестованого підприємства здійснюється лише до досягнення нею нульового значення.

Якщо надалі інвестоване підприємство отримуватиме дохід, інвестор має відображати свою частку таких доходів тільки після того, як його частка доходів буде дорівнювати частці збитків, які не були визнані.

Розглянемо найбільш типові операції, що стосуються змін у власному капіталі інвестованого підприємства, і порядок їх відображення в бухгалтерському обліку інвестора (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Кореспонденція рахунків з обліку фінансових інвестицій за методом участі в капіталі [67, С. 65]

Подані вище бухгалтерські записи, пов'язані зі збільшенням або зменшенням балансової вартості фінансових інвестицій, здійснюються на суму, що відповідає частці інвестора у капіталі об'єкта інвестування.

Якщо з капіталу об'єкта інвестування окремими учасниками була вилучена його частина, то балансова вартість інвестиції коригується на суми змін у капіталі об'єкта інвестування, відповідно до нової частки.

У разі, якщо зміни у власному капіталі інвестованого підприємства є результатом операцій між інвестором і об'єктом інвестування, відповідне коригування балансової вартості інвестицій не проводиться. При цьому у разі

продажу або передачі інвестором активів його дочірньому, спільному або асоційованому підприємству прибуток (збиток) від таких операцій визнається:

- у частині, що відповідає частці інших інвесторів, – як дохід звітного періоду;

- у частині, що відповідає частці інвестора, – як доходи (витрати) майбутніх періодів.

Фінансові вкладення можуть здійснюватися підприємствами як за рахунок власних коштів, так і за рахунок тимчасово залучених коштів і зобов'язань.

До власних джерел фінансових вкладень відносяться кошти: резервного капіталу; додаткового капіталу (в частині емісійного доходу та фінансової допомоги); нерозподіленого (чистого) прибутку, а також невикористані амортизаційні відрахування на оновлення основних засобів та нематеріальних активів.

До тимчасово залучених засобів відносяться позикові кошти (кредити банків та позики інших юридичних і фізичних осіб); кошти цільового фінансування; кредиторська заборгованість, строк оплати якої не настав і ін. Одним із джерел залучення коштів є випуск цінних паперів.

Випуск цінних паперів здійснює емітент – юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери та бере на себе обов'язки, що випливають з умов їх випуску. Згідно з чинними в Україні законами випускаються такі цінні папери:

Акція – це безстроковий цінний папір, що засвідчує внесок до статутного капіталу акціонерного товариства і дає право на отримання частини доходу акціонерного товариства у вигляді дивідендів, а також на участь в управлінні товариством.

Підприємства купують акції невластної емісії з метою отримання дивідендів, а також з метою встановлення контролю над іншими підприємствами.

Розрізняють привілейовані та прості (звичайні) акції. Від звичайної акції привілейована відрізняється тим, що сума дивідендів по ній фіксована і складає

визначений відсоток від номінальної вартості акції, тобто не залежить від поточного прибутку підприємства. Величина дивідендів по звичайних акціях нефіксована, вона залежить від отриманого прибутку і рішення зборів акціонерів. При ліквідації підприємства власник привілейованої акції має переважне право по відношенню до держателя звичайних акцій на отримання частини майна акціонерного товариства відповідно до своєї частки у майні підприємства, вираженою вартістю акцій.

За кожним пакетом придбаних цінних паперів в 2-х примірниках складається реєстр, який повинен містити такі обов'язкові реквізити: найменування емітента; номінальну вартість цінного паперу; купівельну вартість; номер, серію тощо. Всі цінні папери описуються в Книзі обліку цінних паперів, яка повинна бути зброшурована, скріплена печаткою підприємства та підписами керівника і головного бухгалтера, сторінки пронумеровані. Виправлення в Книгу можуть вноситися лише з дозволу керівника та головного бухгалтера із зазначенням дати виправлення.

На розрахунок премії або дисконту складається довідка бухгалтерії.

Коли придбані підприємством акції, облигації або інші цінні папери передаються банку на тимчасове зберігання, то в регістрах аналітичного обліку посилаються на відповідний документ, який одержано з банку.

Для обліку фінансових інвестицій призначені рахунки 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» (інвестиції пов'язаним сторонам за методом участі в капіталі, інші інвестиції пов'язаним сторонам, інвестиції непов'язаним сторонам) та 35 «Поточні фінансові інвестиції» (еквіваленти грошових коштів, інші поточні фінансові інвестиції).

Отримання доходу від участі в капіталі асоційованих підприємств, від спільної діяльності та дочірніх підприємств відображається в усіх випадках записом: Дт 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» (відповідно субрахунки 141, 142, 143) Кт 72 «Доход від участі в капіталі» (відповідно субрахунки 721, 722, 723). Облік доходу за методом участі в капіталі ведеться у підприємства-інвестора.

Для обліку витратних операцій призначені рахунки 96 «Втрати від участі в капіталі» (втрати від інвестицій в асоційовані підприємства, втрати від спільної діяльності, втрати від інвестицій в дочірні підприємства) та 97 «Інші витрати», на яких відображаються втрати від зміни вартості капіталу, що використовується у спільній діяльності двох чи декількох підприємств за методом участі в капіталі. При спільній операційній діяльності капітал інвестора може збільшуватися або зменшуватися внаслідок збільшення (зменшення) його частки в об'єкті інвестування. Капітал також може вкладатися в асоційовані та дочірні підприємства.

У дебет рахунка 96 списуються втрати, завдані внаслідок отримання асоційованим підприємством збитків, переоцінки активів, збитків дочірніх та спільних підприємств тощо. При цьому складається запис: Дт 96 «Втрати від участі в капіталі» Кт 14 «Довгострокові фінансові інвестиції». У кінці місяця рахунок 96 закривається: Дт 79 «Фінансові результати» (субрахунок 793 «Результати іншої діяльності») Кт 96 «Втрати від участі в капіталі».

Інші витрати, хоча і виникають у процесі звичайної діяльності, але не відносяться до процесу виробництва та збуту, а пов'язуються з інвестиціями. До таких витрат належать:

- списання залишкової вартості і витрати на реалізацію фінансових інвестицій;
- списання залишкової вартості і витрати на реалізацію необоротних активів;
- списання залишкової вартості і витрати на реалізацію майнових комплексів;
- уцінка необоротних активів та фінансових інвестицій.
- виплата страхових сум та страхових відшкодувань (у страхових установах) тощо.

На рахунку 97 «Інші витрати» виділяється 9 субрахунків. Із можливих дев'яти, сім субрахунків використовуються на промислових підприємствах.

Зібрані протягом місяця витрати повинні списуватися на фінансові результати:
Дт 79 Кт 97.

Спільна діяльність згідно з П(С)БО 12 – це діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до укладеної письмової угоди між ними. У договорі про спільну діяльність повинні бути зазначені:

- усі учасники такої діяльності, їх повні назви, адреси та інші дані, необхідні для здійснення юридичних дій;
- форми організації спільної діяльності:
  - зі створенням юридичної особи;
  - без створення юридичної особи.
- умови здійснення спільної діяльності – предмет і місце діяльності, технічного забезпечення, організації виробництва, збуту продукції;
- частка кожного учасника у спільній діяльності та умови розподілу прибутку від неї;
- загальна сума та структура зобов'язань інвестиційного характеру щодо участі у спільній діяльності та інші.

Організація обліку в значній мірі залежить від форми організації спільної діяльності – зі створенням чи без створення юридичної особи.

Облік спільної діяльності зі створенням окремої юридичної особи ведеться за правилами обліку окремої господарської одиниці з використанням методу участі в капіталі. Функції контролю за організацією діяльності та веденням обліку покладаються на контрольного учасника. Контрольний учасник – це один з учасників спільної діяльності зі створенням юридичної особи (спільного підприємства), який здійснює контроль за її діяльністю [П(С)БО 12]. Контрольний учасник веде облік своїх фінансових вкладень, а також одержаних доходів від них за методом участі в капіталі.

Умовний приклад. ТОВ «Шумський маслозавод» є одним з учасників спільного підприємства (СП), яке має повний юридичний статус. Внесок ТОВ

«Шумський маслозавод» в СП оцінено у 300000 грн., що складає 33% загальної суми вкладень. За підсумком роботи за рік чистий прибуток СП становив 180 тис. грн., з якого 40% спрямовано на виплату дивідендів (табл. 2.4).

Отже, за підсумком роботи спільного підприємства інвестор, він же контрольний учасник збільшив суму інвестицій на 35640 грн. (59400 – 23760), яка на початок наступного періоду становитиме $180000 + 35640 = 215640$ грн., а також на 594000 грн. збільшено прибуток фірми «Добробут».

У зворотному випадку, якщо б СП допустило збитки, то вони у відповідній частці (33%) зменшили б суму внесених інвестицій і величину власного прибутку інвестора на підставі запису: Дебет рах. 96 «Втрати від участі в капіталі»; Кредит субрах. 14.1 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі».

Усі інші учасники спільної діяльності (крім контрольного учасника) в обліку і звітності відображають фінансові інвестиції за справедливою вартістю. Якщо справедливу вартість визначити неможливо, то інвестиції відображаються на дату балансу за собівартістю з урахуванням як зменшення корисності.

Сума дооцінки таких інвестицій (перевищення справедливої вартості над обліковою) записується у кредит субрахунку 41.3 «Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів», а сума уцінки (на суму перевищення облікової вартості над справедливою) списується на зменшення цього джерела у дебет субрахунку 41.3, а за його відсутності – на інші витрати діяльності у дебет субрахунку 97.5 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій».

Облік спільної діяльності без створення юридичної особи веде кожний учасник спільної діяльності окремо. На окремих субрахунках, аналітичних рахунках і у фінансовій звітності мають бути відображені:

- активи, які контролює учасник у спільній діяльності, або своя частка у спільно контрольованих активах;
- зобов'язання, взяті для провадження спільної діяльності, або своя

частка у спільних зобов'язаннях з іншими учасниками;

- дохід або витрати, набуті в процесі спільної діяльності.

Таблиця 2.4.

**Облік інвестицій у спільну діяльність в контрольного
учасника**

№	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума
		Дт	Кт	
1	2	3	4	5
1.	Відображено інвестиції у спільне підприємство	14.1	31.1	300000
2.	Збільшення доходів від участі в капіталі на частку прибутку звітного періоду	14.1	72	59400 (180 x 33%)
3.	Відображено нараховані дивіденди учасникам	37.3	14.1	23760 (59400 x 40%)
4.	Віднесено доходи від участі в капіталі на фінансові результати	72	79.2	59400

Активи, що задіяні у спільній діяльності без створення юридичної особи, не вважаються фінансовими інвестиціями. Власні кошти у такій спільній діяльності відображаються у складі:

- іншої довгострокової дебіторської заборгованості на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», якщо договір на спільну діяльність укладений на термін більше року;
- розрахунків з іншими дебіторами на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» при укладенні договору про спільну діяльність на строк до 12 місяців.

Для ведення справ щодо спільної діяльності без створення юридичної особи і зокрема організації її обліку визначається оператор спільної діяльності – один з учасників, якому згідно з договором доручено вести облік та інші справи.

Частка учасника спільної діяльності без створення юридичної особи в активах і зобов'язаннях узгоджується і відображається відокремлено на підставі інформації, поданої оператором спільної діяльності.

Частка учасника в доходах спільної діяльності без створення юридичної особи відображається у складі інших операційних доходів на субрахунку 71.9 «Інші доходи від операційної діяльності».

Якщо деякі комплексні статті витрат в окремих учасників стосуються як спільної так і власної діяльності, то вони розподіляються між власним і спільним виробництвом пропорційно обраній базі (обсягу виготовленої продукції, часу, заробітній платі, прямим витратам та ін.).

Учасники спільної діяльності без створення юридичної особи подають у Примітках до фінансової звітності таку інформацію:

- розмір частки у спільній діяльності;
- строк дії договору про спільну діяльність;
- інформацію про оператора спільної діяльності;
- загальну вартість вкладу до спільної діяльності та суму зобов'язань, суму доходів і витрат від спільної діяльності.

2.3. Методика обліку інвестиційної політики в зарубіжних країнах

Аналізуючи зміст міжнародних стандартів бухгалтерського обліку можна помітити ряд суперечливих і проблемних питань, що стосуються порядку відображення в обліку і розкриття у звітності витрат, які пов'язані із здійсненням капітальних вкладень. При цьому проблема полягає не в окремих, локальних особливостях ведення обліку, а в тим, як власне його організувати і які інвестиційні операції згідно МСБО варто вважати капітальними вкладеннями, тобто що, власне, є предметом обліку капітальних вкладень у міжнародній теорії і практиці.

Так, у пунктах 1, 3 МСФО 25 «Облік інвестицій» говориться про те, що він повинен застосовуватися для обліку і розкриття інформації про інвестиції, але не стосується:

- основ визнання отриманих відсотків, ліцензійних виплат, дивідендів і ренти по інвестиціях;
- інвестицій в дочірні компанії;
- інвестицій в асоційовані компанії;
- інвестицій в спільну діяльність;
- фінансової оренди.

Про капітальні вкладення не згадано в жодному з перерахованих пунктів. У п.6 МСБО 25, що розкриває форми інвестицій, зафіксовано: «Більшість інвестицій представляють фінансові права, але деякі є матеріальними, такі як інвестиції в землю чи будинки ...».

МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» також свідчить про приналежність капітальних вкладень до інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів: згідно п.16 (а) МСБО 7 прикладами руху коштів від інвестиційної діяльності є грошові платежі для придбання основних засобів, нематеріальних і інших довгострокових активів з метою використання їх у виробничих цілях.

Таким чином, МСБО 25 «Облік інвестицій» практично цілком присвячений фінансовим, і ніяк не капітальним інвестиціям. Крім фінансових вкладень, у МСБО 25 застосовується поняття інвестиційної власності і розглянутий порядок її обліку. В п. 4 МСБО 25 «Облік інвестицій» наголошується, що основні засоби (інші, ніж інвестиційна власність) не є інвестиціями. Під інвестиційною власністю розуміється інвестиція у землю або будівлі, які в основному не зайняті або не використовуються в операціях підприємством-інвестором, чи іншим підприємством тієї ж групи, що й підприємство-інвестор. Тобто за МСБО визнаються інвестиціями лише матеріальні довгострокові активи, які не приймають участі в операційній діяльності, а призначені для їх вкладення в інші об'єкти з метою одержання

прибутку або інших вигод. Стандарт дозволяє утримувати таку інвестиційну власність і відображати їх в обліку як:

а) основні засоби, що відповідно до облікової політики амортизуються згідно з вимогами МСБО 16 «Основні засоби».

б) довгострокові інвестиції, що відображаються в обліку за справедливою вартістю з систематичним проведенням дооцінок. Вважається, що переоцінка таких активів з доведення їх справедливої вартості до ринкової ціни є більш суттєвою ніж амортизація [37, С.92-94].

Отже, підсумовуючи вищесказане зазначимо, що в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку термін «інвестиції» стосується в основному фінансових операцій, пов'язаних з вкладенням коштів у цінні папери, інші фінансові інструменти, придбані на стороні. Крім того, в міжнародній теорії і практиці не передбачено таких активів як капітальні інвестиції – спорудження і придбання основних засобів для власних виробничих і господарських потреб за МСБО не вважається інвестицією. Такий підхід, на нашу думку, призводить до недооцінки само інвестування, тобто розширення матеріальної бази підприємств за рахунок внутрішніх інвестиційних ресурсів.

В п. 4 МСБО 25 «Облік інвестицій» наголошується, що основні засоби (інші, ніж інвестиційна власність) не є інвестиціями. Під інвестиційною власністю розуміється інвестиція у землю або будівлі, які в основному не зайняті або не використовуються в операціях підприємством-інвестором, чи іншим підприємством тієї ж групи, що й підприємство-інвестор [9, С.324].

Тобто за МСБО визнаються інвестиціями лише матеріальні довгострокові активи, які не приймають участі в операційній діяльності, а призначені для їх вкладення в інші об'єкти з метою одержання прибутку або інших вигод, Стандарт дозволяє утримувати таку інвестиційну власність і відображати її в обліку як:

а) основні засоби, що відповідно до облікової політики амортизуються згідно з вимогами МСБО 16 «Основні засоби».

б) довгострокові інвестиції, що відображаються в обліку за справедливою вартістю з систематичним проведенням дооцінок. Вважається, що переоцінка таких активів з доведення справедливої вартості до ринкової ціни є більш суттєвою ніж амортизація.

Отже, спорудження і придбання основних засобів для виробничих і господарських потреб за МСБО не вважається інвестицією.

Такий підхід, на нашу думку, призводить до недооцінки самоінвестування, тобто розширення матеріальної бази підприємств за рахунок внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Крім цього, якщо розглядати інвестиційну діяльність як процес, пов'язаний з придбанням-реалізацією необоротних активів, то неминуче виникає потреба в обліку та розкритті інформації за двома напрямками:

- а) здійснення інвестицій у придбання необоротних активів;
- б) вилучення інвестицій шляхом реалізації (списання) необоротних активів.

Виникає також необхідність обліку затрат у реальні інвестиційні проекти, доходів від реалізації (продажу) цих проектів, виявленні кінцевих фінансових результатів від інвестиційної діяльності.

Вартість збудованих об'єктів, що вводяться, зараховується до складу доходів підприємства і обліковують на спеціально введеному для цього рахунку доходів «Імобілізована продукція». При відображенні таких доходів цей рахунок кредитується у кореспонденції з рахунком «Основні засоби».

У кінці звітної періоду капітальні витрати та іммобілізовані доходи включаються у фінансові результати звітної періоду записами:

Д-т рах. «Фінансові результати звітної періоду»

К-т рах. «Незавершене будівництво» - на суму капітальних витрат;

Д-т рах. «Імобілізована продукція»

К-т рах. «Фінансові результати звітної періоду» - на суму іммобілізованих доходів.

Враховуючи те, що доходи і витрати записуються в однакових сумах, таке відображення не має впливу на остаточне формування фінансових результатів

Як правило, для цілей обліку інвестиції поділяються на дві великі групи: короткострокові (поточні) та довгострокові.

Короткострокові інвестиції – це інвестиції підприємства в ринкові цінні папери, що легко реалізуються з метою розміщення тимчасово вільних грошових коштів терміном менше одного року (чи операційного циклу).

В різних країнах до складу короткострокових інвестицій включаються різні види цінних паперів. МСБО їх не специфікують, даючи загальне визначення їх легкій реалізації та продажу протягом року.

перекваліфіковані як поточні інвестиції, переведення повинно здійснюватися за:

- нижчою з двох оцінок – собівартістю або балансовою вартістю, якщо поточні інвестиції відображаються в обліку за найнижчою з двох оцінок – собівартістю або ринковою вартістю. Якщо попередньо інвестиція переоцінювалася, будь-яку пов'язану з цим дооцінку, що залишилась, слід сторнувати після передачі;

- балансовою вартістю, якщо поточні інвестиції оцінюються за справедливою вартістю. Якщо зміни в справедливій вартості поточних інвестицій включаються до прибутку, будь-яку пов'язану з ним дооцінку, що залишилась, слід включати до складу прибутку. [9, с.326].

Методи оцінки довгострокових інвестицій в різних країнах і відповідно до Міжнародних стандартів різних рівнів змінюються і неоднакові. МСБО 25 пропонує оцінювати їх за:

- собівартістю (включає витрати на придбання, такі, як брокерська винагорода, виплати за послуги, мито, винагороди за банківські послуги);
- переоціненою вартістю;
- правилом нижчої оцінки на базі портфелю інвестицій для акцій.

Що стосується визнання та оцінки вартості інвестиційної власності, то МСБО 25 встановлює наступне: «підприємству, яке утримує інвестиційну нижчої оцінки або оцінки за собівартість. З 1994 року СФО ввели в дію специфічну класифікацію, яка містить розподіл на короткострокові та довгострокові інвестиції, в основі якого лежить ознака оцінки, принцип якої базується на методиці оцінки за поточною ринковою вартістю.

Тепер використовується оцінка згідно з методом участі в капіталі або за методом консолідації для різних видів діяльності.

Метод оцінки за часткою участі в капіталі використовується, коли компанія-інвестор здійснює суттєвий вплив, але контролює діяльність компанії, в яку здійснені інвестиції, володіє від 20 до 50 % її власності. Початкові інвестиції включаються до балансу за собівартістю, а згодом збільшуються на частку інвестора в чистому прибутку компанії, в яку інвестують, (зменшуються на частку збитку) та зменшуються на частку дивідендів.

Метод консолідації полягає у тому, що компанія-інвестор та компанія, в яку здійснені інвестиції, складають єдину консолідовану звітність, сумуючи активи, зобов'язання, доходи та витрати, елімінуючи при цьому дублюючі статті, наприклад, взаєморозрахунки. Компанія-інвестор суттєво впливає та здійснює контроль над діяльністю компанії, що інвестується, володіючи 50 % її власності. Материнська компанія та всі її філії трактуються як єдина компанія. Частка участі материнської компанії у дочірній може бути придбана різними шляхами: шляхом сплати грошей, шляхом випуску довгострокових облігацій або привілейованих акцій, шляхом спеціальних комбінацій з цінними паперами, наприклад, обміном дозволених до випуску, але не випущених акцій материнської компанії, а випущених у відкритий продаж акції філії тощо. Для обліку перших двох варіантів у США вимагається використання методу купівлі, для останнього – методу поєднання часток.

обов'язково необхідно розкривати інформацію, відображену на рис. 2.7.

Більшість підприємств подає баланси, в яких поточні активи відокремлені від довгострокових згідно з вимогами МСБО 1 «Подання фінансових звітів».

Поточні інвестиції включаються до складу оборотних активів. Довгострокові інвестиції відображаються в балансі окремим рядком між оборотними активами та необоротними активами чи включаються до складу необоротних активів.

У звітності щодо короткострокових інвестицій в цінні папери необхідно обов'язково відображати інформацію про сукупну ринкову ціну і сукупну собівартість цінних паперів.

Відповідно до 4-ої Директиви ЄС в складі необоротних активів повинна розкриватися наступна інформація про довгострокові інвестиції:

- частка в афілійованих підприємствах (пов'язаних сторонах);
- позики афілійованим підприємствам;
- частка участі в капіталі;
- позики підприємствам, з якими дана компанія пов'язана часткою участі;
- власні акції компанії (із зазначенням їх номінальної вартості чи, за відсутності номінальної вартості, їх облікової номінальної вартості) тією мірою, якою розкриття цієї інформації відповідає вимогам країни про відображення цієї інформації в балансовому звіті.

Таким чином можна зробити висновок, що фінансовий інструментарій інвестиційної діяльності за кордоном розвинений більше, ніж в нас, що обумовлено наявністю широкої інфраструктури, яка обслуговує таку діяльність (біржі, інвестиційні фонди).

2.4. Відображення об'єктів інвестиційної політики у фінансовій звітності

Фінансова звітність, згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» - це бухгалтерська звітність, що містить

інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [49].

Мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності в Україні, а також вимоги до визнання і розкриття елементів звітності підприємств, організацій та інших юридичних осіб всіх форм власності (крім банків і бюджетних установ) і консолідованої фінансової звітності визначаються Національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Розглянемо порядок відображення об'єктів інвестиційної політики у фінансовій звітності.

В Балансі суму реальних інвестицій відображають за статтею «Незавершені капітальні інвестиції» рядок 1005, за сумою сальдо субрахунок 15.1, суму інвестицій в нематеріальні активи (сальдо субрах. 15.4) відображають в рядку 1090 за статтею «Інші необоротні активи».

Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі на субрах. 14.1 відображаються в рядку 1030. Цей субрахунок призначений для узагальнення у підприємства-інвестора інформації про наявність і рух довгострокових інвестицій (вкладень) в акції або статутний капітал інших підприємств – об'єктів інвестування. Ці підприємства можуть бути створені як на території країни, так і за кордоном, а відповідно до П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» мають належати до пов'язаних сторін.

Показник, відображений в рядку 1030 Балансу (Звіту про фінансовий стан), буде достовірним тоді, коли бухгалтер правильно сформує первісну вартість фінансових інвестицій, правильно проведе переоцінку їх вартості на дату балансу і безпомилково відобразить вибуття таких інвестицій через продаж за гроші, обмін на інші активи, безоплатну передачу тощо.

Придбання фінансової інвестиції, яку обліковують за методом участі в капіталі. Придбання фінансової інвестиції, що її обліковують за методом участі в капіталі, нічим не відрізняється від придбання інших фінансових

інвестицій. Первісній оцінці фінансової інвестиції, тобто визначенню собівартості, за якою її відображають у фінансовому обліку в момент придбання, присвячено окремий розділ П(С)БО 12. У ньому розглянуто три способи придбання фінансових інвестицій, які, за визначенням, мають охоплювати усі можливі варіанти компенсацій їх вартості:

- за кошти;
- в обмін на активи інші, ніж кошти;
- в обмін на цінні папери власної емісії.

Залежно від способу придбання фінансової інвестиції формується її собівартість.

У разі придбання фінансової інвестиції за кошти до її собівартості включають ціну придбання, комісійні винагороди, мита, податки, збори, обов'язкові платежі та інші витрати, які безпосередньо пов'язані з її придбанням (п.4 П(С)БО 12). Якщо фінансову інвестицію придбавають шляхом обміну на активи інші, ніж кошти, її собівартість визначають за справедливою вартістю цих активів (п.6 П(С)БО 12), а якщо – шляхом обміну на цінні папери власної емісії, то – за справедливою вартістю переданих цінних паперів (п.5 П(С)БО 12).

Оцінка на дату балансу фінансових інвестицій, що їх обліковують за методом участі в капіталі. Відповідно до п.12 П(С)БО 12 у разі використання цього методу фінансові інвестиції на дату балансу відображають за вартістю, яку слід визначати зважаючи на всі зміни у власному капіталі об'єкта інвестування (крім тих, які є результатом спільних дій інвестора та інвестованого) (додаток А).

Вибуття фінансових інвестицій, що їх обліковують за методом участі в капіталі. У П(С)БО 12 немає спеціального розділу, який регулював би особливості фінансового обліку і складання фінансової звітності у разі вибуття фінансових інвестицій (як це запровадили розробники стандартів, приміром, для основних засобів та нематеріальних активів). Проте логічно припустити, що вибуття фінансових інвестицій відображають так само, як вибуття будь-якого

іншого активу. У рядку 1035 Балансу відображають дебетове сальдо за субрахунками 14.2 «Інші інвестиції пов'язаним сторонам» і 14.3 «Інвестиції непов'язаним сторонам». Їх використовують підприємства-інвестори для узагальнення інформації про наявність і рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, в облігації державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених як на території країни, так і за кордоном.

Основними характеристиками інвестицій, що їх обліковує підприємство на субрахунках 142 та 143, є те, що вони:

- мають як пайову, так і боргову природу;
- є довгостроковими.

Прикладом таких фінансових інвестицій можна назвати інвестиції в акції акціонерних товариств або внески до статутного капіталу підприємств.

Фінансові інвестиції, які мають боргову природу:

- не засвідчують права власності підприємства-інвестора на частку у статутному капіталі об'єкта інвестування;
- являють собою боргові цінні папери або договори (контракти) з об'єктом інвестування, які засвідчують відносини позики;
- підприємство утримує до їх погашення з метою отримання доходу у вигляді відсотків або придбаває з метою перепродажу і отримання доходу за рахунок збільшення ринкової вартості інвестицій;
- мають встановлений строк обігу.

До таких інвестицій можна віднести інвестиції в облігації державних і місцевих позик, в облігації підприємств, казначейські зобов'язання, ощадні та інвестиційні сертифікати, векселі, що не є засобом розрахунків, а спеціально придбані для отримання вигод інвестиційного характеру.

Крім того, ці фінансові інвестиції повинні бути довгостроковими, тобто підприємство-інвестор має утримувати їх більше дванадцяти місяців.

Інші важливі ознаки, що дають можливість віднести фінансові інвестиції до тих, які обліковуються на субрахунках 142 і 143, наведемо в таблиці 2.6.

Зазначимо, що основним критерієм, якого слід дотримувати, зараховуючи інвестиції для обліку на той чи інший субрахунок, є характер відносин інвестора з об'єктом інвестування (саме той факт, є вони пов'язаними сторонами чи ні).

Придбання фінансових інвестицій, які відображаються на субрахунку 142 (143). Придбання фінансових інвестицій, які обліковують на субрахунках 142 і 143, в фінансовому обліку відображається так само, як і придбання фінансових інвестицій, що їх обліковують на субрахунку 141.

Оцінка на дату балансу фінансових інвестицій, що їх обліковують на субрахунках 142 і 143. Інвестиції, які підприємство утримує до їх погашення, на дату балансу оцінюють за амортизованою собівартістю. Це інвестиції в облігації державних і місцевих позик, в облігації підприємств та інші, схожі на них, цінні папери.

Таблиця 2.6.

Фінансові інвестиції, які обліковуються на субрахунках 142 і 143

№ з/п	Види фінансових інвестицій	Оцінка на дату балансу	Субрахунок, призначений для обліку
1	2	3	4
<i>Фінансові інвестиції, що мають пайову природу</i>			
1	Інвестиції в асоційовані, дочірні або спільні підприємства*, які ведуть діяльність в умовах, що обмежують їх здатність передавати кошти інвестору протягом періоду, який перевищує 12 місяців	За справедливою вартістю	142
<i>*Такі підприємства є пов'язаними сторонами. Ознаки, за якими підприємство можна віднести до асоційованого, дочірнього або спільного, наведено в описі рядка 040 Балансу</i>			
2	Інвестиції в інші підприємства, які підприємство-інвестор утримує протягом періоду, що перевищує 12 місяців, або які не реалізуються вільно на ринку	За справедливою вартістю	143
Фінансові інвестиції, що мають боргову природу			
3	Інвестиції, які підприємство-інвестор утримує до їх погашення, якщо строк погашення інвестицій перевищує 12 місяців	За амортизованою собівартістю	142, 143
4	Інвестиції, придбані з метою перепродажу, які підприємство утримує протягом періоду, що перевищує 12 місяців від дати придбання, і які не реалізуються вільно на ринку	За справедливою вартістю	142, 143

Основна сума такої облігації – це сума, яка підлягає отриманню на дату погашення облігації. Її також називають номіналом облігації. На цю суму нараховують відсотки. Суму відсотків, що їх отримують за облігацією, визначають шляхом множення номінальної вартості облігації на встановлену ставку відсотка, а платежі за відсотками – це плата об'єкта інвестування за користування коштами інвестора.

Вибуття фінансових інвестицій, що їх відображають на субрахунку 142 (143). Вибуття фінансових інвестицій, які підприємство обліковує за методом вартості, в бухгалтерському обліку відображають так само, як вибуття фінансових інвестицій, що їх обліковують за методом участі в капіталі.

А ось вибуття фінансових інвестицій, які підприємство утримує до їх погашення, має одну важливу особливість. Вона полягає у тому, що погашення такої інвестиції відбувається тільки за номінальною вартістю, а її балансова вартість на дату погашення завжди дорівнюватиме її номінальній. Знижку або премію, надану у разі продажу інвестиції, інвестор списує протягом всього часу утримання інвестиції – від моменту придбання до моменту погашення.

Поточні фінансові інвестиції відносяться до II розділу Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Оборотні активи».

У рядку 1160 Балансу відображають дебетове сальдо субрахунку 35.2 «Інші поточні фінансові інвестиції». На зазначеному субрахунку підприємство-інвестор веде облік наявності та руху поточних фінансових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, в облігації державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених як на території країни, так і за кордоном.

Такі фінансові інвестиції оцінюють на дату балансу, або за амортизованою собівартістю, або за справедливою вартістю.

Показник, відображений у рядку 1160 «Поточні фінансові інвестиції» Балансу (Звіту про фінансовий стан), буде достовірним тоді, коли бухгалтер правильно визначить первісну вартість фінансових інвестицій, які обліковуються на субрахунку 35.2, правильно проведе переоцінку їх вартості на

дату балансу і безпомилково відобразить вибуття таких інвестицій в результаті продаж за гроші, обмін на інші активи, безоплатну передачу тощо.

У рядок 1165 переносять залишки за субрахунками, на яких відображають кошти та їх еквіваленти у національній та іноземній валюті.

Одним із основних документів фінансової звітності підприємства є «Звіт про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)» (далі – Форма № 2). У міжнародній практиці використовують два способи складання Звіту про фінансові результати – *однокроковий* (метод характеру витрат) і *багатокроковий* (метод функції витрат).

В Україні застосовують багатокроковий спосіб складання Форми № 2. Основою для заповнення Форми № 2 є так званий попередній баланс, у якому не відображено проводки для визначення нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) підприємства.

У рядку 2200 «Дохід від участі в капіталі» відображають дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведуть методом участі в капіталі.

У рядку 2220 «Інші фінансові доходи» відображають дохід, отриманий від фінансових інвестицій, за винятком доходу, відображеного у рядку 2200.

До таких доходів належать:

- дивіденди,
- відсотки,
- інші доходи.

У рядку 2240 «Інші доходи» відображають доходи, отримані підприємством у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною.

До таких доходів належать:

- дохід від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів;
- дохід від неопераційних курсових різниць;
- інші доходи.

Рядок 2250 «Фінансові витрати» містить інформацію про витрати, які було здійснено підприємством у зв'язку із залученням позикового капіталу.

До таких витрат належать:

- виплачені відсотки;
- комісійна винагорода за посередництво у залученні позикових коштів;
- витрати, пов'язані з експертною оцінкою майна, яке передають на забезпечення повернення кредиту;
- витрати на нотаріальне посвідчення договорів (кредиту, застави);
- витрати, пов'язані з випуском облігацій;
- інші витрати, пов'язані із залученням позикових коштів.

У рядку 2255 «Втрати від участі в капіталі» відображають збиток від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких здійснюють методом участі в капіталі.

Рядок 2270 «Інші витрати» містить інформацію про витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

До таких витрат належать:

- собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів;
- втрати від неопераційних курсових різниць;
- втрати від уцінки фінансових інвестицій і необоротних активів;
- інші втрати.

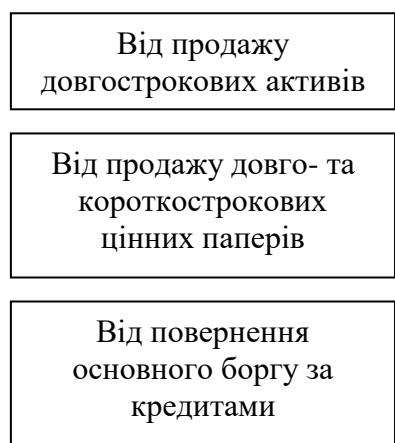
Як зазначено в НП(С)БО 1, метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Метою складання Звіту про рух грошових коштів (форма № 3) є надання інформації про стан і зміну протягом звітного періоду (року) грошових потоків підприємства в результаті ведення господарської діяльності. Звіт складається за підсумками роботи за рік.

Під рухом коштів слід розуміти надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. Рух грошових коштів відображається відокремлено за трьома видами діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової. На рис.2.8. подається схема класифікації грошових потоків підприємства.

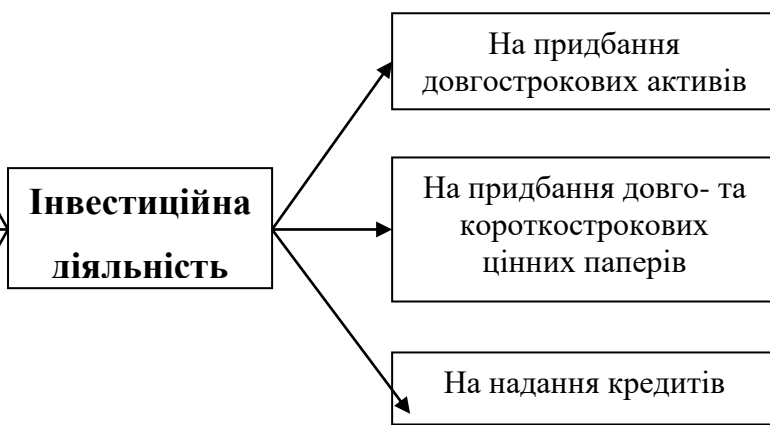
На основі інформації, яка міститься у Звіті, можна дійти висновків про:

- чистий рух грошових коштів (*Cash-flow*) протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- суми надходжень і видатків, що виникають у результаті цих видів діяльності;
- величину інвестиційних вкладень підприємства у звітному періоді та рівень їх фінансування за рахунок внутрішніх фінансових джерел;
- зміну ліквідних засобів протягом звітного періоду.

Надходження грошей та їх еквівалентів

Відплив грошей та їх еквівалентів

рис. 2.8. грошові потоки підприємства від здійснення інвестиційної діяльності.

Чистий рух коштів є основним показником, до визначення якого зводиться заповнення звіту. Це різниця між грошима, що надійшли і вибули. У міжнародній практиці застосовують два методи визначення такого показника: прямий та непрямий.

Прямий метод передбачає послідовне відображення надходжень, потім – витрат коштів з наступним визначенням їх збільшення або зменшення.

Непрямий метод не передбачає трансформування кожної статті Звіту про фінансові результати. Він полягає в коригуванні суми прибутку (збитку) від операційної діяльності на величини змін поточних активів, зобов'язань, залишків на інших рахунках і базується на класичній балансовій моделі: активи завжди повинні дорівнювати зобов'язанням і власному капіталу, до складу якого належить прибуток.

Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділу балансу «Необоротні активи» та статті «Поточні фінансові інвестиції».

Заповнення розділу II Звіту про рух грошових коштів зводиться до відображення надходжень грошей та вибуття (витрачання) грошових коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності. Розрахунок чистого руху грошових коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності передбачає такі дії:

- визначення грошових надходжень у результаті здійснення інвестиційної діяльності;
- визначення грошових видатків у результаті здійснення інвестиційної діяльності;
- визначення чистого руху грошових коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності.

Надходження грошових коштів (рядки 3200–3250) при здійсненні інвестиційної діяльності може відбуватися: від реалізації необоротних активів, фінансових інвестицій, майнових комплексів; при отриманні дивідендів, відсотків, інших надходжень.

Рядок 3200 «Реалізація фінансових інвестицій» – відображається сума надходжень грошових коштів від продажу акцій, боргових зобов'язань інших суб'єктів, часток у капіталі інших підприємств.

Джерело інформації: аналітичні дані до субрахунку 74.1 «Дохід від реалізації фінансових інвестицій», інформація про надходження грошових

коштів від продажу фінансових інвестицій (дебетові відомості до Журналу № 1, Журналів-ордерів № 1, 2).

Рядок 3205 «Реалізація необоротних активів» – відображає суму надходжень грошових коштів від продажу інвестиційної нерухомості, інших необоротних активів, утримуваних для продажу, та груп вибуття (крім фінансових інвестицій).

Джерело інформації: аналітичні дані до субрахунків 71.2 і 94.3 в частині реалізації необоротних активів та груп вибуття, що обліковуються на відповідному субрахунку 28.6; аналітичні дані до рахунку 74, що пов'язані з надходженням грошових коштів від продажу необоротних активів, інформація про надходження грошових коштів (дебетові відомості до Журналу № 1, Журналів-ордерів № 1, 2).

Рядок 3215 «Отримані відсотки» – відображаються відсотки, отримані підприємством у результаті надання позик.

Джерело інформації: аналітичні дані до субрахунку 73.2, інформація про надходження грошових коштів (дебетові відомості до журналу № 1, журналів-ордерів № 1, 2).

Рядок 3220 «Отримані дивіденди» – відображається сума отриманих дивідендів за акціями, а також за частками (внесками) у капіталі інших підприємств та відображених у регістрах бухгалтерського обліку у складі розрахунків щодо нарахованих доходів (кредит субрахунку 37.2).

Джерело інформації: інформація про надходження грошових коштів (дебетові відомості до Журналу № 1, Журналів-ордерів № 1, 2).

Рядок 3225 «Надходження від деривативів» – відображаються надходження грошових коштів, зокрема від ф'ючерсних та форвардних контрактів, контрактів «своп» та опціонів (за винятком тих контрактів, які укладаються для основної діяльності підприємства, або коли надходження класифікуються як фінансова діяльність).

У додатковій статті 3230 «Надходження від погашення позик» підприємствами (крім фінансових установ) відображаються надходження

грошових коштів від повернення авансів та позик, наданих іншим сторонам, пов'язаних з інвестиційною діяльністю.

У додатковій статті 3235 «Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці» відображається надходження грошових коштів від продажу дочірніх підприємств та інших господарських одиниць (за вирахуванням грошових коштів, які були реалізовані у складі майнового комплексу).

Рядок 3250 «Інші надходження» – відображаються такі суми грошових надходжень:

- повернення виданих раніше позик;
- повернення раніше наданих авансів, пов'язаних з інвестиційною діяльністю (наприклад, сума авансу, раніше перерахована на придбання необоротних активів);
- у результаті укладених ф'ючерсних, форвардних контрактів, опціонів інвестиційного напрямку;
- інші надходження, не вказані в попередніх рядках і які можна класифікувати як результат здійснення інвестиційної діяльності.

Джерело інформації: аналітичні дані до реєстрів бухгалтерського обліку щодо обліку грошових коштів (відомості до Журналу № 1 або Журналів-ордерів № 1, 2) у частині надходжень грошових коштів від різних дебіторів (кредит рахунку 37).

б) вибуття (витрачання) грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності (рядки 3255–3290) може відбуватись: унаслідок придбання необоротних активів, фінансових інвестицій, майнових комплексів та здійснення інших платежів у межах інвестиційної діяльності, зокрема.

У рядку 3255 «Придбання фінансових інвестицій» відображається вибуття грошових коштів у результаті придбання акцій, боргових зобов'язань інших підприємств, часток участі в спільній діяльності тощо.

Джерело інформації: аналітичні дані до реєстрів з обліку грошових коштів, сплачених за придбання фінансових інвестицій (Журнал № 1, Журнал-ордер № 1, 2).

У рядку 3260 «Придбання необоротних активів» відображається вибуття грошових коштів у зв'язку з придбанням, будівництвом необоротних активів (основних засобів, незавершених будівництвом об'єктів).

Джерело інформації: аналітичні дані до реєстрів з обліку грошових коштів, витрачених на придбання основних засобів, інших необоротних активів (Журнал № 1, Журнал-ордер № 1, 2).

У статті 3270 «Виплати за деривативами» відображаються виплати грошових коштів за деривативами, зокрема ф'ючерсними та форвардними контрактами, контрактами «своп» та опціонами тощо (за винятком випадків, коли такі контракти укладаються для операційної діяльності підприємства або виплати класифікуються як фінансова діяльність).

У додатковій статті 3275 «Витрачання на надання позик» підприємствами (крім фінансових установ) відображаються виплати грошових коштів для надання авансів та позик, пов'язаних з інвестиційною діяльністю.

У додатковій статті 3280 «Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці» відображаються виплати грошових коштів на придбання дочірніх підприємств та інших господарських одиниць.

Рядок 3290 «Інші платежі» – відображається вибуття грошових коштів, пов'язане із здійсненням таких операцій:

- видача авансів, пов'язаних з інвестиційною діяльністю (наприклад, у зв'язку з придбанням необоротних активів);
- надання позик грошовими коштами;
- виплата грошових коштів у зв'язку з виконанням форвардних, ф'ючерсних контрактів, опціонів, пов'язаних з інвестиційною діяльністю підприємства;
- здійснення інших платежів, не передбачених у попередніх рядках Звіту

про рух грошових коштів.

Джерело інформації: аналітичні дані до реєстрів обліку грошових коштів у частині вибуття грошових коштів у результаті здійснення перелічених операцій.

в) визначення чистого руху грошових коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності (рядок 3295).

За цим рядком відображається різниця між загальною сумою надходжень грошових коштів інвестиційної діяльності та загальною сумою витрат грошових коштів інвестиційної діяльності.

Загальна сума надходження грошових коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності визначається як алгебраїчна сума значень, відображених у рядках 3200–3250.

Загальна сума вибуття грошових коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності визначається як алгебраїчна сума значень, відображених у рядках 3255–3290.

Якщо загальна сума вибуття грошових коштів перевищує загальну суму надходження грошових коштів, то запис у рядку 3295 робиться від'ємним числом (у дужках).

Висновки до розділу 2.

1. Як показали дослідження оцінка реальних інвестицій та інвестицій в «ноу-хау» співпадає з оцінкою необоротних матеріальних і нематеріальних активів. Стосовно фінансових інвестицій існує декілька видів їх оцінки: за номінальною вартістю (вартість, яка зазначена на бланку цінного паперу); емісійною вартістю (ціна первинного розміщення цінного паперу); курсовою (ринковою) вартістю; ліквідаційною вартістю; викупною вартістю (сума, яку сплачує акціонерне товариство за придбання власних акцій або при довгостроковому погашенні облігацій); балансовою вартістю (вартість майна акціонерного товариства, створеного за рахунок власних джерел, поділена на кількість випущених акцій); обліковою вартістю (вартість, за якою цінні папери обліковуються на балансі підприємства на даний час).

2. Інвестиції в нематеріальні активи, так як і реальні (капітальні), на жаль, на сьогодні не охоплені вітчизняними стандартами. Якщо методика обліку фінансових інвестицій регламентується окремим П(С)БО 12, методика обліку доходів і витрат від інвестиційної діяльності регламентується відповідно стандартами 15 «Дохід» і 16 «Витрати», то порядок ведення обліку капітальних (реальних) інвестицій ще донедавна відображалося фактично лише в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку.

На наш погляд, у вищезгаданих стандартах є не зовсім вдало вжитий термін «незавершені капітальні інвестиції», оскільки поява останніх передбачає наявність терміну «завершені». Якщо капітальні інвестиції в об'єкти необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, вважаються незавершеними, то об'єкт, який введений в експлуатацію, не можна вважати завершеною капітальною інвестицією, тому що, дана операція не буде такою інвестицією. Отже, цілком виправдано було замінити в П(С)БО 7, 8 термін «незавершені» на інший, або просто дати загальне визначення капітальним інвестиціям.

3. З метою повної або часткової компенсації зміни справедливої вартості фінансових інструментів, або пов'язаних з ними грошових потоків необхідно проводити хеджування фінансових інвестицій та інших інструментів. Хеджування – це засіб зменшення ризику шляхом укладання протилежної (зустрічної) угоди, форма страхування вартості активів чи зобов'язань. На жаль, вказана операція є ще новинкою для вітчизняних підприємств і рідко ними застосовується.

4. Аналізуючи зміст міжнародних стандартів бухгалтерського обліку можна помітити ряд суперечливих і проблемних питань, що стосуються порядку відображення в обліку і розкриття у звітності витрат, які пов'язані із здійсненням капітальних вкладень. МСБО 25 «Облік інвестицій» практично цілком присвячений фінансовим, і ніяк не капітальним інвестиціям. Крім фінансових вкладень, у МСБО 25 застосовується поняття інвестиційної власності і розглянутий порядок її обліку.

Однак можна зробити висновок, що фінансовий інструментарій інвестиційної діяльності навіть стосовно фінансових інвестицій за кордоном розвинений більше, ніж в нас, що обумовлено наявністю широкої інфраструктури, яка обслуговує таку діяльність (біржі, інвестиційні фонди).

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ Й АУДИТ ОБ'ЄКТІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Методика аналізу ефективності інвестиційних проектів

Головний критерій оцінки здійснення інвестиційної діяльності – рівень окупності, тобто швидкість повернення інвестору вкладених коштів через певні грошові потоки, які генеруються втіленням у життя профінансованих проектів. Це можуть бути прибутки від реалізації (продажу) продукції, якщо інвестований проект пов'язаний з виробництвом товарів (робіт, послуг), дивіденди та проценти на вкладений капітал в акції інших компаній, прибуток від вкладення коштів у торгівлю, інші посередницькі операції, проценти на вкладені на депозити кошти у комерційні банки тощо.

Оцінка - це процес визначення відповідності чогось встановленим критеріям. Отже, для того, щоб провести оцінку інвестиційного проекту, необхідно знати - відповідно до яких критеріїв вона має здійснюватись. Разом із тим, потрібно мати певну методологію здійснення такої оцінки. Ця методологія залежить знову таки від потрібних критеріїв.

Залежно від того, яку спрямованість має інвестиційний проект, ці критерії можуть відрізнятися і конкретизуватися по-різному, (табл. 3.1.)

Оцінка інвестиційних проектів містить:

- 1) оцінку конкретного проекту;
- 2) обґрунтування доцільності участі у проекті;
- 3) порівняння декількох проектів та вибір кращого з них.

Зокрема, оцінка конкретного проекту передбачає:

- оцінку здатності фінансової реалізації проекту;
- оцінку вигідності реалізації проекту чи участі у ньому з точки зору учасників проекту, держави, суспільства (розрахунок абсолютної ефективності);
- виявлення граничних умов ефективної реалізації проекту;
- оцінку ризику, пов'язаного з реалізацією проекту, стійкості проекту за випадкових коливань ринкової кон'юнктури й інших змін зовнішніх умов реалізації. За результатами такої оцінки приймається рішення про реалізацію проекту чи його відхилення.

Таблиця 3.1.

Критерії оцінки та відбору інвестиційних проектів [26, С. 48]

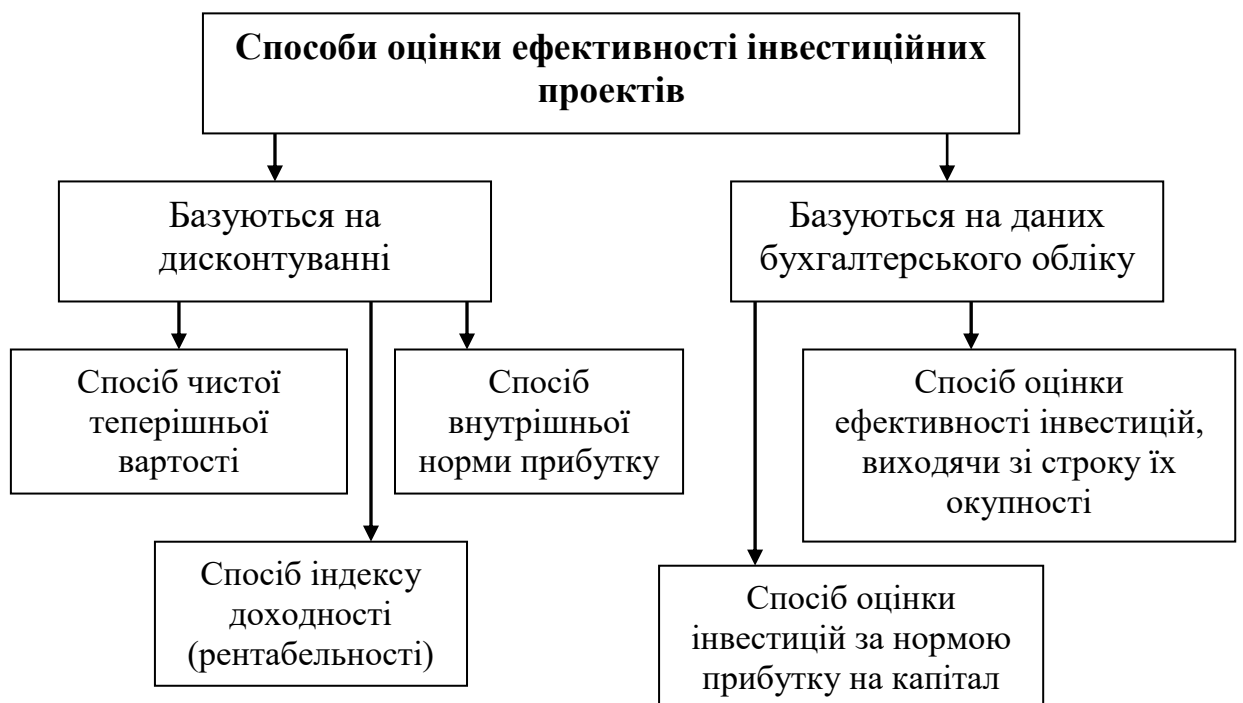
Соціальні	Юридичні	Фінансово-економічні	Технічні
1	2	3	4
1. Відповідність проекту стратегії економічного та соціального розвитку та пріоритетних напрямів структурної перебудови. 2. Сприяння створенню нових робочих місць, особливо в регіонах, з напруженим ринком праці. 3. Рівень використання місцевих матеріальних і трудових ресурсів	1. Відповідність вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, установлених законодавством. 2. Наявність відповідних ліцензій із зазначенням виду діяльності	1. Фінансово-економічні показники ефективності (чиста теперішня вартість, індекс дохідності, внутрішня норма рентабельності, термін окупності). 2. Результати маркетингових досліджень динаміка, продуктова структура, конкурентоздатність (емність, продукту). Оцінка фінансових ризиків проекту. Показники ліквідності проекту	1. Виробнича потужність та структура майбутнього виробництва. 2. Асортимент та обсяги ресурсів, що будуть для нього використанні. 3. Технічні основи реалізації майбутнього виробництва (технологія та устаткування)

Основні способи аналізу й оцінки інвестиційних проектів поділяють на дві категорії (рис.3.1).

Сучасній економічній теорії та практиці відомо чимало методів оцінки інвестиційних проектів, які умовно можна поділити на дві групи: статичні та динамічні. Статичні методи важливі для малих і середніх підприємств, бо

стосуються інвестиційних проектів, що здійснюються в межах одного року. Динамічні методи, як правило, застосовуються для оцінки інвестиційних проектів, термін реалізації яких більший за один рік. У цьому разі використовують такі методи, як обчислення чистої теперішньої вартості, внутрішньої норми рентабельності, індекс прибутковості та ін., про які йшлося раніше. Оскільки в цих методах враховується фактор часу, це зумовлює підвищений інтерес до цих методів з боку українських підприємств.

Динамічні методи фінансової оцінки інвестиційних проектів ґрунтуються на дисконтуванні грошових потоків проекту.

Рис. 3.1. Способи оцінки ефективності інвестиційних проектів

Основу аналізу становить присвоєння найважливішим параметрам проекту (ціна на продукцію, обсяги реалізації, поточні витрати тощо) нових значень. Виходячи з них, проводиться повторне обчислення показників ефективності інвестиційних проектів і в такий спосіб визначається вплив зміни кожного параметра на кінцевий результат.

Базовими принципами, що використовують у сучасній практиці оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів, є:

1) Оцінка ефективності реальних інвестиційних проектів повинна здійснюватися на основі порівняння обсягу інвестиційних затрат, з одного боку, і суми та строків повернення інвестованого капіталу - з іншого (це загальний принцип формування системи оцінних показників ефективності інвестицій).

2) Оцінка обсягів інвестиційних затрат повинна охоплювати всю їх сукупність, пов'язаних з реалізацією проекту (в процесі оцінки повинні враховуватися всі прямі та непрямі затрати грошових коштів).

3) Оцінка повернення інвестованого капіталу повинна здійснюватись на основі показника чистого грошового потоку «Net Cash Flow – CF» (цей показник формується, переважно, за рахунок суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань).

4) У процесі оцінки суми інвестиційних затрат і чистого грошового потоку повинні бути приведені до теперішньої вартості.

5) Вибір дисконтної ставки в процесі приведення окремих показників до теперішньої вартості повинен бути диференційований для різних інвестиційних проектів (в процесі такої диференціації мають бути враховані рівень ризику, ліквідності та інші індивідуальні характеристики реального інвестиційного проекту).

Першим етапом у визначенні показників ефективності інвестиційного проекту є аналіз та оцінка грошових потоків інвестиційного проекту, які базуються на прогностичній інформації про передбачений обсяг випуску та збут продукції, розмірі операційних витрат, аналітичних висновках про початкові та подальші потреби в активах довгострокового користування та чистого оборотного капіталу. Для розрахунку грошового потоку плановий строк реалізації капіталовкладень рекомендується поділити на три відрізки часу за періодами виникнення грошових коштів:

- 1) розробка та початкові інвестування проекту;
- 2) експлуатація інвестиційного проекту;
- 3) завершення проекту.

Узагальнюючими (синтетичними) показниками в аналізі грошових потоків інвестиційного проекту є:

- початкові інвестиційні витрати (-);
- чистий операційний грошовий потік в періоді $t(+, -)$;
- ліквідаційний грошовий потік $(+, -)$.

1. Метод визначення недисконтованого строку окупності інвестицій (Payback Period- PP).

У тому випадку, коли стартові інвестиції є одноразовими, а подальші грошові надходження за проектом є майже однаковими протягом життєвого циклу проекту, то показник строку окупності інвестицій можна визначити за такою формулою:

$$PP = IC / CF \quad (3.1)$$

Де PP- середній показник строку окупності;

IC - розмір інвестицій;

CF - щорічний середній чистий дохід за проектом.

2. Метод визначення простої (бухгалтерської) рентабельності інвестицій (Simple Rate of Return - SRR) та облікової норми доходності інвестицій (Accounting Rate of Return - ARR).

Оснoву методу визначення простої (бухгалтерської) рентабельності інвестицій (SRR) становить чистий сукупний прибуток, отриманий за весь період реалізації інвестиційного проекту, а також обсяг залучених інвестицій (капітальних вкладень). Цей критерій оцінки ефективності вказує, яка частина інвестиційних витрат відшкодовується обсягом чистого прибутку, отриманого за весь період життєвого циклу проекту. Порівнявши розрахунковий рівень рентабельності проекту з нормативним (бажаним) числовим значенням рентабельності, інвестор може зробити висновок щодо економічної доцільності реалізації того чи іншого інвестиційного проекту.

Для розрахунків використовується така формула:

$$SRR = P / IC \times 100 \% \quad (3.2)$$

де SRR - проста рентабельність інвестиційного проекту;

P - обсяг чистого прибутку, отриманого за весь життєвий цикл проекту;

IC - обсяг залучених до реалізації проекту інвестицій (капітальних вкладень).

Якщо $SRR > SRR_n$, де SRR_n - нормативний рівень рентабельності, то інвестиційний проект визнається економічно доцільним для впровадження, в іншому випадку, він має бути знехтуваний.

Використовуючи при оцінці проектів статистичних методів, необхідно пам'ятати про переваги та недоліки застосування цих показників, (табл. 3.2.).

Найважливішим аспектом або ж чинником при відборі найбільш привабливих інвестиційних проектів є фінансовий аналіз. Функціональна роль фінансового аналізу полягає у визначенні фінансової життєздатності проекту як з точки зору ризику, так і щодо очікуваного прибутку.

Динамічними називаються показники, які визначаються на основі значень результатів за проектом протягом всього строку реалізації проекту.

Всі динамічні показники враховують фактор впливу часу. При їх розрахунку використовується техніка дисконтування. Важливим етапом цього методу є визначення ставки дисконту.

З математичної точки зору, ставка дисконту - це процентна ставка, яка використовується для перерахунку майбутніх потоків доходів в єдине значення теперішньої (поточної) вартості, яка є базою для визначення ринкової вартості бізнесу. З економічної точки зору, в ролі ставки дисконту є бажана інвестору ставка доходу на вкладений капітал у відповідні з рівнем ризику подібні об'єкти інвестування, або - ставка доходу за альтернативними варіантами інвестицій із зіставлення рівня ризику на дату оцінки.

Ставка дисконту має визначатися з урахуванням трьох факторів:

а) вартості грошей у часі;

б) вартості джерел, які залучаються для фінансування інвестиційного проекту, які вимагають різні рівні компенсації;

в) фактору ризику або міри ймовірності отримання очікуваних у майбутньому доходів.

Ставка дисконту - це, зазвичай, щорічна ставка, що відображає рівень дохідності, яка може бути отримана сьогодні від використання аналогічних інвестицій.

Таблиця 3.2.

Переваги та недоліки застосування статистичних методів [57, С. 68]

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
1	2
1. Простота розрахунків	1. Неточний характер оцінки ефективності інвестиційних проектів, оскільки не враховується такий кінцевий економічний результат, як амортизаційні відрахування
2. Отримання достовірної відносної оцінки рівня прибутковості інвестиційних проектів	2. Не враховується дійсна (тимчасова) цінність майбутніх грошових потоків (надходжень) за проектом
-	3. Не може бути рекомендована до застосування у разі різночасних (неодноразових) інвестицій впродовж циклу життя інвестиційного проекту
-	4. Не враховується неточність початкових даних, які використовуються у розрахунках
-	5. Не дозволяє встановлювати відмінності між проектами, що мають однаковий середньорічний обсяг прибутку, отриманого протягом різної кількості років

Ставкою дисконтування, що обумовлює тимчасову вартість грошей, залежно від конкретної ситуації, можуть бути: кредитна або депозитна ставка, ставка дохідності на фінансовому ринку; досягнута прибутковість активів фірми; прибутковість власного капіталу фірми; вартість капіталу тощо.

Дамо характеристику цих методів.

1. Метод визначення чистої теперішньої вартості.

Чиста теперішня вартість проекту (NPV) – це різниця між величиною грошових потоків, що надходять у процесі експлуатації проекту, дисконтованих за прийнятою ставкою дохідності (r), та сумою інвестицій (IS):

$$NPV = \sum_{i=1}^m \frac{CF_i}{(1+r)^i} - IS \quad (3.3.)$$

де CF_i – грошовий потік в i -му періоді; m – кількість періодів експлуатації проекту. Ставка дохідності може залишатися стабільною протягом усього інвестиційного періоду, а може й змінюватися в кожному періоді.

Додатне значення NPV вказує на доцільність інвестування коштів, оскільки проект є прибутковим. За від'ємного значення NPV проект слід відхилити. Якщо $NPV=0$, то проект є ні прибутковим, ні збитковим, а відтак рішення треба приймати на основі інших критеріїв: поліпшення умов праці, зростання іміджу підприємства тощо. Якщо підприємство має кілька проектів, то слід зупинитися на тому, який має найвище значення чистої теперішньої вартості.

Метод чистої теперішньої вартості більшість фахівців розглядає як найприйнятніший критерій оцінки капітальних інвестицій. До переваг даного методу відносять те, що чиста теперішня вартість показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства у разі реалізації інвестиційного проекту. А оскільки основною метою управління підприємством є збільшення власного капіталу, то такий критерій цілком відповідає потребам та завданням, що постають перед управлінським персоналом. Суттєвою перевагою методу є його адитивність, тобто можливість додавати значення чистої теперішньої вартості за різними проектами та аналізувати сукупну величину приросту капіталу. Зазначимо, що показник чистої теперішньої вартості використовується в багатьох інших методах оцінки інвестиційної діяльності.

Розглянемо два інвестиційних проекти, що дозволить провести порівняльний аналіз і вибрати найкращий варіант для здійснення інвестицій. Розглянемо на прикладі ТОВ «Шумський маслозавод» розрахунок показників

ефективності інвестицій при впровадженні двох різних ліній з виробництва масла (табл.3.3, табл. 3.4).

Отже, період реалізації першого проекту становить 8 років, а другого – 6 років. Проте перший проект дорожчий, ніж другий. Ставка дисконтування однакова, однак за роками спостерігається різна величина очікуваного прибутку. Оскільки вони мають різну продуктивність. Результати розрахунків представлено в табл.3.4.

Таблиця 3.3

Розрахунок показників ефективності інвестицій(умовний приклад).

№ п/п	Показники	Одиниця виміру	Інвестиційні проекти	
			АРМ ФАСА (Литва)	ФВРС-1/НАГЕМА (Білорусь)
1.	Обсяг інвестицій (ІК)	тис. грн.	1150,0	876
2.	Період експлуатації	роки	8	6
3.	Прийнята дисконтна ставка	%	20	20
4.	Прибуток за роками експлуатації	тис. грн.		
	I р.		120	140
	II р.		200	250
	III р.		200	250
	IV р.		200	250
	V р.		200	220
	VI р.		200	160
	VII		180	X
	VIII		140	X
5.	Річна сума амортизації	тис. грн.	143,75	146,0

Отже бачимо, що теперішня приведена вартість першого проекту становить більша, ніж другого на 49,8 тис.грн (1232,9- 1183,1).

Однак розрахунки чистої теперішньої вартості свідчать, що даний показник набагато вищий у другого проекту (307,1 тис.грн), ніж у першого (82,9 тис.грн). Про це ж свідчить і індекс доходності, який у другого проекту є вищим, ніж у першого.

Таблиця 3.4

Розрахунок ефективності інвестиційних проектів

№ п/п	Показники	Формула розрахунку	Період	Інвестиційні проекти	
				АРМ ФАСА (Литва)	ФВРС-1/НАГЕМА (Білорусь)

				Методика розрахунку	результат	методика розрахунку	результат
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Грошовий потік (ГП)	Прибуток + Амортизація	I p.	120+143,75	263,75	140+146	286
			II p.	200+143,75	343,75	250+146	396
			III p.	200+143,75	343,75	250+146	396
			IV p.	200+143,75	343,75	250+146	396
			V p.	200+143,75	343,75	220+146	366
			VI p.	200+143,75	343,75	160+146	306
			VII	180 +143,75	323,75	-	-
			VIII	140 +143,75	283,75	-	-
	<i>Разом</i>				2590		2146
2.	Теперішня вартість грошового потоку в результаті дисконтування	ГП / (1+i) ⁿ	I p.	$263,75/(1+0,2)^1$	219,8	$286/(1+0,2)^1$	238,3
			II p.	$343,75/(1+0,2)^2$	238,7	$396/(1+0,2)^2$	275
			III p.	$343,75/(1+0,2)^3$	198,9	$396/(1+0,2)^3$	229,2
			IV p.	$343,75/(1+0,2)^4$	165,8	$396/(1+0,2)^4$	191,0
			V p.	$343,75/(1+0,2)^5$	138,2	$366/(1+0,2)^5$	147,1
			VI p.	$343,75/(1+0,2)^6$	115,1	$306/(1+0,2)^6$	102,5
			VII	$323,75/(1+0,2)^7$	90,4		
			VIII	$283,75/(1+0,2)^8$	66,0		
	<i>Разом</i>				1232,9		1183,10
3.	Чистий приведений дохід	Теперішня вартість ГП - Первісні інвестиції		1232,9 - 1150	82,9	1183,1 - 876,0	307,1
4.	Індекс доходності	Теперішня вартість ГП / Первісні інвестиції		1232,9/ 1150	1,07	1183,1 / 876	1,37
5.	Період окупності (роки)	Первісні інвестиції / Середня теперішня вартість ГП		1150 / (1232,9/8)	7,5	876 / (1183,1/6)	4,4

Період окупності у другого проекту становить 4,4 роки проти 7,5 років у першого. Таким чином за цими показниками, можна вважати, що реалізація установки ФВРС-1/НАГЕМА(Білорусь) є більш вигідною, ніж АРМ ФАСА (Литва). Однак ці показники не враховують ні надійності обладнання, ні інших показників, тому є теж досить умовними.

Аналіз рентабельності проекту. Аналіз доцільності інвестування можна провести за допомогою визначення рівня рентабельності проекту (IR),

розрахованого як відношення чистої теперішньої вартості до початкової суми інвестиції, і вираженого у відсотках:

$$IR = \frac{NPV}{IS} 100 \quad (3.4)$$

За економічним змістом рентабельність є величиною прибутку, одержаного на кожну грошову одиницю вкладених у проект коштів. Рентабельність є відносним показником, а тому може застосовуватись для вибору одного з кількох інвестиційних проектів, які мають близькі значення чистої теперішньої вартості.

Остаточний вибір критерію визначення доцільності інвестицій залежить насамперед від пріоритетів та політики самого підприємства, а також від загальної економічної ситуації, та інвестиційного клімату в країні.

Таблиця 3.5.

Переваги та недоліки методу чистої теперішньої вартості [39]

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
1. Простота розрахунку	1. Достатньо велике за обсягом значення NPV не завжди відповідає економічно доцільному варіанту капіталовкладень
2. Найкраще характеризує рівень віддачі на вкладений капітал	2. За високого рівня ставки дисконтування окремі грошові потоки здійснюють незначний вплив на рівень (обсяг) NPV
3. Дає змогу визначити межу рентабельності та запас фінансової міцності проекту	3. Висока залежність результату розрахунків від обраної ставки дисконтування
4. Дозволяє здійснити ранжування проектів у порядку зменшення (збільшення) економічного ефекту	4. Критерій недоцільно використовувати для порівняння інвестиційних проектів з майже однаковим рівнем NPV та різною капіталомісткістю
5. Має властивості адитивності, а саме, можливість додавати NPV за різними проектами: $NPV(A+B)=NPV(A)+NPV(B)$, що дозволяє оцінювати портфель інвестиційних проектів	5. В класичному уявленні не дозволяє порівняти взаємовиключні ефективні проекти з різними термінами функціонування
-	6. Проблеми в обґрунтуванні ставки дисконтування та горизонту планування
-	7. Не здатен охарактеризувати резерв безпеки інвестиційного проекту

Аналіз внутрішньої норми прибутку. Під внутрішньою нормою прибутку проекту (нормою рентабельності) розуміють значення коефіцієнта дисконтування, за якого чиста теперішня вартість проекту дорівнюватиме нулю. Внутрішня норма прибутку показує той мінімальний рівень дохідності проекту, за якого він не даватиме ні доходів, ні збитків, тобто за економічним змістом ця норма є точкою беззбитковості даного проекту. Внутрішню норму прибутку (d) знаходять як невідому величину з рівняння:

$$\sum_{i=1}^m \frac{CF_i}{(1+d)^i} = IS \quad (3.5.)$$

Ця формула є рівнянням з одним невідомим d , яке розв'язується математичними методами або за таблицями приведеної вартості та фіксованих рентних платежів, що уможлиблює спрощення розрахунків.

За цим методом обчислюються норми дохідності тих проектів, що в них може вкласти кошти підприємство. Порівняльний аналіз внутрішніх норм прибутку різних проектів альтернативного розміщення коштів (наприклад, у цінні папери), а також середньоринкової норми дохідності сприяє визначенню найприбутковішого напрямку інвестування.

Якщо внутрішня норма прибутку дорівнює вартості авансового капіталу, то проект ні не приносить доходів, ні не завдає збитків, і тоді його доцільність треба визначати за іншими критеріями, наприклад з огляду на соціальний ефект. Коли ж внутрішня норма прибутку менша за вартість авансового капіталу, проект з будь-якого погляду є економічно не вигідним.

Аналіз періоду окупності інвестицій. Період окупності інвестицій – це час протягом якого грошовий потік, одержаний інвестором у процесі експлуатації проекту, зрівняється із сумою інвестиції (вимірюється в роках та місяцях). Цей метод є одним з найпоширеніших у світовій практиці та з досить простих засобів з'ясування доцільності проведення інвестиційної операції. У класичному варіанті цей метод не передбачає впорядкування грошових надходжень у часовому аспекті, тобто техніка дисконтування не

застосовується. З кількох проектів привабливішим визнається той, який має коротший термін окупності.

Строк окупності інвестиційного проекту може бути визначений за однією із наступних формул:

$$T = \frac{K}{Pч + A} \leq Tев \quad \text{або} \quad T = \frac{K}{Дч} \leq Tев \quad (3.6.)$$

$$-K + \sum_{i=1}^T (Pi + Ai) \geq 0, T \leq Tев, \quad (3.7.)$$

де T – строк окупності інвестиційного проекту, роки; $Pч$ – чисті надходження (чистий прибуток) у перший рік реалізації інвестиційного проекту при рівномірному надходженні доходів за весь строк окупності, грн.; K – повна сума витрат на реалізацію інвестиційного проекту, включаючи затрати на науково-дослідницькі роботи, грн.; Pi – чисті надходження (чистий прибуток) в i -му році, грн.; A – амортизаційні відрахування на повне відновлення у розрахунку на рік реалізації інвестиційного проекту при рівномірному надходженні доходів за весь строк окупності, грн.; Ai – амортизаційні відрахування на повне відновлення в i -му році, грн.; $Дч = Pч + A$ – чистий дохід в перший рік реалізації інвестиційного проекту при рівномірному надходженні доходів за весь строк окупності, грн.

Якщо грошовий потік є стабільним протягом періоду експлуатації проекту, то період окупності визначається за формулою (3.6.).

Якщо доходи від проекту розподілені за роками нерівномірно, то період окупності обчислюють за формулою (3.7.).

Чистий прибуток визначається за формулою:

$$Pч = P x (1 - H), \quad (3.8.)$$

де P – прибуток у перший рік реалізації інвестиційного проекту при рівномірному надходженні доходів, грн.; H – норма податку на прибуток.

Такий спрощений підхід до визначення доцільності інвестування прийнятний за умови незначних темпів інфляції (2 – 5 %) і відповідно невисоких середніх ставок дохідності. Для одержання точніших результатів,

а також для тих ринків, де ставки дохідності досить високі, а отже суттєво впливають на часову вартість грошей, у процесі визначення та аналізу періоду окупності інвестицій рекомендується враховувати часовий аспект. У такому разі для розрахунку беруть не номінальні, а дисконтовані грошові потоки, що збільшує період окупності проекту.

Визначення доцільності інвестицій за методом періоду окупності має певні недоліки, зокрема те, що доходи останніх періодів у розрахунках не враховуються, а отже, повну ефективність проекту проаналізувати неможливо. Наприклад, з двох інвестиційних проектів з однаковими періодами окупності один може функціонувати і генерувати грошові потоки ще тривалий час після закінчення періоду окупності, а в іншого з цим періодом збігається і граничний термін експлуатації. Зрозуміло, що перевагу слід віддати першому напряму інвестування, але за критерієм окупності проекти будуть визнані рівноцінними.

Крім того цей метод не дає можливості виявити відмінності між проектами, які мають однакові періоди окупності, але відрізняються за величиною щорічних надходжень, хоч очевидно, що з двох проектів з однаковими періодами окупності привабливішим буде той, за яким грошові потоки в перші роки експлуатації вищі.

Способи оцінки інвестицій за нормою прибутку на капітал. Другим способом оцінки інвестицій без дисконтування грошових потоків є спосіб з використанням розрахункової норми прибутку, відомий під назвою «прибуток на капітал». Суть цього способу полягає у визначенні відношення між доходом від реалізації інвестиційного проекту і вкладеним капіталом (інвестиціями на реалізацію проекту) або у визначенні проценту прибутковості на капітал.

Як правило, розрахунок прибутковості на капітал може проводитись двома способами.

При використанні першого способу під час розрахунку норми прибутку на капітал виходять із загальної суми початково вкладеного капіталу, який

складається з витрат на придбання і встановлення основних засобів і збільшення оборотного капіталу, необхідного для реалізації інвестицій.

При використанні другого способу визначається середній розмір вкладеного капіталу протягом всього терміну реалізації інвестиційного проекту. У цьому разі враховується скорочення капіталовкладень в основні засоби до їх залишкової вартості. Тому для розрахунку норми прибутку на капітал можна використовувати наступні формули:

$$H_{пк} = \frac{\sum D : T}{K} \times 100 \quad (3.9.)$$

$$H_{пк} = \frac{\sum D : T}{(K + K_{заг}) : 2} \times 100, \quad (3.10.)$$

$$K_{заг} = K - I, \quad (3.11.)$$

де $H_{пк}$ – норма прибутку на капітал, %; $\sum D$ сума річних доходів за весь термін використання інвестиційного проекту, грн.; T – термін використання інвестиційного проекту, років; K – початкові вкладення на реалізацію інвестиційного проекту, грн.; $K_{заг}$ – залишкова вартість вкладень, грн.

Основний недолік показника норми прибутку на капітал полягає у тому, що не враховується різна вартість грошей (прибутку) залежно від часу їх отримання. Середній прибуток обчислюється за весь період використання інвестиційного проекту. Однак, з урахуванням в економічній теорії оцінки інвестицій, одна грошова одиниця прибутку, отримана в третьому році суттєво відрізняється за вартістю (з урахуванням дисконтування) від грошової одиниці прибутку, отриманої, наприклад, у сьомому році.

3.2 Аналіз інвестиційної діяльності підприємства

Аналіз обсягів інвестиційної діяльності слід починати з вивчення загальних показників, таких як обсяг валових інвестицій та обсяг чистих інвестицій. *Валові інвестиції* — це обсяг усіх інвестицій у звітному періоді. *Чисті інвестиції* менші від валових інвестицій на суму амортизаційних

відраховань у звітному періоді. Якщо сума чистих інвестицій є додатною величиною і становить значну частку в загальній сумі валових інвестицій, то це свідчить про підвищення економічного потенціалу підприємства, яке спрямовує в інвестиційний процес значну частину прибутку. Навпаки, якщо сума чистих інвестицій є від'ємною величиною, то це означає зниження виробничого потенціалу підприємства. Якщо сума чистих інвестицій дорівнює нулю, це означає, що інвестування здійснюють тільки за рахунок амортизаційних відраховань і що на підприємстві немає економічного зростання, і не створюють бази для зростання прибутку

У процесі аналізу необхідно вивчити динаміку обсягів інвестицій з урахуванням індексу зростання цін. Поряд з абсолютними показниками слід аналізувати й відносні, такі як обсяг валових і чистих інвестицій на одного працівника, коефіцієнт оновлення основних засобів виробництва. Необхідно також зіставити фактичні обсяги інвестицій з потрібною сумою інвестиційних ресурсів, що дасть змогу судити про достатність коштів для інвестиційного процесу.

У процесі аналізу інвестиційної діяльності підприємства інформаційними джерелами є форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форма 3 «Звіт про рух грошових коштів». Результати інвестиційної діяльності підприємства визначаються на основі аналізу змін у статтях першого розділу балансу «Необоротні активи». Рух коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності відображається у відповідних статтях другого розділу форми 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Проведемо аналіз структурних змін в балансі у зв'язку із зміною залишку незавершених капітальних інвестицій (табл.3.6).

Результати аналізу свідчать, що на кінець 2016 року загальний обсяг незавершених капітальних інвестицій в загальній структурі активів збільшився на 922 тис.грн або на 246,1%. Якщо на початок періоду вони займали всього 0,5% в загальній структурі активів, то на кінець періоду їх частка виросла до 15,4%, що свідчить про збільшення інвестиційної діяльності підприємства.

Більш детальний аналіз стосовно структури незавершених капітальних інвестицій засвідчив, що на кінець року найбільшу питому вагу становили незавершені інвестиції в машини та обладнання, питома вага яких становила 80,9% від загальної величини (табл..3.7).

Таблиця 3.6.

**Аналіз питомої ваги капітальних інвестицій на
ТОВ «Шумський маслозавод» в 2016 році**

Статті балансу , грн.	На початок року (тис.грн.)	На кінець року (тис.грн.)	Відхилення	
			Абсолютна (тис.грн.)	Відносна %
1	2	3	4	5
1.Загальна вартість активів , в т.ч.	6056	6213	+157	+2,6
2.Необоротні активи, всього	550	1689	+1139	+207,1
В % до вартості майна, з них:	9,1	27,2	+18,1	X
- незавершені капітальні інвестиції	36	958	+922	+246,1
- в % до необоротних активів	0,5	15,4	+14,9	X
- основні засоби (за залишковою вартістю)	514	673	+159	+30,9
- в % до необоротних активів	93,5	39,8	-53,7	X

Таблиця 3.7.

Аналіз обсягів та структури незавершених капітальних інвестицій за 2016 р.

Показник	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення	
	сума, тис. грн.	структура, %	сума, тис. грн.	структура, %	сума, тис. грн.	Структура, %
1	2	3	4	5	6	7
Капітальний ремонт основних засобів	6,0	16,7	70,5	7,4	+64,5	-9,3
Машини та обладнання	0	0	775,0	80,9	+775,0	+80,9
Інструменти та спецпристрої	10,0	27,8	112,5	11,7	+102,5	-16,1

Малоцінні необоротні матеріальні активи	20,0	55,5	0	0	-20,0	-55,5
Всього	36,0	100,0	958,0	100,0	+922, 0	X

На наступному етапі потрібно оцінити затверджені кошториси по освоєнню інвестицій та їх виконання і вивчити причини відхилення від плану. На виконання плану будівельних робіт справляють вплив такі фактори: наявність утвердженої проектно-кошторисної документації, фінансування, забезпеченість будівництва трудовими і матеріальними ресурсами.

Одним із основних показників в аналізі реальних інвестицій є виконання плану введення в дію об'єктів будівництва. Не рекомендується починати будівництво нових об'єктів при невиконанні плану задачі в експлуатацію початих, оскільки це призводить до розпилення коштів між численними об'єктами, розтягнутості термінів будівництва, заморожування капіталу в незавершеному виробництві і, як результат, до зниження віддачі капітальних вкладень та ефективності діяльності підприємства в цілому.

Як свідчать дані табл.3.8. на досліджуваному підприємстві затверджений кошторис із освоєння інвестицій був виконаний тільки на 90,5%.

Таблиця 3.8

Аналіз виконання кошторисів по введенню в дію виробничих потужностей і об'єктів на ТОВ «Шумський маслозавод» за 2016 рік

Назва виробничих комплексів, потужностей	Освоєння капітальних інвестицій тис. грн.		Вве- дено в дію (тис. грн)	Неза- вершені капі- тальні інвести- ції (гр. 3-гр 4)	Відхиле ння від коштор ису, тис.грн (+, -)	Відносне відхи- лення %
	Кошто- рис на рік (тис. грн)	Освоєно за рік (факт) (тис. грн)				
1	2	3	4	5	6	7

1	2	3	4	5	6	7	8
Нова лінія з виробництва масла	876,5	775,0	1120,0	775,0	775,0	-345,0	-345,0
Інструменти і спец.пристрої	450,0	429,5	450,0	429,5	429,5	-20,5	-20,5
Реконструкція котельні	88,9	70,5	110,0	70,5	70,5	-39,5	-39,5
Інші необоротні матеріальні активи	58,0	58,0	58,0	58,0	58,0	0	0
Всього	1473,4	1333,0	1738,0	1333,0	1333,0	-405,0	-405,0

На досліджуваному підприємстві як показало дослідження реалізовувались програми, пов'язані тільки з реальними інвестиціями. Фінансовими інвестиціями підприємство не займалось, тому в аналізі вони не приймали участь.

3.3. Організація аудиту об'єктів інвестиційної політики

Завдання аудиту об'єктів інвестиційної політики полягає у сприянні найбільш раціонального використання майнових й інтелектуальних цінностей при створенні і модернізації основних засобів, реалізації цільових комплексних програм економічного та соціального розвитку України через інвестування. Відповідно до цього моделлю стандарту аудиту інвестиційної діяльності визначаються об'єкти, джерела інформації та методичні прийоми контролю (рис. 3.3).

Особливості об'єктів аудиту інвестиційної діяльності полягають в тому, що вони у сукупності становлять самостійний вид діяльності, здійснюваний підприємством, поряд з основною діяльністю, виступаючи як замовники.

До них відносять інвестиційні вкладення в майнових та інтелектуальних цінностях, інвестиційну та інноваційну діяльність, яка включає планування та фінансування капітальних вкладень, збалансованість ресурсами, а також виконання цих планів та відображення в бухгалтерському обліку і звітності. Оскільки капітальні вкладення здійснюються головним чином підрядними

будівельними організаціями, то обов'язком замовників є забезпечення їх проектно-кошторисною документацією. Замовник відповідає перед підрядчиком за своєчасність розробки і затвердження проектно-кошторисної документації, здавання її підрядній будівельно-монтажній організації в строки, передбачені договором та належної якості. Тому проектно-кошторисна документація включається в ноу-хау та розглядається аудитом як об'єкт контролю, що становить інтелектуальну цінність.

Джерелами інформації є законодавчі акти з інвестиційної діяльності, планування та фінансування капітальних вкладень і нової техніки, розробки проектно-кошторисної документації, нормативно-планова документація, а також первинні документи, облікові реєстри і звітність з інвестиційної діяльності, виконання планів капітальних вкладень та введення в дію об'єктів і виробничих потужностей та інша фактографічна інформація [2, С.224].

Особливість методичних прийомів аудиту, узагальнення та реалізації його результатів полягає у застосуванні таких органолептичних прийомів, як інвентаризація, контрольні заміри, технологічний контроль, експертизи різних видів та інших для дослідження якості та обсягів капітальних робіт, відповідності їх затвердженій проектно-кошторисній документації. Розрахунково-аналітичні методичні прийоми використовуються при визначенні якісних показників виконання планів капітальних вкладень та впровадження нової техніки, виявленні невикористаних резервів. Документальні методичні прийоми контролю використовуються при аудиті операцій, що відображають виконання будівельно-монтажних робіт, придбання обладнання, модернізацію та реконструкцію діючих основних засобів.

Іноземних інвесторів часто насторожує подання проектів компаніями, які не відповідають загальноприйнятим стандартам та не дають змоги прийняти досить обгрунтоване рішення про участь у проекті. Українські інвестори помилково вважають, що інтуїція та знання національної специфіки ставлять їх у більш привілейоване становище і захищають від втрати коштів. Ця самовпевненість підтверджує відсутність достатнього досвіду інвестиційної

діяльності в умовах ринку. Значення бізнес-плану має бути вирішальним на стадії планування й аудиторської експертизи проекту. Для цього необхідно використовувати вітчизняні та зарубіжні методики, враховуючи особливості України: рівень рентабельності; паралельне використання вільно конвертованої валюти та гривні; структурні зміни у ціноутворенні; затримання взаємних платежів; нестабільність поставок та ін.

Аудитор разом із глибоким фінансовим аналізом проекту, що містить перелічені фактори, провадить за даними бізнес-плану аналіз ризику, де необхідно викласти ключові фактори ризику з аналізом можливих шляхів та методів запобігання їм. Аналіз ризику важливий ще й тому, що вітчизняні та іноземні інвестори повинні перебувати в однакових інформаційних умовах та усвідомлено брати на себе частку спільного ризику. В протилежному разі іноземний інвестор у процесі спільної діяльності виявляє негативні фактори для інвестицій та стає не партнером, а опонентом, що піддає сумніву компетенцію українського партнера, неспроможного до співробітництва. При цьому, для підвищення якості проведення аудиту, як зазначає Р.Романів, доцільним є проведення дискримінантного аналізу, який дозволяє встановити взаємозалежність між кількома факторами одразу [94, С.116].

Для забезпечення якісної аудиторської експертизи інвестиційних проектів необхідно всі пропозиції та пояснення бізнес-плану привести до форми міжнародних стандартів. Це дасть змогу систематизувати процес експертизи та створити базу для порівняння різних проектів, використовуючи єдину систему критеріїв.

Інвестор повинен здійснити активний пошук проектів, щоб забезпечити аудитору широкий вибір найбільш оптимального проекту. Аудитор аналізує подані на експертизу проекти за багатоступінчастою схемою, яка складається з таких етапів: попередня експертиза; основна експертиза (інвестиційний аналіз); заключний аналіз (прийняття рішень про фінансування проекту).

Попередня експертиза передбачає визнання критеріїв оцінки, мінімальної трудомісткості, що знижує вартість експертних робіт; залучення до експертизи

інших фахівців, можливість отримання інтегрального показника ефективності проекту за результатами аналізу, проведеного аудитором. Для цього використовуються методичні прийоми експертних оцінок. Розробляється перелік критеріїв у вигляді листів опитування фахівців, де для кожного із критеріїв визначають відповідні коефіцієнти та залежність від їх значення.

Аналіз проектів розпочинається з найбільш вагомих показників, до яких належать обсяг реалізації продукції (робіт, послуг) на ринку, собівартість, рентабельність. При цьому визначають, наскільки реальна концепція продукту та чи виконуватиме він ті функції, які декларуються авторами проекту. Аудитор вивчає, яким чином можна оцінити функціональні та споживчі якості продукту, його дизайн порівняно з продуктами конкурента, наскільки продукт відповідає найбільш поширеним міжнародним та національним стандартам; залежність збуту продукту від реалізації інших, супутніх, продуктів. Одночасно аудитор визначає можливість оцінки потенціалу розвитку продукту, наприклад, вірогідність створення на його основі інших конкурентоспроможних продуктів із високою прибутковістю [112, с.184].

Головним джерелом виникнення на підприємстві нового майна, яке обліковується у складі основних засобів, є капітальні інвестиції - це сукупність витрат живої і уречевленої праці на здійснення довготермінових інвестицій, пов'язаних з новим будівництвом (включаючи реконструкцію, модернізацію технічного переобладнання діючого об'єкта основних засобів), придбання нових об'єктів основних засобів на стороні, земель, ділянок, об'єктів природокористування, а також виготовлення об'єктів основних засобів та використання їх на підприємстві. Решта джерел надходження у господарство об'єктів основних засобів займають незначну питому вагу (безкоштовна передача, лишки при інвентаризації).

Оскільки на капітальні інвестиції витрачають великі кошти, аудитор повинен проконтролювати їх цільове та ефективне використання з дотриманням при цьому встановлених норм і нормативів, а також чинного

законодавства. При цьому перевіряються операції за рахунком 15 «Капітальні інвестиції».

Під час перевірки операцій з надходження основних засобів слід визначити:

- доцільність їх будівництва та придбання;
- своєчасність і правильність документального оформлення операцій з надходження основних засобів на підприємство;
- реальність та правильність оцінки основних засобів [2, С. 235].

Проводячи аудит операцій з надходження основних засобів, аудитор встановлює, чи були дотримані правила оформлення актів введення їх в експлуатацію, актів капітальних вкладень та прийому-передачі основних засобів, а також правильність відображення цих операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Потім перевіряють порядок відображення вказаних операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Особливу увагу слід приділяти перевірці операцій з оприбуткування безкоштовно придбаних основних засобів. Основні засоби, що отримані безкоштовно, підприємство приймає на збільшення додаткового капіталу. На їх вартість збільшується прибуток, що підлягає оподаткуванню. Аудитор повинен перевірити правильність проведеної операції. Слід мати на увазі, що списання вартості основних засобів з рахунка 10 та збільшення доходу від реалізації необоротних активів допускається тільки після отримання інформації від іншої сторони про оприбуткування цих об'єктів.

Крім цього, слід зазначити, що в разі безкоштовної передачі основних засобів іншим підприємствам їхня залишкова вартість відноситься на рахунок прибутку, який залишається у господарстві. Особливу увагу аудитор повинен звернути на факти придбання підприємством основних засобів у фізичних осіб. Такі операції оформлюються договором купівлі-продажу у письмовому вигляді, з вказаними паспортними даними продавця. Із суми, яка сплачена фізичній особі за придбані у неї основні засоби, що належали їй на правах власності, має бути утриманий податок на доходи. Підприємство зобов'язане повідомити про угоду та утриману суму податку податкову адміністрацію, вказавши при цьому

прізвище, ім'я та по батькові продавця та його адресу. Якщо фізична особа зареєстрована як підприємець (має ліцензію), то при купівлі у нього основних засобів прибутковий податок не утримується. Під час аудиту операцій з надходження основних засобів слід звернути увагу на правильність формування первісної вартості об'єкта, оскільки вона є базою для нарахування амортизації (зносу), що підлягає включенню до собівартості виробленої продукції (робіт, послуг).

При цьому, незалежно від того, чи були основні засоби в експлуатації, вони оприбутковуються підприємством за первісною вартістю. Первісна вартість може змінюватись на суму витрат на транспортування і монтаж об'єктів основних засобів, а також на суму витрат на реконструкцію, модернізацію, забудову, дообладнання, ремонт об'єктів основних засобів. Під час перевірки операцій з внутрішнього переміщення основних засобів використовуються записи інвентарних описів та накладних. Аудитор має встановити виробничу необхідність переміщення основних засобів та пов'язаних з цим невиробничих витрат; винних у цьому осіб; своєчасність відображення записів в інвентарних картках стосовно матеріально відповідальних осіб. Аудиторській перевірці підлягають операції, пов'язані з вибуттям основних засобів. Такі операції мають місце у разі безоплатної передачі їх іншим підприємствам і організаціям у порядку перерозподілу; ліквідації у зв'язку з повним зносом; продажу зайвих і непотрібних; при нестачах, виявлених при інвентаризаціях і перевірках; внесках до статутного капіталу; передачі у довгострокову оренду; в результаті стихійного лиха тощо.

Особливість аудиту операцій з ліквідації основних засобів полягає в тому, що аудитор повинен переконатися у правильності списання фінансового результату від ліквідації недоамортизованої частини вартості основних засобів. Аудитор з'ясовує, чи було створено наказом керівника підприємства постійно діючу комісію з ліквідації основних засобів, у якому складі, чи є у актах підписи всіх членів комісії, причини та доцільність списання. Останнє обумовлено тим, що інколи основні засоби передчасно списують через

недбалість матеріально відповідальних осіб при збереженні, через порушення правил експлуатації, з метою привласнення, заміни нових об'єктів основних засобів старими. Для виявлення доцільності списання основних засобів порівнюють дані актів ліквідації з даними інвентарних карток та інвентарних списків, а також проводиться перевірка всіх записів, проведених в обліку, від надходження до вибуття об'єкта. Потім перевіряється правильність розрахунку збитків від ліквідації основних засобів. Збитки визначаються як сума недоамортизованої частини ліквідованих об'єктів та витрат по ліквідації за мінусом вартості матеріальних цінностей, які отримані від ліквідації основних засобів.

Матеріальні цінності від ліквідації основних засобів оприбутковуються за цінами можливого придбання. Наступним етапом аудиту є аналіз наявності та використання основних засобів. Проводячи аналіз наявності та руху основних засобів, використовують такі прийоми аналізу, як порівняння та співставлення. Порівнюють показники за звітний та минулі роки, а також з показниками інших підприємств чи середніми по району та іншими показниками.

Основна мета аудиту фінансових інвестицій - скласти обґрунтовану думку аудитора про достовірність інформації про них у фінансовій (бухгалтерською) звітності економічного суб'єкта, що перевіряється. Щоб досягти цієї мети аудитор в ході перевірки повинен відповісти на наступні питання:

- 1) Наскільки повно і своєчасно оформлені всі необхідні документи по:
  - оцінці, обліку і інвентаризації фінансових інвестицій;
  - збереженню, вибуттю (погашенню) і реалізації цінних паперів;
  - обліку результатів від фінансових інвестицій.
- 2) Чи дотримані вимоги податкового законодавства.

Для того, щоб сформулювати об'єктивну думку про достовірність і законність операцій, здійснених на підприємстві з фінансовими інвестиціями, правильності їх оформлення і віддзеркалення в бухгалтерському обліку і звітності аудитор повинні вирішити ряд завдань:

1) Вивчити склад фінансових вкладень за даними первинних документів і облікових реєстрів.

Аудитори повинні проаналізувати дані первинних документів і облікових реєстрів і з'ясувати склад фінансових інвестицій підприємства (короткострокові і довгострокові; державні, муніципальні і корпоративні цінні папери; паї і акції; облігації; надані позики; внески за договором простого товариства і ін.). Аудитори знайомляться з організацією обліку і зберігання цінних паперів. На основі аналізу прибутковості встановлюється економічна доцільність фінансових інвестицій, досліджується вплив відвернення засобів на показники фінансово-господарської діяльності підприємства.

2) Підтвердити первинну оцінку системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку фінансових інвестицій.

Аудитори на основі отриманої інформації заповнюють заздалегідь розроблені тести. За наслідками тестування встановлюється оцінка надійності систем і порівнюється з первинною оцінкою, отриманою на стадії планування аудиту. Якщо така оцінка виявиться нижче первинною, то необхідно скоректувати об'єм і порядок проведення інших аудиторських процедур. Аудитори визначають об'єкти підвищеної уваги при плануванні контрольних процедур і уточнюють аудиторський ризик.

3) Встановити правильність віддзеркалення в обліку операцій з фінансовими інвестиціями.

Аудитори розглядають господарські операції, в результаті яких відбулася зміна розміру і складу фінансових інвестицій підприємства. До таких операцій належать: надання і повернення позик, покупка і продаж цінних паперів, безвідплатне їх отримання і передача, здійснення і отримання внеску в статутний капітал. Вивчаючи порядок оформлення цих операцій, аудитори проводять взаємну звірку документів, якими оформлявся рух фінансових інвестицій: договори, акти приймання-передачі, цінні папери, сертифікати цінних паперів, виписки з реєстру акціонерів і ін. При цьому звертається увага

на відповідність самих документів чинному законодавству, наявність в них всіх необхідних реквізитів і правильність проведених арифметичних розрахунків.

Здійснюючи аудит фінансових вкладень аудиторська організація (аудитор) повинна виділити для себе основні напрями перевірки, а саме:

- Аудит інвестицій в цінні папери.
- Аудит інвестицій в статутні капітали інших організацій.
- Аудит інвестицій в спільну діяльність.
- Аудит обліку інвестицій в позики.

Аудиторська перевірка обліку фінансових інвестицій планується на основі загального плану (табл.3.9) і програми аудиту економічного суб'єкта.

Загальний план перевірки фінансових інвестицій повинен враховувати напрями аудиту даних ділянок, названі вище.

Деталізацією загального плану аудиту є аудиторська програма, яка є переліком аудиторських процедур по кожному виду аудиторських робіт.

Таблиця 3.9

Загальний план аудиту фінансових інвестицій(умовний приклад)

№ п/п	Плановані види робіт	Період проведення	Виконавець	Примітки
1	2	3	4	5
1	Аудит інвестицій в цінні папери	За рік	Ткач А.А.	Згідно загального плану економічного суб'єкта
2	Аудит інвестицій в статутні капітали інших організацій	За рік	Ткач А.А.	
3	Аудит інвестицій в спільну діяльність	За рік	Мигаль О.П.	
4	Аудит інвестицій в позики, надані іншим організаціям	За рік	Мигаль О.П.	

Джерела інформації для перевірки обліку фінансових інвестицій можна розділити на декілька груп:

1. Наказ про облікову політику організації. За наказом про облікову політику організації аудитор може ознайомитися з:

- порядком визнання доходів від фінансових інвестицій доходами від звичайних видів діяльності (професійні учасники ринку цінних паперів) або операційними доходами;

- робочим планом рахунків, використовуваних для віддзеркалення цінних паперів;

- вживаною формою бухгалтерського обліку і переліком облікових регістрів, що складаються бухгалтерією організації;

- документообігом (графіком документообігу) первинних документів, зв'язаних з урахуванням цінних паперів;

- переліком осіб, яким надано право підпису документів, що оформляють операції з цінними паперами;

- формами первинних документів, розроблених і затверджених організацією для обліку цінних паперів.

У організаціях, що використовують єдину журнально-ордерну форму обліку, застосовуються журнали - ордери, в яких відбиваються операції і накопичується інформація, що міститься в прийнятих до обліку первинних документах. Перелік регістрів, складених організацією, затверджується наказом про облікову політику.

2. Первинні облікові документи з обліку фінансових інвестицій, зокрема:

- документи приймання-передачі внесків в статутний капітал інших організацій;

- документи приймання-передачі внесків в сумісну діяльність;

- свідоцтва на суми проведених внесків в інші підприємства;

- документи приймання-передачі цінних паперів;

- платіжні доручення і виписки банку;

- прибуткові і видаткові касові ордери.

3. Документи, що встановлюють зобов'язання сторін по операціям, зокрема:

- засновницькі документи;

- виписки з реєстру акціонерів;

- виписки з протоколів зборів акціонерів, засновників, та ради директорів і т.п.;

- сертифікати акцій і інші цінні папери;
- договори позики;
- договори про спільну діяльність (договори простого товариства).

4. Облікові реєстри, зокрема головна книга, журнали, ордера, відомості, машинограми

До цієї групи можна також віднести реєстри податкового обліку по податку на прибуток.

5. Форми облікової документації по інвентаризації:

- наказ про створення комісії з інвентаризації;
- відомості результатів інвентаризації;
- інвентаризаційні описи цінних паперів, бланків суворої звітності і тому

подібне

6. Інші, наприклад, Книга обліку цінних паперів і так далі

Аудиторам слід підтвердити відповідність методу оцінки собівартості цінних паперів, вживаного при їх списанні (вибутті), методу, зафіксованому в обліковій політиці підприємства (за собівартістю кожного цінного паперу, за середньою собівартістю; за собівартістю перших за часом придбання цінних паперів (метод ФІФО)). Для цього вивчаються аналітичні дані, кількість, що відображають, і собівартість придбаних і реалізованих (вибулих) цінних паперів. Необхідно перевірити також правильність віддзеркалення в обліку фактичної собівартості цінних паперів і фінансових результатів при їх реалізації.

Аудиторів слід встановити правильність формування, використання і обліку резервів під знецінення цінних паперів, відображених на рахунку. Для цього необхідно перевірити, що такий резерв формується в кінці року за підсумками інвентаризації, окремо по кожному виду цінних паперів, що дійсно котируються на біржі або спеціальних аукціонах. Підтвердженням такої обставини можуть служити відомості, поширювані у відкритому друці, в

спеціальних бюлетенях і тому подібне Зменшення раніше сформованого резерву під знецінення цінних паперів допускається при зростанні ринкової вартості цінних паперів в порівнянні з їх вартістю на момент формування резерву. Особлива увага має бути приділена перевірці надання підприємством позик іншим юридичним особам. Законність надання позик вивчається шляхом перевірки укладених договорів позики і розрахунково-платіжних документів.

4) Підтвердити достовірність нарахування, надходження і віддзеркалення в обліку доходів по операціях з фінансовими інвестиціями. Аудитори повинні підтвердити повноту і своєчасність виконання облікових записів. При віддзеркаленні доходів в обліку повинен застосовуватися принцип «нарахування». Нараховані доходи повинні відбиватися у складі інших доходів на рахунку.

Для отримання вичерпної інформації про суми і терміни нарахування доходів по фінансових інвестиціях, аудитори можуть зробити від свого імені або від імені підприємства запит на адресу підприємств і організацій, що виплатили доходи (у вигляді відсотків, дивідендів і тому подібне). Отримані відомості порівнюються з даними, вказаними в реєстрах бухгалтерського обліку, підприємства, що перевіряється.

5) Оцінити якість інвентаризацій фінансових інвестицій.

Для цього аудиторам доцільно самостійно провести інвентаризацію. Інвентаризація цінних паперів проводиться по окремих емітентах з вказівкою в акті назви, серії, номера, номінальної і фактичної вартості, термінів погашення і загальної суми. Реквізити кожного цінного паперу зіставляються з даними книг (реєстрів), що зберігаються в бухгалтерії підприємства. Інвентаризація цінних паперів, зданих на зберігання в спеціальні організації (банк, депозитарій і ін.), полягає в звірці залишків сум, що числяться на відповідних рахівницях бухгалтерського обліку підприємство, з даними виписок цих організацій. Фінансові вкладення в статутні капітали інших підприємств, а також позики, надані іншим підприємствам, при інвентаризації мають бути підтверджені

документами (засновницькими договорами, договорами позики, розрахунково-платіжними документами).

Якщо результати інвентаризацій, проведених аудитором і співробітниками підприємства, збігаються, то можна зробити висновок про якісну інвентаризацію фінансових інвестицій перед складанням річного звіту.

б) Підтвердити правильність документального оформлення вкладень в статутні капітали інших організацій і спільну діяльність.

Виявлені в ході перевірки помилки і порушення фіксуються в робочій документації аудиторів і визначається їх кількісний вплив на показники бухгалтерської звітності.

Аналіз аудиторської практики свідчить, що найбільш поширеними помилками, які виявляються в ході перевірки операцій з фінансовими інвестиціями, є наступні:

- відсутність документів, підтверджуючих фактичні фінансові інвестиції;
- оформлення документів з порушенням встановлених вимог;
- фіктивні документи і операції;
- виправлення записів в документах без необхідних підстав;
- некоректна кореспонденція рахунків при віддзеркаленні фінансових інвестицій в обліку;
- відсутність оригіналів або завірених відповідно до законодавства документів;
- невчасне віддзеркалення доходів по операціях з цінними паперами;
- неправильне обчислення фактичної собівартості цінних паперів;
- недотримання тотожності даних реєстрів бухгалтерського обліку і показників звітності;
- відсутність інвентаризації або проведення її з порушеннями чинного законодавства;
- неправильне обчислення податку на прибуток;
- невиконання вимог законодавчих і нормативних документів;

- неспівпадання даних синтетичного і аналітичного обліку фінансових інвестицій.

Висновки до розділу 3.

1. Вважаємо, що метод чистої теперішньої вартості більшість фахівців розглядає як найприйнятніший критерій оцінки капітальних інвестицій. До переваг даного методу відносять те, що чиста теперішня вартість показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства у разі реалізації інвестиційного проекту. А оскільки основною метою управління підприємством є збільшення власного капіталу, то такий критерій цілком відповідає потребам та завданням, що постають перед управлінським персоналом. Суттєвою перевагою методу є його адитивність, тобто можливість додавати значення чистої теперішньої вартості за різними проектами та аналізувати сукупну величину приросту капіталу. Зазначимо, що показник чистої теперішньої вартості використовується в багатьох інших методах оцінки інвестиційної діяльності.

2. В умовах ринкової економіки одним із важливих завдань аудиторської експертизи є оцінка ефективності інвестиційних проектів оновлення та технічного переоснащення виробництва з метою одержання під ці проекти кредитів банку .

Для забезпечення якісної аудиторської експертизи інвестиційних проектів необхідно всі пропозиції та пояснення бізнес-плану привести до форми міжнародних стандартів. Це дасть змогу систематизувати процес експертизи та створити базу для порівняння різних проектів, використовуючи єдину систему критеріїв.

3. Аналіз аудиторської практики свідчить, що найбільш поширеними помилками, які виявляються в ході перевірки операцій з фінансовими інвестиціями, є наступні: відсутність документів, які підтверджують фактичні фінансові інвестиції; оформлення документів з порушенням встановлених вимог; фіктивні документи і операції; виправлення записів в документах без необхідних підстав; некоректна кореспонденція рахунків при віддзеркаленні

фінансових інвестицій в обліку; відсутність оригіналів або завірених відповідно до законодавства документів; невчасне віддзеркалення доходів по операціях з цінними паперами; неправильне обчислення фактичної собівартості цінних паперів; недотримання тотожності даних реєстрів бухгалтерського обліку і показників звітності; відсутність інвентаризації або проведення її з порушеннями чинного законодавства; неправильне обчислення податку на прибуток; невиконання вимог законодавчих і нормативних документів; неспівпадання даних синтетичного і аналітичного обліку фінансових інвестицій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження теорії та практики обліку, аналізу й аудиту інвестиційної діяльності дозволило нам зробити такі висновки:

2. Результат досліджень трактувань та основоположних підходів визначення сутності інвестицій вченими свідчить про те, що під інвестиціями слід розуміти капітал (власний, залучений, запозичений), який у вигляді монетарних, матеріальних і нематеріальних активів на довгостроковий період вкладається у господарську діяльність чи різні об'єкти з метою отримання прибутку, або досягнення іншого економічного, екологічного чи соціального ефекту.

Інвестиційна політика представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає у виборі і реалізації найефективніших шляхів розширення об'єму його активів для забезпечення основних напрямків його розвитку.

2. В процесі формування інвестиційної політики підприємства, як правило, виділяють три основні напрямки:

- 1) реальні інвестиції;
- 2) фінансові інвестиції;
- 3) інноваційні інвестиції.

Реальні інвестиції є в даний час основним напрямком інвестиційної діяльності підприємства. Вони представляють собою вкладення засобів в реальні матеріальні активи, в основному в оновлення основних засобів підприємства.

Фінансові інвестиції представляють собою вкладення ресурсів підприємства на термін більше одного року в різні грошові і фондові інструменти інвестування, серед яких найбільш значну долю займають вкладення засобів у цінні папери.

Інноваційні інвестиції представляють собою вкладення засобів в нематеріальні активи, що забезпечують впровадження сучасних наукових досягнень в практику діяльності підприємства.

3. На всіх етапах здійснення інвестиційної діяльності інформація щодо обліку таких операцій, повинна відображатись у фінансовій звітності підприємства.

На етапі акумуляції - у Балансі підприємства (Звіті про фінансовий стан) та Звіті про рух грошових коштів. На етапі отримання прибутку - у Звіті про фінансові результати (звіт про сукупний дохід).

4. Аналіз інвестиційної діяльності на макрорівні показав, що політичні події останніх років (анексія Криму, антитерористичні дії на сході України) негативно вплинули на стабілізацію економічної системи країни, призвели до її глибоких структурних деформацій.

Як наслідок, суттєво зменшились обсяги іноземних інвестицій в економіку країни починаючи із 2014 року, хоча в першій половині 2016 року ситуація дещо покращується. Так, якщо в 2013 році обсяг іноземних інвестицій становив 57 млрд.долл, то за січень – червень 2016 року ця сума становила 44,8 млрд.дол. До трійки основних країн-інвесторів входять: Кіпр – 11,1 млрд. дол., Нідерланди – 5,8 млрд. дол., Німеччина – 5,4 млрд. дол.

Для покращення інвестиційного клімату на нашу думку необхідно:

1) Вдосконалення законодавчої бази у сфері фінансового інвестування. Інвестори продовжують стикатися з проблемами перехідних стандартів бухгалтерського обліку, відсутністю достовірної інформації про компанії, недостатнім правовим захистом акціонерів, випадками подвійної реєстрації випуску акцій.

2) Вважаємо за необхідне провести реформування двох державних депозитаріїв — Міжрегіонального фондового союзу та Національного депозитарію України — з метою їх злиття і формування єдиного Центрального депозитарію. Важливо стимулювати створення професійними учасниками ринку цінних паперів компенсаційних фондів, з яких відшкодовувались би збитки інвесторів, що виникли з вини брокерів, реєстраторів, депозитаріїв та ін.

3) Інвестиційний потенціал України характеризується високою неоднорідністю, тому інвестиційну політику необхідно проводити виходячи з можливостей і потреб розвитку кожного регіону. Так, у Західному регіоні ефективними можуть бути виробництва з використанням місцевих природних ресурсів (сірки, калійної та кухонної солі, вугілля, нафти і газу), а також розвиток мережі оздоровчих курортно-туристичних комплексів. У Східному регіоні потрібні реконструкція й технічне переобладнання шахт, металургійних і хімічних виробництв на базі безвідходних, маловідходних та екологічно чистих технологій; потужного імпульсу вимагає розвиток малоенергомістких виробництв середнього та точного машино-, автомобіле- та літакобудування. У Південному регіоні найбільш вигідними є реконструкція та технічне переоснащення портового господарства, розвиток виробництва обладнання для

харчової та консервної промисловості, розширення мережі оздоровчих курортно-туристичних комплексів.

5. З метою обліку, аналізу та планування інвестиції повинні класифікувати за такими ознаками.

- а) за об'єктами вкладень: реальні, фінансові інвестиції та інвестиції в інноваційну діяльність;
- б) за характером участі в інвестуванні виділяють прямі та непрямі інвестиції. Під *прямими* інвестиціями розуміється безпосереднє вкладення коштів інвестором в об'єкти інвестування. Під *непрямими* інвестиціями розуміється інвестування, опосередковане іншими особами (інвестиційними або фінансовими посередниками);
- в) за періодом інвестування розрізняють короткострокові та довгострокові інвестиції;
- г) за рівнем інвестиційного ризику виділяють: безризикові, низькоризикові, середньо ризикові, спекулятивні інвестиції;
- д) за формами власності інвестованого капіталу виділяють приватні та державні інвестиції;
- е) за регіональною ознакою виділяють національні (внутрішні) та іноземні інвестиції.

6. Як показали дослідження оцінка реальних інвестицій та інвестицій в «ноу-хау» співпадає з оцінкою необоротних матеріальних і нематеріальних активів.

Стосовно фінансових інвестицій існує декілька видів їх оцінки: за номінальною вартістю (вартість, яка зазначена на бланку цінного паперу); емісійною вартістю (ціна первинного розміщення цінного паперу); курсовою (ринковою) вартістю; ліквідаційною вартістю; викупною вартістю (сума, яку сплачує акціонерне товариство за придбання власних акцій або при довгостроковому погашенні облігацій); балансовою вартістю (вартість майна акціонерного товариства, створеного за рахунок власних джерел, поділена на

кількість випущених акцій); обліковою вартістю (вартість, за якою цінні папери обліковуються на балансі підприємства на даний час).

7. На сьогодні в Україні великого значення набувають інвестиції в основний капітал, оскільки вони виступають свідченням зростання матеріально-технічного забезпечення економіки країни. Коливання обсягів інвестицій, їх суттєве зменшення в роки поглиблення економічної кризи відображують чутливість інвестиційного мікроклімату до негативних явищ у суспільстві, які відбуваються під впливом кризи, та невпевненість інвесторів у поверненні інвестиційних ресурсів. Збільшення капітальних інвестицій у січні-вересні 2016 року у порівнянні із січнем-вереснем 2015 року пояснюється заходами державного рівня щодо активізації вітчизняного інвестиційного ринку. У січні-вересні 2017р. підприємствами та організаціями Тернопільської області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 4380,1 млн.грн капітальних інвестицій, що у порівняних цінах на 49,9% більше від обсягу січня-вересня 2016р. На одну особу в цілому по області освоєно 4135,3 грн капітальних інвестицій (у січні-вересні 2016р. - 2657,7 грн). Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишають власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 54,7% загального обсягу інвестицій. Частка коштів населення на будівництво житла становила 20,7%, кредитів банків та інших позик - 12,8%. З державного місцевих бюджетів інвестовано 7,0%.

8. Інвестиції в нематеріальні активи, так як і реальні (капітальні), на жаль, на сьогодні не охоплені вітчизняними стандартами. Якщо методика обліку фінансових інвестицій регламентується окремим П(С)БО 12, методика обліку доходів і витрат від інвестиційної діяльності регламентується відповідно стандартами 15 «Дохід» і 16 «Витрати», то порядок ведення обліку капітальних (реальних) інвестицій ще донедавна відображалося фактично лише в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Частково принципи оцінки капітальних інвестицій розкрито в П(С)БО 7 «Основні засоби» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», оскільки саме через

здійснення капітальних інвестицій в основному придбаваються такого роду необоротні активи. Водночас, слід зазначити, що сам термін «капітальні інвестиції» в цих стандартах ще донедавна не використовується.

На наш погляд, у вищезгаданих стандартах є не зовсім вдало вжитий термін «незавершені капітальні інвестиції», оскільки поява останніх передбачає наявність терміну «завершені». Якщо капітальні інвестиції в об'єкти необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, вважаються незавершеними, то об'єкт, який введений в експлуатацію, не можна вважати завершеною капітальною інвестицією, тому що, дана операція не буде такою інвестицією. Отже, цілком виправдано було замінити в П(С)БО 7, 8 термін «незавершені» на інший, або просто дати загальне визначення капітальним інвестиціям.

9. З метою повної або часткової компенсації зміни справедливої вартості фінансових інструментів, або пов'язаних з ними грошових потоків необхідно проводити хеджування фінансових інвестицій та інших інструментів. Хеджування – це засіб зменшення ризику шляхом укладання протилежної (зустрічної) угоди, форма страхування вартості активів чи зобов'язань. На жаль, вказана операція є ще новинкою для вітчизняних підприємств і рідко ними застосовується.

10. Аналізуючи зміст міжнародних стандартів бухгалтерського обліку можна помітити ряд суперечливих і проблемних питань, що стосуються порядку відображення в обліку і розкриття у звітності витрат, які пов'язані із здійсненням капітальних вкладень. При цьому проблема полягає не в окремих, локальних особливостях ведення обліку, а в тім, як власне його організувати і які інвестиційні операції згідно МСБО варто вважати капітальними вкладеннями, тобто що, власне, є предметом обліку капітальних вкладень у міжнародній теорії і практиці. В міжнародних стандартах бухгалтерського обліку термін «інвестиції» стосується в основному фінансових операцій, пов'язаних з вкладенням коштів у цінні папери, інші фінансові інструменти, придбані на стороні.

Про капітальні вкладення не згадано в стандарті МСБО 25 «Облік інвестицій». У п.6 МСБО 25, що розкриває форми інвестицій, зафіксовано: «Більшість інвестицій представляють фінансові права, але деякі є матеріальними, такі як інвестиції в землю чи будинки ...». Таким чином, МСБО 25 «Облік інвестицій» практично цілком присвячений фінансовим, і ніяк не капітальним інвестиціям. Крім фінансових вкладень, у МСБО 25 застосовується поняття інвестиційної власності і розглянутий порядок її обліку.

Однак можна зробити висновок, що фінансовий інструментарій інвестиційної діяльності навіть стосовно фінансових інвестицій за кордоном розвинений більше, ніж в нас, що обумовлено наявністю широкої інфраструктури, яка обслуговує таку діяльність (біржі, інвестиційні фонди).

11. Сучасній економічній теорії та практиці відомо чимало методів оцінки інвестиційних проектів, які умовно можна поділити на дві групи: статичні та динамічні. Статичні методи важливі для малих і середніх підприємств, бо стосуються інвестиційних проектів, що здійснюються в межах одного року. Динамічні методи, як правило, застосовуються для оцінки інвестиційних проектів, термін реалізації яких більший за один рік. У цьому разі використовують такі методи, як обчислення чистої теперішньої вартості, внутрішньої норми рентабельності, індекс прибутковості та ін., про які йшлося раніше. Оскільки в цих методах враховується фактор часу, це зумовлює підвищений інтерес до цих методів з боку українських підприємств.

Вважаємо, що метод чистої теперішньої вартості більшість фахівців розглядає як найприйнятніший критерій оцінки капітальних інвестицій. До переваг даного методу відносять те, що чиста теперішня вартість показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства у разі реалізації інвестиційного проекту. А оскільки основною метою управління підприємством є збільшення власного капіталу, то такий критерій цілком відповідає потребам та завданням, що постають перед управлінським персоналом. Суттєвою перевагою методу є його адитивність, тобто можливість додавати значення чистої теперішньої вартості за різними проектами та

аналізувати сукупну величину приросту капіталу. Зазначимо, що показник чистої теперішньої вартості використовується в багатьох інших методах оцінки інвестиційної діяльності.

12. Результати аналізу свідчать, що на кінець 2016 року загальний обсяг незавершених капітальних інвестицій на ТОВ «Шумський маслозавод» в загальній структурі активів збільшився на 922 тис.грн або на 246,1%. Якщо на початок періоду вони займали всього 0,5% в загальній структурі активів, то на кінець періоду їх частка виросла до 15,4%, що свідчить про збільшення інвестиційної діяльності підприємства.

Більш детальний аналіз стосовно структури незавершених капітальних інвестицій засвідчив, що на кінець року найбільшу питому вагу становили незавершені інвестиції в машини та обладнання, питома вага яких становила 80,9% від загальної величини

Одним із основних показників в аналізі реальних інвестицій є *виконання плану введення в дію об'єктів будівництва*. Не рекомендується починати будівництво нових об'єктів при невиконанні плану здачі в експлуатацію початих, оскільки це призводить до розпилення коштів між численними об'єктами, розтягнутості термінів будівництва, заморожування капіталу в незавершеному виробництві і, як результат, до зниження віддачі капітальних вкладень та ефективності діяльності підприємства в цілому. Як свідчать дані на досліджуваному підприємстві затверджений кошторис із освоєння інвестицій був виконаний тільки на 90,5%.

Відповідно відхилення від кошторису склало 9,5%. Із освоєних інвестицій було введено в дію інших необоротних матеріальних активів на 58 тис.грн і на 317 тис.грн. спецінструментів та пристроїв - чанів, відстійників, та нової вентиляційної системи. В незавершеному стані залишалась реконструкція котельні та введення нової лінії з виробництва масла.

Як показує дослідження проект із впровадження нової лінії не був до фінансований на 345 тис.грн, в зв'язку з чим підприємство взяло

довгостроковий кредит. Проте всі програми на 2016 рік були профінансовані і кошти освоєні. Тут відхилень у підприємства немає, що є позитивним.

13. В умовах ринкової економіки одним із важливих завдань аудиторської експертизи є оцінка ефективності інвестиційних проектів оновлення та технічного переоснащення виробництва з метою одержання під ці проекти коштів.

Аудитор разом із глибоким фінансовим аналізом проекту повинен проводити за даними бізнес-плану аналіз ризику, де необхідно викласти ключові фактори ризику з аналізом можливих шляхів та методів запобігання їм. Аналіз ризику важливий ще й тому, що вітчизняні та іноземні інвестори повинні перебувати в однакових інформаційних умовах та усвідомлено брати на себе частку спільного ризику.

14. Під час перевірки операцій з надходження основних засобів слід визначити: доцільність їх будівництва та придбання; своєчасність і правильність документального оформлення операцій з надходження основних засобів на підприємство; реальність та правильність оцінки основних засобів.

Особливість аудиту операцій з ліквідації основних засобів полягає в тому, що аудитор повинен переконатися у правильності списання фінансового результату від ліквідації недоамортизованої частини вартості основних засобів. Аудитор з'ясовує, чи було створено наказом керівника підприємства постійно діючу комісію з ліквідації основних засобів, у якому складі, чи є у актах підписи всіх членів комісії, причини та доцільність списання.

Аналіз аудиторської практики свідчить, що найбільш поширеними помилками, які виявляються в ході перевірки операцій з фінансовими інвестиціями, є наступні: відсутність документів, які підтверджують фактичні фінансові інвестиції; оформлення документів з порушенням встановлених вимог; фіктивні документи і операції; виправлення записів в документах без необхідних підстав; некоректна кореспонденція рахунків при віддзеркаленні фінансових інвестицій в обліку; відсутність оригіналів або завірених відповідно до законодавства документів; невчасне віддзеркалення доходів по операціях з

цінними паперами; неправильне обчислення фактичної собівартості цінних паперів; недотримання тотожності даних реєстрів бухгалтерського обліку і показників звітності; відсутність інвентаризації або проведення її з порушеннями чинного законодавства; неправильне обчислення податку на прибуток; невиконання вимог законодавчих і нормативних документів; неспівпадання даних синтетичного і аналітичного обліку фінансових інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудит: [уч. для вузов]/ [Подольский В.И., Поляк Г.Б., Савин А.А., Сотникова Л.В.]; под ред. проф. В.И.Подольского. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. - 432с.
2. Аудит: [Учебник]/ Под ред. С.В.Малявиной Днепропетровск: ООО «Сегмент», 2006. – 324 с.
3. Аудит Монтгомери /Ф.Л.Дефлиз, Г.Р.Дженик, В.М.О’Рейлли, М.Б.Хирш; Пер. с англ. Под ред. Я.В.Соколова.- М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997.-542с.
4. Бабіч В. В.Фінансовий облік (облік активів): [Навч. посіб.] / В. В.Бабіч, С. В.Сагова. - К.: КНЕУ, 2006. - 282 с.
5. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: [Навч. посіб.] / О.Я. Базілінська. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.

6. **Баліцька В.В.** Капітал підприємств України: тенденції, пріоритети / В.В.Баліцька ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. - К., 2007. - 478 с.
7. Бачинський В. І. Проблеми структури інформаційної системи господарського обліку та шляхи їх вирішення / В.І. Бачинський, В.С.Загорський // Вісник Львівської комерційної академії. -2010 - №2 – С. 9–15.
8. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. Т.1./И.А.Бланк. - К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. - 536 с. С.409.
9. Бутинець, Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [навч. посіб] / Ф.Ф.Бутинець, Л.Л.Горецька. – Житомир: ПП "Рута", 2002. – 544 с.
- 10.Буткевич С.О. Інвестування: пріоритети та ефективність/ С.О.Буткевич, М.Д. Корінько //Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 6. – С. 20-24.
- 11.Бушовська Л. Б. Рух іноземних інвестицій в Україні / Л. Б. Бушовська // Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності : матеріали III наук.-практ. конф. (м. Одеса, 25-26 жовтня 2013 р.). - Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2013 - С. 117-120
12. Бушовська Л. Б. Інвестиційні принципи розвитку підприємства / Л. Б. Бушовська // Проблеми соціально-економічного розвитку підприємництва : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 14-15 листопада 2013 р.). - Дніпропетровськ : «Герда», 2013. - С. 50-53
- 13.Бушовська Л. Б. Особливості державного регулювання інвестиційного ринку в Україні / Л. Б. Бушовська // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів : тези докл. III Всеукр. науч.- практ. конф. (м. Сімферополь, 27 квітня 2007 р.). - Сімферополь : НИЦ КИПУ, 2007. - С. 72-74.
14. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л.М.Борщ. - К.: Т-во Знання, КОО, 2002. -318 с.
15. Бузько И.Р. Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия: [моногр.] / И.Р. Бузько, Е.В. Варганова, А.А. Голубенко. - Луганск: ВНУ им. В. Даля, 2012. - 175 с.
16. Бузько І.Р. Інвестиційна політика у глобальному вимірі: формування

- та реалізація : [моногр.] / І.Р. Бузько, В.І. Чиж, А.Ю. Тищенко. - Луганськ: ВНУ ім. В. Даля, 2011. - 192 с.
17. Васильєв С.В. Словник економічних термінів / С.В. Васильєв, Н.В. Бондарчук, А.П. Макаренко, Л.Л. Мельник - Дніпропетровськ : ДДАУ. - 192 с.
18. Ващенко Л.О. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення: [монографія]/ Л.О.Ващенко, П.М.Сухарев. – Донецьк: «Вебер» (Донецька філія), 2007.
19. Верига Ю. А. Еккаунтинг ефективності вкладення капіталу в торговельну сферу. / Ю. А. Верига, С. М. Деньга. – Полтава: ПУСКУ, 2002. – Ч. 1: Теоретичні аспекти системи еккаунтингу. – 2002. – 355 с.
20. Викиданець І. В. Методи оптимізації структури капіталу підприємств/ І.В. Викиданець // Вісник Донецького національного університету економіки і торг ім. М. Туган-Барановського. Науковий журнал. - 2009 . - № 3. - С. 208-215.
21. Вівчар ОЙ Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку регіону / ОЙ. Вівчар// Науковий вісник НЛТУ України. -2011.- Вип 21.8.-С. 172-177
22. Вініченко І.І. Теоретичні засади забезпечення інвестиційного розвитку / І.І.Вініченко // Держава та регіони: Серія: Економіка та підприємництво. - 2006. - №4. - С. 64-68.
23. Власюк Т.М. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств легкої промисловості (територіально-галузевий підхід) : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.01 / Т.М. Власюк ; Київський нац. ун-т технологій та дизайну МОН України. - К., 2006. -17 с.
24. Войнаренко М.П. Державне регулювання інвестиційної діяльності / Войнаренко М.П., Бушовська Л.Б. // Вісник ХНУ. - 2006. - №5. - С.22-26.
25. Войнаренко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. Войнаренко // Економіст. - 2008. - №10. - С. 27-30.
26. Войнаренко М.П. Управління інвестиційною діяльністю промислових

- підприємств : монографія / М.П. Войнаренко, І.Ю. Єпіфанова. -Вінниця : ВИТУ, 2011.-188 с.
27. Воронин В.Г. Финансы инвестиционного и инновационного процессов: учеб. пособие / В.Г. Воронин, Е.А. Штеле. - М.-Берлин : Директ- Медиа, 2015. - 206 с.
28. Воронцов Б.В. Банковское кредитование инвестиционных проектов в промышленности : монография / Б.В. Воронцов, А.М. Колесников. - СПб : ГУАП, 2007. - 132 с.
- 29.Воронко, О. С. Економічний аналіз: [навч. посіб.] /О. С. Воронко, Н.П. Штепа.– Львів: «Новий Світ - 2000», 2011.– 279 с.
30. Волкова І.А. Фінансовий облік – 1: [Навч. посіб.] / І.А. Волкова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 228 с.
- 31.Гойко Н. Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації / Н. Ф. Гойко. - К.: Віра, 1999. - 320 с.
32. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку / С. Ф. Голов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
- 33.Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами : [практ. посіб.] / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – К. : Лібра, 2004. – 840 с.
- 34.Градiсов В.М. Інвестування: навч. посіб. / В.М. Градiсов, С.В. Кривченко, О.Є.Ісаєва. - К.: Центр навчальної літератури, 2004- 164 с.
- 35.Губар О.В. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств : монографія / О.В. Губар. -2001. - 188 с.
- 36.Губський Б. Економіка України. Проблеми міжнародного інвестування в Україні / Б. Губський. - К., Преса України, 1998. - 224 с.
37. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. Губський. - К.: Наукова думка, 1998. - 389 с.
- 38.Гудзь Н.В. Бухгалтерський облік: [навч. посіб.]/ Н.В.Гудзь, П.Н.Денчук, Р.В.Романів. – Тернопіль: ТНЕУ,2012. – 384 с.
- 39.Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні: [моногр.] / Б.М.

- Данилишин, М.Х. Корецький, О.І. Дацій. - Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2006.-292 с.
40. Дашко І. М. Аналіз впливу чинників на рівень ризику вкладення інвестицій в машинобудівні підприємства //І. М. Дашко. - Науковий вісник НЛТУ України. - 2010. - Вип. 20.1. - С. 206-211.
41. Дацій О.І. Фінансування інвестиційної діяльності підприємств / О.І. Дацій // Держава та регіони: Серія: Економіка та підприємництво. - 2006. - №4.-С.117-121.
42. Дацій Н.В. Державна інвестиційна політика на національному та галузевому рівнях: теорія, методологія, практика: [монографія] / Н.В. Дацій. - Донецьк Юго-Восток, 2010. - 427 с.
43. Докієнко Л.М. Інвестиційний менеджмент: навч. посібн. / Л.М. Докієнко, В.В. Клименко, Л.М. Акімова. - К.: Академвидав, 2011. - 408 с.
44. Економіка знань та її перспективи для України : [монографія] / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. - К.: Ін-т екон. прогнозув., 2005. - 168 с
45. Єпіфанова І.Ю. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств / І.Ю. Єпіфанова // Вісник Хмельницького національного університету - 2011. - № 2. - ТЗ. - Є. 48-50.
46. Жихарева В.В. Теория и практика инвестиционной деятельности судоходных компаний: [моногр.] / В.В. Жихарева. - Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2010. - 480 с.
47. Загородній А.Г. Інвестиційний словник: / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партий. - Львів : Видавництво «Бескид Біт», 2005. -512 с.
48. Закон України «Про інвестиційну діяльність (зі змінами від 11.10.2012) №47 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
49. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 – XIV від 16 липня 1999р. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
50. Замятіна Н.В. Теоретико-методичні засади управління інвестиційною діяльністю підприємства. / Н.В. Замятіна // Фінансовий простір . - 2013. -

№ 3 (11).- Є. 138-142.

51. Захарін С.В. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку/ С.В.Захарін // Фінанси України. - 2004. - №10. - С.72-81.
- 52.Иванов А. П. Менеджмент: учебник. / А. П. Иванов. - СПб. : «Изд-во Михайлова В.А»., 2002. - 440 с.
- 53.Іващук І.О. Мотиваційні фактори формування інвестиційного клімату регіону / І.О. Іващук // Фінанси України. - 1998. - №1. - С.72 -77
54. Игони́на Л.Л. Инвестиции : учеб. пособ. / Л.Л. Игони́на; за ред. д-ра экон. наук, проф. В.А. Слепова-М.: Юристь, 2002. - 480 с.
55. Інвестиційний клімат в Україні. Міністерство закордонних справ України. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: // [www https: mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic.../invest-clima](http://www.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic.../invest-clima)
- 56.Інноваційна Уїфаїна 2020 : національна доповідь / за заг. ред.В.М. Гейця та ін.; НАН України. - К., 2015. - 336 с.
57. Кіркова Н.П. Моделі регулювання інвестиційних проектів / Н.П. Кіркова, Д.І. Савушкіна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» . - 2014. - Вип.6 (ч.І). - С.82-86
58. Кене Ф. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств : [монографія] / Ф.Кене, 2011. - 512 с.
59. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег: пер. с англ. / Дж. Кейнс; общ. ред. и предисл. А.Г. Милейковский, И.М. Осадчая. - М.: Прогресс, 1978 . - 494 с. (185, с.125)
- 60.Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: [підручник] / І.Г. Кіндрацька, М.С. Білик, за ред.проф А.Г. Загородній. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - Львів: «Магнолія 2006», 2007. - 440 с.
- 61.Кобушко І.М. Моделювання попиту на інвестиційному ринку на основі застосування економетричних методів / І.М. Кобушко // Актуальні проблеми економіки - 2012. - № 7 (133). - с.217-229
62. Козаченко Г.В. Управління інвестиціями на підприємстві / Г.В. Козаченко, О.М. Антіпов, О.М. Ляшенко, Г.І. Дібніс. - К.: Лібра, 2004. -

368 с.

63. Коган А.Б. Новации оценки локальной и глобальной зффективности реальных инвестиций: монография / А.Б. Коган. - Новосибирск: НГАСУ (Сибстрин), 2012. - 95 с.
64. Ковалев В.В. Инвестиции: учебник / под. ред. В.В. Ковалева, В.В. Иванова, В.А. Лялина. - М.: ООО «ТК Велби», 2003. - 440 с.
65. Ковалевский В.В. Социальные инвестиции и инновации: [монографія] / В.В. Ковалевский, Т.И. Никитина, Н.Ю. Азаренко. - М.: Издательство «Перо», 2014.-186 с.
66. Ковальчук С.В. Комплексний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості машинобудування: [монографія] / С.В. Ковальчук. І.В. Гвоздецька. - Хмельницький: ХНУ, 2011. - 214 с.
- 67.Крупка Я.Д. Фінансовий облік : [підручник] / Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Микитюк Н.Я. та ін. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 451 с.
- 68.Кулаковська Л.П. Основи аудиту: навч. посіб. [для студ. вищ. закл. освіти]/ Л.П.Кулаковська, Ю.В. Піча. - К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ – 2000», 2002. -504с.
- 69.Куліков П.М. Економічний аналіз: [Навчальний посібник]/ П.М.Куліков, Т.М.Серікова, І.П.Отенко, Є.П.Кожанова.- 3-є вид.- К.: ИНЖЭК, 2009. – 344с.
- 70.Лук'яненко Д.Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненка. - К.: КНЕУ, 2003. - 387 с.
- 71.Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : підручник / Т.В. Майорова. — К.: Центр учбової літератури, 2009. - 472 с.
72. Марковская Е.И. Организация финансирования инвестиционных проектов: теория и практика: [монографія] / Е.И. Марковская. - СПб : Издательство Политехнического Университета, 2013. - 183 с.
- 73.Медведєв М.Г. Два підходи до розв'язання економічних задач оптимізації з допомогою Excel/ М.Г. Медведєв, В.В. Листопад, В.П. Шоха //

ІнтелектХХІ. -2014.-№2. -с. 111-118

74. Мексон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мексон, М. Альберт, Ф. Хедоури : - пер. с англ. И. О. Медведь. - 3-е изд. - М.: ООО «И.Д.Вилял». 2007.-672 с.
75. Меньшенина А.В. Инвестиции: конспект лекций / А.В. Меньшенина - Омск: Изд-во ОмГУ, 2005. - 79 с.
76. МертенсА.В. Инвестиции: курс лекций по современной финансовой теории /А.В. Мертенс. -К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. - 416с
77. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Фінансові інструменти. Звітність та бухгалтерський облік. Керівництво для користувачів щодо офіційного тексту МСБО 32, МСБО 39, та МСФЗ 7 / Перекл. з англ. за ред. С. Ф. Голова /. - К: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, ПП «Видавництво «Фенікс», 2007. – 584 с.
78. Микитюк П. П. Аналіз стану інноваційного розвитку промислових підприємств та шляхи його стимулювання / П.П. Микитюк, П.С. Харів // Економічний аналіз. -2014. -№2. -Т. 16. -С. 187-195.
79. Мироненко В.К. Оцінка економічної ефективності впровадження інвестиційних проектів на залізничному транспорті України. / В.К. Мироненка І.В. Миронюк // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Транспортні системи і технології. -2014. - Вил 24.-С. 232-236.
80. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності: монографія/ А.С. Музиченко. -К.: Науковий світ, 2001. -345с.
81. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні: [навч. посібник]/ А.С. Музиченко.- К.: Кондор, 2005.406 с.
82. Мултанівська Т. В. Аудит : [навч. посібник] / Т. В. Мултанівська, Т. С. Воїнова, О. О. Вороніна.– Харків : ХНЕУ, 2010.– 336 с.
83. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Затверджено Наказом Міністерства фінансів

- України 07.02.2013 № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.rada.gov.ua>
84. Організація бухгалтерського обліку: Підручник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. - Житомир: ПП «Рута», 2002. - 592 с.
85. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні: [монографія] / А.А. Пересада-К.: «ВидавництвоЛібра»ТОВ, 1998.-392с.
86. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада - К.:«Лібра», 2002.-472 с.
87. Податковий кодекс України (із змінами від 31.05.2016 №1389-УПІ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
88. Подшиваленко Г.П. Інвестиції: [ученик] / Г.П. Подшиваленко, Л.И. Лахмєгіна, М.В. Макарова [и др.]. - 3-є изд., перераб. и доп. - М.: КНОРУС, 2005 - 200 с.
89. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість»: наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2007 № 823/490 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства фінансів в №1591) від 9.12.2011: [Електронний ресурс].- <http://zakon.rada.gov.ua>
90. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: наказ Міністерства фнансів України від 26.04.2000 № 91: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
91. Польшаков В.І. Інвестиційний менеджмент : [навч. посібник] / В.І. Польшаков, Н.В.Ткаченко-К.: Кондор, 2009. – 172 с.
92. Денчук П., Рожелюк В. Організаційно-структурні особливості побудови служби внутрішнього аудиту на підприємстві / П. Денчук., В.Рожелюк // Аудитор України. – 2003. – N 15 (33). – С. 30-32.
93. Рожелюк В. М. Концептуальні основи обліково-аналітичного забезпечення системи менеджменту підприємства / В. М. Рожелюк, П. Н. Денчук // Сталій розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. – № 1 (18). – С. 270-274.

94. Рожелюк В. Н. Проблемы процесса формирования учетной политики / В. Н. Рожелюк // Международный бухгалтерский учет. – 2013. – №46 (292). – С. 41-49.
95. Рожелюк В. М. Шляхи вдосконалення організації обліку з використанням сучасних інформаційних систем / В. М. Рожелюк // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 3. – С. 88-91.
96. Рожелюк В. М. Принципи управління витратами на підприємстві / В.М. Рожелюк, П.Н. Денчук // Вісник КНТЕУ. – 2007. – N5.– С. 109 – 113.
97. Рожелюк, В. Система показників стану і використання нематеріальних активів / В. Рожелюк, П. Денчук // Наукові записки. - 2006. - №15. - С. 49-51.
98. Рожелюк В. М. Організація документообігу як основного інструмента забезпечення функціонування ефективної системи комунікації на переробному підприємстві / В. М. Рожелюк, П. Денчук // Сталий розвиток економіки: Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2014. – №2 (24). – С. 114–121.
99. Рожелюк В. М. Стратегія формування собівартості продукції в інформаційній системі підприємств / В. М. Рожелюк, П. Н. Денчук // Вісник Подільського державного аграрного технічного університету. – 2009. – №17. Т. 2. – С. 274–278.
100. Рожелюк В. М. Історичні передумови генезису управлінського обліку та його есенція в Україні / В. М. Рожелюк, П. Н. Денчук // Бізнес Інформ. – 2016. – №11. – С. 331–339.
101. Рожелюк В. М. Формування облікової політики переробних підприємств в умовах адаптації національних положень до міжнародних стандартів обліку та звітності / В. М. Рожелюк, П. Н. Денчук // Бізнес Інформ. – 2017. – №4. – С. 318–323.
102. Rozheiyuk V. The accounting profession: history and modernity / V. Rozheiyuk, P. Denchuk // Contemporary Economy Electronic Scientific Journal, 2017. Vol. 8 Issue 4. – P. 109-119.

103. Рожелюк В. М. Організація бухгалтерського обліку діяльності переробних підприємств: монографія / В. М. Рожелюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 488 с.
104. Соціально-економічний розвиток України за січень-жовтень 2016 року Державна служба статистики України.–[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/2016/soekru_u/arh_s_16.htm
105. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: [підручник] / Н.М. Ткаченко. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Алтера, 2008. - 926 с.
106. Універсальний словник-енциклопедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу до джерела: <http://slovopedia.org.ua/32/53394/30315.html>
107. Хендриксен Э. С., Ван Бред М. Ф. Теория бухгалтерского учета: Пер. с англ. / Хендриксен Э. С., Ван Бред М. Ф. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 576 с.
108. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. Підручник / Цал-Цалко Ю. С. - К.: Центр учбової літератури, 2008.- 566 с.
109. www.te.ukrstat.gov.ua